

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**KJØBENHAVNS
RAADHUS
BIBLIOTHEK**

EXLI

†

BRIS

KIRURGISK AKADEMIS HISTORIE 1785—1803

AF

GORDON NORRIE

UDGIVET MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET

KØBENHAVN

J. H. SCHULTZ FORLAGSBOGHANDEL A/S

TRYKT HOS J. H. SCHULTZ A/S

1923

I 1896 udgav jeg et afsnit af kirurgisk akademis historie, omfattende akademiets stiftelse, og naar jeg først nu efter 26 aars forløb giver en fremstilling af den efterfølgende periode, der danner et fuldstændig afsluttet hele, er grunden den, at jeg i mellemtiden har været saa optaget af mangfoldige embedsforretninger, at det har været ganske umuligt at fortsætte og fuldende de betydelige arkivstudier, som endnu var nødvendige.

Saa at sige hele den her foreliggende fremstilling er baseret paa utrykte kilder, idet der kun foreligger meget lidt i litteraturen, og det, der foreligger, for største delen er af polemisk karakter og paa de punkter, hvor det kan kontrolleres, meget upaalideligt. De utrykte kilder er kirurgisk akademis arkiv, som dog er meget defekt, konsistoriums arkiv, men ganske særligt rigsarkivet, hvor man oftest kan finde de sager, som er nævnt i akademiets arkiv, som regel bilagte med alle indhentede erklæringer og ofte med voteringer i kancelliet.

Da materialet er blevet meget stort, har jeg ment det rigtigst at behandle tidsrummet 1785—1803 for sig. I dette sidste aar oprettedes sundhedskollegiet, og derved reduceredes akademiet fra at være ikke blot en læreanstalt men tillige et slags kirurgisk sundhedskollegium til kun at være en læreanstalt — altsaa et væsentligt vendepunkt i dets historie.

Jeg bringer Carlsbergfondet min bedste tak, fordi det har gjort det muligt at udgive bogen.

Januar 1923.

GORDON NORRIE.

1785—1791.

Ved en klog og energisk benyttelse af de politiske forhold og under paavirkning af, hvad der nylig var sket i Wien, var det lykkedes en del kirurger paa hofkirurgen *Kølpins* initiativ og ved livkirurgen *Bodendicks* hjælp at faa Det Kongelige Kirurgiske Akademi stiftet ved forordningen af 22. juni 1785.

Denne forordning blev dog allerede det næste aar noget ændret, idet der 25. august 1786 udkom en ny forordning paa tysk for hertugdømmerne, uden at det synes, at akademiet har haft nogen del deri, og denne forordning blev i alt fald for et punkts vedkommende gældende for hele landet, nemlig med hensyn til betydningen af karaktererne, som gaves ved examen. Og her var ogsaa en væsentlig forskel fra den danske, idet de 3 karakterer var:

1) besonders erfahren und tüchtig und einer königlichen Bedienung würdig, oder

2) erfahren und tüchtig und der Beförderung würdig, oder

3) nicht untüchtig und zur Beförderung unbequem befunden worden.

Hertil føjes imidlertid: »Und soll zwar der erlangte erste und zweyte Character den Candidaten, vorausgesetzt, dass er wegen seiner medicinischen Kenntnisse ein ebenso gutes Zeugniß als wegen seiner chirurgischen Fähigkeit erhalten hat, beydes zur chirurgischen und medicinischen Praxis berechtigen; den Examinirten hingegen, die nur des dritten Characters werth befunden worden, bloss die chirurgische Praxis freystehen«.

Dette vil med andre ord sige, at den, der havde tredie karakter, kun maatte praktisere i medicinske sygdomme som assistent hos en anden, og naar Sundhedskollegiet i en skrivelse af 17. december 1849 udtalte¹⁾, »at den blandt lægerne temmelig udbredte mening, at kandidater med 3. karakter kun havde indskrænket ret til praxis, alene grunder sig paa tradition og ikke er hjemlet i lovgivningen«, saa er dette kun rigtigt med hensyn til kirurgerne, naar man ikke vil anerkende den tyske forordnings bestemmelser udenfor her-tugdømmerne, saaledes som akademiet havde gjort det, hvorpaa der foreligger flere eksempler. —

Der var et stort arbejde at gøre for kirurgerne for at skaffe akademiet saa mange fordele som muligt og gøre det til en virkelig god læreanstalt, og der toges fat med stor energi ganske særligt fra

¹⁾ Den civile medicinallovgivning.

Kølpins side, idet saa at sige alle forslag og alt administrativt arbejde skyldes ham.

Den 4. juli 1785 afholdtes det første møde, hvortil alle medlemmer undtagen *Lüders* var mødte, d. v. s. at forsamlingen bestod af *Hennings*, *Kølpin*, *Brieghel*, *Bodendick* og *Winslow*. Protokollen blev ført af *Kølpin*, og man traf en del nødvendige bestemmelser. Saaledes enedes man om, at amfiteatret skulde repareres, for foreløbig havde man ikke andet lokale end det gamle the-
atrum anatomico-chirurgicum paa Købmagergade. Der skulde anskaffes 6 lagener, formentlig til ligene, 12 haandklæder, et skab til arkivet og en kiste til obligationerne og til akademiets betydningsfuldeste dokumenter, men det vigtigste, man foretog paa mødet, var udnævnelse af forskellige funktionærer.

Til sekretær valgte man efter anbefaling af *Riegels* cand. juris *Jacob Just Gudenrath*, der var født 1758 og i 1784 havde taget sin juridiske examen. Det anføres om ham i biografisk lexikon, at han ikke blot var sekretær ved akademiet, men tillige lærer i humaniora, og det er for saa vidt ogsaa rigtigt, som han privat underviste en del af de studerende, men det var ikke nogen pligt han havde. Han roses forøvrigt for sit smukke latinske sprog, og der findes i akademiets arkiv forskellige udkast til diplomer m. m. fra hans haand.

Til pædel valgte man *Claus Madvig*, men i dette valg var man ikke synderlig heldig, for allerede i 1788 maatte man afskedige ham for hans slette opførsel, fylderi, uordentlighed, skødesløshed med lys og uefterrettelighed, eftersom han derved baade havde beskæmmet akademiet og ved sin skødesløse omgang med lys og ild udsat akademiets sikkerhed.

Efter fundatsens § 9 kunde akademiet udnævne en eller to af de flinkeste reservekirurger til adjunkt, og man valgte reservekirurg *Heinrich Christian Friedrich Schumacher*, der var født 1757 i Glückstadt, søn af en underofficer, havde taget examen ved amfiteatret 1779, var bleven reservekirurg der 1784, ved Frederiks hospital 1785—1786, og som forøvrigt tog examen igen ved akademiet i efteraaret 1786. Formodentlig med denne udnævnelse for øje var der i fundatsen udtrykkelig sagt, at denne adjunktur ej skal forlenes den ældre, men den værdigere, for *Schumacher* var ikke den ældste. Der findes ikke ved udnævnelsen i akademiets arkiv noget om de nærmere overvejelser, som har fundet Sted, men paa et langt senere tidspunkt fremhæver akademiet, at *Schumacher* ikke var den ældste, men at de to ældre ikke kunde bruges, den ene paa grund af uordentlighed, formentlig *Johan Gottlieb Wohlert*, den anden fordi han »laborerede af sindssygdome« nemlig *Poul Beaufin*.

Endvidere kunde akademiet efter samme paragraf i fundatsen beskikke en demonstrator chemiæ, og hertil valgte man *Nicolaus Tychsen* med 200 rdl. gage fra 1. juli 1785. Ifølge et af collegium medicum udstedt examensbevis af 3. maj 1781, som findes i akademiets arkiv, var han født i Tønder 1751, søn af en købmand, gik i skole i Tønder, var paa Frederiks hospitals apotek hos *Joachim Cappel* ialt i 14 aar, besøgte flittigt universitetets kemisk-fysiske forelæsninger og examineredes i farmaci 2. maj 1781 i consistorio academico og fik unanimiter laudabilis.

Endelig overtog *Hennings* økonomien for det første aar, og da man omsider skiltes, lovede

Bodendick at skaffe professorerne audiens »hos vor dyrebare Kronprinds for at aflegge vor allerunderdanigste Taksigelse« — og dette skete nogle dage senere.

Det gamle amfiteater paa Købmagergade var ikke mere tidssvarende og ikke stort nok, og bl. a. kunde *Tychsen* ikke der faa plads til noget kemisk laboratorium. I den anledning henvendte baade *Tychsen* og akademiet sig til universitetet, hvilket fremgaar af, at der i acta consistorii under 3. december 1785 staar: Paa lektor *Tychsens* ansøgning at læse kemien i universitetets laboratorium erklæres, at da prof. *Brünnich* nu læser over mineralogien og metallurgien i samme laboratorium, saa vilde det give stor konfusion og mange fortrædeligheder, naar deri skulde læses for 100 kirurger, ti omtrent saa mange er der efter *Tychsens* beretning ved hans forelæsninger. Han har nu imidlertid indset, at universitetets laboratorium ikke mere passer for ham, da der ikke kan være plads til saa mange, og har udfundet et andet mere bekvemt sted dertil. — Hvor dette sted var, ved jeg ikke.

Men ogsaa akademiet havde henvendt sig til universitetet mærkelig nok om et tillæg til *Tychsens* løn af 200 rdl., ti i acta consistorii for 20. januar 1786 meddeles, at man paa dette andragende vil erklære, at man kun havde løn til 15 consistoriales og til stipendier for studerende og altsaa intet, der kunde tillægges *Tychsen*. Desuden hørte studiosi medicinæ ikke hans collegium publicum men lod læse for sig et privat for betaling. Forøvrigt kunde *Tychsen* ej vel ansættes som membrum universitatis, da han ej var litteratus.

Det gamle amfiteaters bygning var som sagt

alt for lille, og man var paa det rene med, at det var nødvendigt at faa en ny bygning, indrettet efter sit formaal. Man indgav derfor i august 1785 et andragende til kongen om at faa en byggegrund i Bredgade ved siden af Frederiks hospital, hvor bygningen vilde ligge fortrinligt, idet akademiets undervisningsplan var baseret paa et samarbejde med hospitalet, hvilket fremgaar af, at den tredie professor skulde være overkirurg paa Frederiks hospital, hvad vi senere skal se kom til at volde en del vanskeligheder. Akademiet fik sit ønske opfyldt, idet grunden skænkedes af enke-dronning *Juliane Marie*, ligesom hun havde skænket grunden til fødselsstiftelsen — ikke af særlig interesse for de fødende, som man almindelig mener, men for at befri Frederiks hospital for fødselsstiftelsen, der var i den ene pavillon mod Amaliegade. *Bodendick* fortæller, at forskellige ejere havde haft grunden mod forpligtelse til at bygge, men at kongen havde taget den igen, da de ikke havde været i stand til at bygge, og givet den til enke-dronningen. I skødet hedder det, at dronningen »har skænket og overdraget dette akademi en af de tvende byggepladse, som H. M. K. ved allern. skøde af 24. marts 1783 havde skænket hende til ejendom og fri raadighed, nemlig nr. 71 litr. L. L. ud til Norgesgaden, — — og desforuden et behøvende stykke af den fra Amaliegaden til bemeldte byggeplads stødende grund nr. 71 litr. F. F.« (skøde af 10. juni 1786). Det er altsaa ikke blot fødselsstiftelsen, der staar i taknemmelighedsgæld til enkedronningen.

Man søgte dernæst kongen om 10,000 rdl. til at bygge for, hvilket bevilgedes, idet pengene blev udredte af generalpostamtet af overskudet for de

norske postintrader 1784—1785, og resten af de nødvendige penge skulde ydes af fondet ad usus publicos. Materiale af kalk og bornholmersten søgte man om at faa fra marmorkirken, og man opnaaede det vistnok, skønt det ikke kan ses med sikkerhed. Hele bygningen kom til at koste 33,500 rdl. Man fik ordre til fra den dag, da generaldirektøren kunde flytte ind i bygningen, at optage en prioritet paa 7,500 rdl., der skulde forrentes med de 300 rdl., som hidtil var ydet generaldirektøren i helliggodtgørelse. Denne prioritet, som man fik hos justitsraadinde *Boertmann*, var allerede tilbagebetalt 1805.

Det blev overdraget professor i bygningskunst *Peter Meyn*, født 1749, elev af *Harsdorff*, at udarbejde planerne til bygningen, og 20. januar 1786 kunde han forelægge tegningerne i et møde. Planerne approberedes af kongen 6. juni 1786, hvorefter man begyndte paa bygningen. Allerede 29. november 1786 kunde kransen hejses paa den ualmindelig smukke bygning, hvor siden den tid alle landets læger har faaet en stor del af deres undervisning. I anledning af rejsegildet udbetaltes der haandværkerne 120 rdl. Som honorar for bygningen fik *Meyn* en sum af 500 rdl.

Imellem en del papirer, som blev afleverede til akademiet ved *Kølpins* død, findes en dialog mellem en tømrer og en murer, og den har formodentlig været benyttet ved dette rejsegilde. Naar den gengives her, er det, fordi den er meget ejendommelig og formentlig giver oplysninger om, hvorledes det gik til dengang ved et rejsegilde. Den gengives i moderne retskrivning:

Tømrer: Saa staar jeg da her glad, og med mig denne stolte bygning, hvis frembringelse skal være en

lovtale over vore professionisters forstand og hurtighed. Hvor kort er det ikke siden, at grundstenen blev lagt, og alt har vor flid og arbejde fremstillet denne hele bygning. Hvo vil da fortænke os, at vi glæder os over vores arbejde og selv føler vor ære deraf.

Murer: Ærligt er det af dig at berømme os alle, som har taget del i arbejdet, og fremdeles skal bidrage til at fuldføre det begyndte værk. Men lad os være lige saa ærlige og ej glemme deres ros, hvis gerning er tanken om dette anlæg, og hvis arbejde er dets fuldførelse.

Tømrer: Det er sandt, du siger — pris være de mænd, som fattede den tanke at foreslaa en stiftelse, hvis velgørende virkninger skal strække sig til alle danmerkongens undersaatte, ja til deres som ej kender til Danmark. Saa vist som den syges helbredelse og den elendiges lindring var deres eneste hensigt med deres forslag og dette akademis stiftelse, saa vist skal alle de helbredtes velsignelse komme over dem og deres slægt.

Murer: Ja, min broder, mer end det bliver virkningen af denne velgørende stiftelse; du og dine kammerater skal med mindre frygt hugge og tømre og bygge og nedrive, og vi alle bestige vore farlige arbejder, ti vi ved, at dette akademis lærlinge skal redde os fra døden og krøblingstanden, om vi kommer til skade. Saaledes skal de skille de lidende fra deres lidelser og den arbejdende fra meget af hans frygt.

Tømrer: Hvo vil da ej erkende dette med glæde? Derfor skal enhver, som gaar herind, ja enhver som kuns gaar forbi, velsigne stifteren, vor allernaadigste konge og hans store søn, folkets tillidsfulde haab, som erkendte nytten af mændenes raad, og fuldførte deres ønske med sit befalende ord og de fornødne penge. Gid kongen og hans søn i mange aar have glæde af dette anlæg; men gid de aldrig paa dem selv trænge til virkningen af den kundskab her skal samles, og den kunst her skal udøves. De er sande fædre for folkene, som adlyder det danske scepter, ti de tænker paa disses bedste i de sunde dage og paa sengelejet, og hvor mange varme bønner for deres velgaaende og lovtaler over dem vil ikke denne stiftelse samle? Saaledes skal hver lærling, naar han fuldkommen i sin videnskab forlader denne skole, med taknemmeligheds taarer sige: Det jeg ved, det jeg har lært her, det skylder jeg Kong Christian og

hans menneskekærlige søn; og naar han fortæller, hvis velgerninger, der grunder hans færdighed, og hvad regeringen gjorde for denne videnskab, da skal de helbredte anraabe guddommen om gengældelse for saa stor velgerning.

Murere: Glædeligt, ja saare behageligt maa det og blive her i stiftelsen at blive lærer. Er videnskaben velgørende, og det mer end jordisk glæde, at kunne forstaa den til gavns, og udøve den med lykke, hvor stor fornøjelse vilde de ikke føle, som skal danne dem, der skal udøve denne videnskab. I fred og i krig, hjemme og ude, paa land og til vands, kort sagt overalt, er vi omringede af fare for vore lemmer og vort helbred, og denne fare, disse ulykker rammer aarlig nogle 1000 af vore brødre, og disse skal herefter ej forgæves sukke om hjælp. Men hjælpen skal keres her i stiftelsen, og de mænd som fattede tanken om at foreslaa anlæg til undervisning herudi, de skal selv danne de tilkommende hjælpere. Ære, ja udødelig ære vil bie paa dem, som opofrer sig hertil, som agter bekvemmelighed og ro ringe mod at befordre næstens gavn, og som nat og dag, tidlig og silde pønser paa at gavne endog efter døden. Silde, ja længe efter at deres støv er samlet med deres forfædres, skal de leve i deres disciple, i de helbredtes munde, og i rygten om deres arbejdsomhed, tjenstagtighed, flittighed og alle de dyder, som zire læreren. Vore naboer og længere bortliggende folk skal høre deres rygter, deres unge mænd skal komme her for at danne sig hos vore *Hennings, Kolpin og Winslow*, og fædrene skal sige til deres sønner, naar de opofrer sig til kirurgien: *Gid du blive søm en af disse.*

Tømrer: Du har ret, broder! Det maa blive en glæde, lig de velgørende engles, at blive lærer i dette akademi og at tænke sig alt det gode, man der kan udrette. Ikke nok at de selv i deres levetid og fra egne syge skal borttage pinsler og erstatte tabte kræfter og sundhed, at deres trosterige ord skal opmuntre det sunkne haab, og deres venlige mine glæde den beklemt syge lige saa meget som deres forstand og færdige haand skal opfylde haabet og ønsket; men de skal endog strække dette gode til dem, de aldrig ser og kender deres ord, exemplar skal lære deres disciple at være menneskekærlige og ufortroede, redbonne og fulde af samvittighed, ligesaa hjælperige mod den fattige og foragtede, som der hvor det røde

guld eller æren kalder dem eller venter paa at belønne dem. Og hvis alderdom og udgang af verden kan være mere frydefuld end deres, naar deres samvittighed tilsiger dem alt dette. Mit ønske skal derfor være: Gid denne stiftelse blive nationen og verden til gode, Danmarks ære, den kongelige stifters udødelige mindesmærke, lærernes ros og berømmelse og gid aldrig nogen lærling betræde den, som jo af alle kræfter vil føre sig den til fuldkommen nytte.

Mureren: Hvor rigtigt er dit ønske, broder! Ingen redelig dansk undersaat vil nægte dig sit amen. Og derpaa vil vi med fuldt glas erindre disse skaaler.

1. Vivat:

Vor store konge *Christian den 7de* til snehvid alder leve han til sine undersaatters lyst og glæde.

2. Vivat:

Vor naadige enkedronning *Juliane Marie*.

3. Vivat:

Vor dyrebare kronprins gaa heldig frem med stærke skridt paa den begyndte bane, bliv vor konges glæde og dine undersaatters lyst.

4. Vivat:

Vor allernaadigste arveprins *Friederich* med høje gemal.

5. Vivat:

Vor allernaadigste prinsesse *Lovise Augusta* med sin høje gemal, samt det ganske kongelige arvehus.

6. Vivat:

De herrer professores ved dette akademi samt det hele collegium academicum.

7. Vivat:

Den kgl. bygnings administration.

8. Vivat:

Hr. professor *Meyn*. At han er stor udi sin kunst, det denne bygning noksom viser.

9. Vivat:

Samtlige herrer mestre med samt svende og brødre.

I efteraaaret 1787 var bygningen færdig, og man bestemte, at den skulde indvies den 25. oktober. Paa et par møder aftalte man, hvorledes indvielsen skulde gaa for sig, og rollerne fordeltes. Man

overdrog pastor *Sturm* at forfatte en kantate og overdrog kantor *Buch* at sørge for musikken dertil. *Kolpin* paatog sig at holde indvielsestalen, og sekretæren skulde forfatte programmet paa latin i kollegiets navn. Ved dette program skulde foruden det kgl. herskab, honoratiores indbydes til solenneteten, de øvrige auditores, som henhørte til amfiteatrum, skulde, saa vidt rummet tillod det, have fri adgang, hvortil der skulde laves 160—180 billetter med akademiets lille segl. Sekretæren tilbød og akademiet modtog hans tilbud om personlig at indbyde honoratiores. Reservekirurgerne *Andreas Fenger* og *Göricke* skulde fordele billetterne. Endelig lovede de 5 tilstedeværende medlemmer (alle undtagen *Brieghel*) at sende festivitetsdagen deres tjenere, at alting kunde gaa desto bedre og ordentligere. Kommandanten anmodedes om en militær vagt bestaaende af en underofficer og 8 mand!

Saa oprandt den store dag, den 25. oktober 1787, da den smukke bygning, hvor undervisningen nu har fundet sted i over 1 $\frac{1}{3}$ sekel, indviedes i de kongelige prinsers overværelse. *Tode*¹⁾ siger: »bygningen gør sin høje stifter udødelig ære. Bygmesteren fortjener megen berømmelse allermost for den ædle græske simplicitet, hvori ingen offentlig bygning hos os overgaar denne. Høresalen er ganske fortræffelig, det øverste vindue gør en herlig virkning. Dog kunde man ønske, at der havde været lejlighed i alt fald paa nogle bænke til at skrive, saa og at de to basreliefs og de to buster var broncerede. Det kemiske laboratorium er nydeligt. Anatomibordet som hos *Monroe* vilde være bedre. — *Kolpin* saavel som kantatens digter

1) *Tode*: Hygæn og Muserne 1788. S. 255—56.

have stor ære af, at den nu hendøde fejde ikke med et ord blev erindret, ligesom og det hele collegium medicum var indbudt og havde indfundet sig. Nulla salus bello.«

Tode har ret i, at hverken kantaten eller *Kølpins* tale med et ord sigtede til den store fejde, der nylig havde hersket mellem kirurger og læger. I *Kølpins* tale ligger der maaske dog en lille brod, men i kantaten sandelig ikke. Denne kan ikke andet end synes os nærmest smagløs med sin vidtløftige omtale og ros af kongen, som paa det tidspunkt, kun 38 aar gammel, var ganske sløv. Men tidens aand fordrede vel denne form, og kun i ringe grad kunde takken henvendes til kronprinsen. Trods kantatens ringe værd skal den dog gengives her:

F ø r T a l e n :

Chor.

Lyd i harmonisk Chor Tilfredsheds muntre Stemmel
Lyd om *Christians* Huld, om vor festlige Lyst,
At den undrende Skye maae vor Glæde fornemme;
Lyd højt! Din Røst er tusindes Røst.

En Stemme.

Han sørger, som en kierlig Fader,
For sine Sønners Vel,
Bortvender, hvad dem skader,
Ja stifter selv Ufødtes Held:
Og Nørdens sidste Æt skal *Hans* Erindring gjemme.
Lyd i harmonisk Chor Tilfredsheds muntre Stemmel
Lyd høit! Din Røst er ti tusindes Røst.

Chor.

Lyd i harmonisk o. s. v.

En Stemme.

Som Vaarens Soel med sin qvægende Varme
Lokker Engenes Blomster frem;
Vinterens Kuld og Stormens Harme

Kyser ei mere dem,
 Spottes nu kun af dem;
 Saaledes *Christians* Smil
 Hver Sielekraft opvækker,
 Og Lyst og Mod og Ild
 Hos Vidskabs Børn udklækker.

En anden Stemme.

Hvor de ilende tye til det Tempel, *Han* sætter
 Midt iblandt dem for den nyttige Flid;
 Intet er Møie, intet trætter,
 Som er til Brødres Gavn, og hædrer *Christians* Tid.
 Drift og Iver alting letter,
 Som er til Brødres Gavn, og hædrer *Christians* Tid.

Recitativ.

Forkynd, velkomne Dag!
 Forkynd din Seier, og din stolte Fryd;
 Thi *vort Haab, Han*, i hvis milde Haand
 Vor Velfærd engang hvile skal,
 Mødte dig med et Smil, et forjettende Smil.
 Ved *Ham* blandt sildigst Slægt
 Skal dit Minde velsignes.

E f t e r T a l e n :

Tempo di Chorale.

Kron med naadigt Velbehag
 Himmels, denne Dag!
 Vi befale dig vor Sag.

Chor.

Naar Kundskabs Glands ei blot forlyster,
 Men leder, hjælper, qvæger, trøster,
 Da skinne Troner selv ved den.
Christian, vor Fader,
 Mørket hader,
 Og breder ved sit Kongebud
 Oplysning ud.
 Et oplyst Folk vil *Han* regiere,
 Og det skal huskes til *Hans* Ære,
 At *Han* var Videnskabers Ven.

Recitativ.

Kom, velgiørende Kunst,
 Som lindrer Livets Plager,
 Og skaber Smil
 Selv paa vaandefulde Leie;
 Her er det Sæde, *Christian* dig gav,
 Gjør det til evig Tid berømt.

Duet.

Midt under Qual og Smerter
 Af takopfyldte Hierter
 Gaae tusind stille Bønner
 Fra Kummers blege Sønner
 For *Ham*, som stiftet dig —
 Og Himlen dem skal høre,
 Og *Din Beskytter* gjøre
 Stor, glad og lykkelig.

Da capo.

Slutnings-Chor.

Naar Kundskabs Glands ei blot forlyster o. s. v.

Kølpins tale, hvis titel er: De chirurgiæ recentioris præ veteri præstantia et progressu, er paa latin, skønt der paa akademiet kun taltes dansk eller tysk; men *Kølpin* holdt i det hele meget af at vise, at han kunde latin, og det var sikkert en forfængeligheds sag for akademiet at vise, at man ikke stod tilbage for universitetet med hensyn til tidens lærde sprog, især da man endnu ikke havde faaet svar paa en ansøgning om at maatte kreere doctores chirurgiæ. Talen indeholder først en kort oversigt over den moderne kirurgis fortrin for den gamle og endelig en beskrivelse af bygningens indretning og benyttelse. Naar jeg har antydnet, at der maaske i talen dog er skjult en lille brod, saa er det, fordi han saa stærkt fremhæver de mange dristige nye operationer, som var kommet frem i løbet af 18. aarhundrede. *Kølpin* optræder som den dristige kirurg og fremhæver det, medens hans

værste fjende og farligste modstander *Callisen* for en stor del tager afstand fra de nyere operationer i sin for de medicinske studenter ved universitetet beregnede lærebog. Paa et punkt, som er særlig fremhævet i talen, kommer dette ret tydeligt frem. Han omtaler cataractoperationerne og citerer et forøvrigt meget omdisputeret sted hos *Avicenna*: — — — *ita ut quidam sint, qui disrumpunt inferiorem partem cornæ & extrahunt aquam per eam: & hoc est, in qou est timor. Quid vero bonus Avicenna diceret? si hasce extractiones sine omni timore & cum felicissimo successu, nostra ætate institutas vidisset.*

Som jeg andetsteds har vist¹⁾, har *Heuermann* allerede 1755 gjort cataractextraktion her i landet, og han har beskrevet en række saadanne operationer, og efter *Kølpins* udtalelse er det sandsynligt, at han selv og andre ogsaa har gjort det. *Callisen* fraraader operationen ikke blot i de ældste udgaver af sin lærebog, men endog i den nyeste fra 1817, og det var lykkedes i den grad at bringe operationen i forglemmelse herhjemme, at man senere hen kunde berømme *Withusen*, fordi han som den første havde udført operationen her i Danmark i aaret 1810. Det er selvfølgelig nu umuligt at vide, om *Kølpin* har haft nogen bagtanke, da han skrev det, men naar man ved, hvor haard kampen var mellem disse to mænd, er det ikke udelukket, at der ligger noget bag ved ordene.

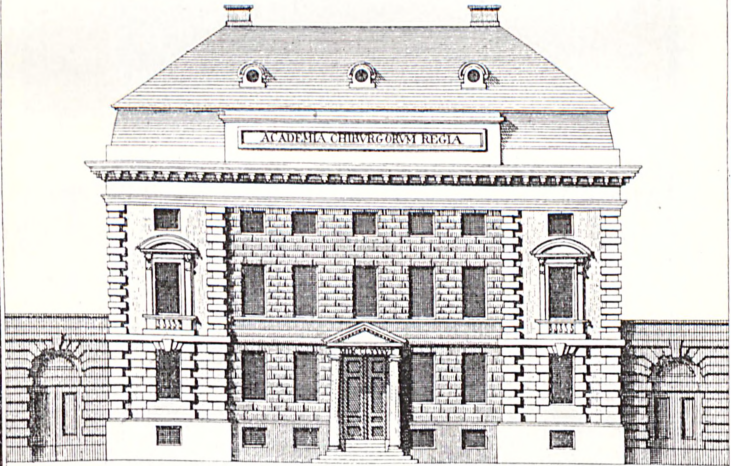
Som man kan se af Todes omtale af indvielsen, præsenteredes bygningen for de indbudte. Af de kort efter udførte kobbere kan man se, at der er sket en del forandringer i tidernes løb. For det

¹⁾ G. Norrie: *Georg Heuermann* 1891. S. 140 o. flg.

første ser bygningen noget anderledes ud udvendig, som det vil fremgaa af den her gengivne reproduktion af en af kobbretavlerne, men ogsaa en del af lokalerne er ændrede. I den vestre ende af kælderetagen boede portneren, og resten af kælderen var indrettet til køkken m. m. for professor anatomie undtagen de østligste rum, hvor der var et kemisk auditorium og et dybt, smalt laboratorium. I stueetagen var der som nu professorbolig, men de værelser, der laa længst mod øst, og hvoraf det ene ligger i et andet niveau end den øvrige lejlighed, var bolig for demonstrator chemie, og de to værelser over den vestre port er først byggede til i 1830, da *Withusen* flyttede ind.

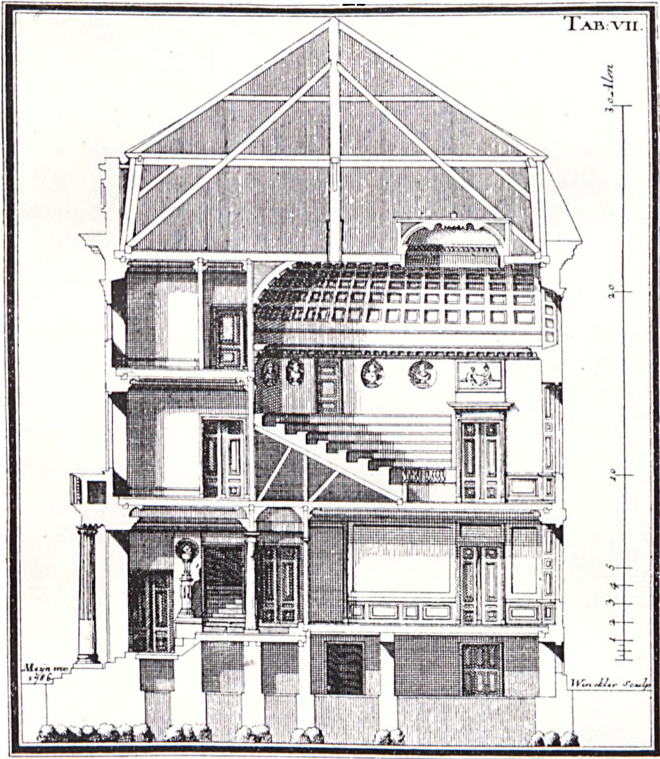
Paa første sal fandtes øst for det store pragtfulde auditorium: instrumentsamling i det nuværende lille auditorium og dissektionsstue, vest for det store auditorium: mødesal og bibliotek. I øverste etage fandtes lejligheder for reservekirurgerne og sekretæren, og det kan ses af tegningerne, at hver havde to værelser, hvoraf det ene var forsynet med kakkelovn. Af tegningerne maa man antage, at kakkelovnene var de sædvanlige smalle flere etagers brændeovne, og dette bekræftes ved, at der i det mindste i værelset øst for det store auditorium endnu findes en af disse ovne. Der har næppe været mere end to ovne paa første sal, og der er navnlig ikke angivet nogen i det store auditorium, hvor der sikkert ikke har været nogen. Man var ikke forvænt med varme, og kunde man taale ikke at have varme i kirkerne, saa kunde man ogsaa holde ud at høre forelæsninger i kulde. Som vi senere skal se, anfører *Callisen* i sin ansøgning om afsked, »at især svindel, hoste og kuldens indtryk paa ham ofte hindrer ham fra til sin tilfredshed at holde offentlige forelæsninger og examina«.

TABVL

Mayn ino. 1766

Winckler Sculp. Friderus Worch

I de to aar, det tog, inden akademiets bygning kunde indvies, havde kirurgerne imidlertid ikke ligget ledige, tvertimod tog de energisk fat og søgte at sikre deres elever saa mange fordele som muligt. Drivfjedren i det hele var *Kølpin*.

Allerede i november 1785 indgav man ansøgning til kongen om, at de kirurgiske studerende maatte blive delagtige i universitetets stipendier, for saa vidt de var studenter, idet man bad om, at de »maatte have adgang til universitetets beneficia, naar de var forsynede med de dertil fornødne reqvisita, saa og at de af lige bekvemhed og duelighed med deres andre medstuderende maatte vorde delagtige i, hvad der enten af regeringen er skænket eller af private legeret til videnskabernes og de studerendes bedste, og ej bestemt til en videnskab mere end til en anden, samt i hvad der forhen egentlig for medici alene ved universitetet er bestemt, saasom *Borchens collegium*.«

Universitetet stillede sig mærkelig velvilligt, ti pluraliteten i konsistorium satte igennem, at der svarede, at naar studiosi chirurgiæ havde de reqvisita, som fundatores stipendiorum havde foreskrevet, kunde universitetet ikke have noget imod, at samme derudi blev delagtige. Man gav sig derpaa til at opregne, hvori disse reqvisita skulde bestaa, og det var: a) at stipendiaterne var publice examinerede og indskrevne ved universitetet, b) at de senere havde faaet 1. eller 2. karakter til examen philosophicum, og c) naar stipendiet var over 50 rdl. ligeledes til examen philologicum. Universitetet haabede, at der ej vilde blive forundt nogen dispensation herfra. Forøvrigt havde universitetet kun faa stipendier, der specielt var bestemt for medicinere, nemlig kun 453 rdl., medens

kirurgisk akademi allerede havde 600 rdl. Dernæst henledtes opmærksomheden paa, at kirurgerne havde mange andre lejligheder til at skaffe sig underhold end medicinerne, f. ex. at besøge hospitalstjeneste, at være kompagnifeltskær eller i kondition hos en amtsbarber — hvilket forøvrigt ikke passede for de studenter, der studerede kirurgi, men kun for dem, der ikke var studenter. Til slutning udtalte konsistorium haabet om, at det maatte beholde retten til at bortgive stipendierne¹⁾.

Ganske i overensstemmelse med universitetets erklæring udkom et reskript af 3. marts 1786 med den tilføjelse, at hvis der senere skulde finde forandringer sted til lettelse for andre studerende, skulde de ogsaa komme kirurgiske studenter tilgode. Den 9. juni 1786 anmodede akademiet universitetet om, at den kirurgiske studerende *Adam Lund* ved forefaldende vakance maatte komme i betragtning som alumnus paa *Borchs* kollegium. Konsistorium svarede efter *Kratzensteins* forslag, at naar han fremlagde bevis for, at han havde de i fundatsen for *Borchens* kollegium og de i den kgl. resolution af 3. marts 1786 foreskrevne requisita, saa skulde han med de andre ansøgere derom komme paa valg²⁾. Akademiet gentog saa indstillingen den 13. november s. a., men heller ikke denne gang fik han legatet, der forøvrigt tilfaldt den anden kirurg, nemlig prof. *Georg Heuermanns* søn *Carl Georg Heuermann*³⁾.

Hvortil universitetet sigter med sin bemærkning om, at akademiet allerede havde 600 rdl. til stipendier, ved jeg ikke, men det er muligt, at man

1) Acta consistorii 1772—1788. S. 812—813. 20/1 1786.

2) Smstds. S. 828—829.

3) Smstds. S. 848.

allerede — konsistoriums svar er fra januar 1786 — har vidst, at kongen havde skænket akademiet 600 rdl., som købmand *Thomas Stang* i Frederikshald havde maattet erlægge, fordi han var bleven ejer af et adeligt jordegods, Thorsøegaard kaldet, og for at erholde tilladelse til at benytte sig af berørte gods med samme ret og rettighed, som om han var karakteriseret. Meddelelse herom kommunicerede kancelliet først akademiet 19. August 1786. — I denne sammenhæng kan bemærkes, at kongen allerede i juli 1785 havde skænket akademiet 1,000 rdl., »som hr. *Ole Tønder Lange* har erlagt for den ham forundte justitsraads karakter.«

Med fødselsstiftelsen forhandlede man om at faa pladser for kirurger der, og efter nogle skrivelser kom denne sag i orden, saaledes at alle kirurger kunde faa praktisk uddannelse i fødselsvidenskab.

Naturligvis maatte der passes paa, for at akademiet ikke skulde blive forbigaaet. Saaledes opdagedes det, at der var et embede ledigt i marinen, og akademiet skrev da til admiralitets og kommissariats kollegiet og spurgte, hvorfor vakancen ikke var meldt akademiet. Den slags indsigelser blev der dog ikke megen anledning til, for det faldt ganske af sig selv, at alle henvendte sig til akademiet om kirurger, og der førtes i den anledning en meget stor korrespondance baade med øvrighedspersoner og med private. De fleste sager af denne art angik hær og flaaede og de civile distriktskirurgikater. Da man holdt paa ikke at have alt for mange til examen hver gang, var der sjældent overflod paa ledige kirurger, og ikke sjældent var akademiet ikke i stand til at skaffe brugelige emner til stillingerne.

Paa et punkt havde akademiet ikke held med sig og det tilmed paa et meget interessant punkt. Man søgte nemlig i november 1786 om tilladelse til at kreere *doctores chirurgiæ*. Det var naturligvis *Kølpin*, der var drivfjedren, det var ham, der konciperede skrivelsen, som *Hennings* og alle de andre gav deres fulde tilslutning. Paa forhaand kunde man sige sig selv, at der ikke var megen sandsynlighed for at opnaa denne tilladelse, da doktorgraden fra gammel tid var et prærogativ for universitetet. Det har ikke ringe interesse i kulturhistorisk henseende at læse kirurgernes motivering af deres andragende, og at se, hvorledes de tænkte sig det udført i praksis, men det har paa den anden side ikke mindre interesse at se, hvad universiteterne svarede dertil, og hvorledes de forskellige instanser behandlede sagen. Det viser sig nu ovenikøbet, at det medicinske fakultet afgav en erklæring, som det slet ikke kunde staa ved, hvorfor det maatte udarbejde en ny og efter al sandsynlighed underhaanden maatte ombytte de to skrivelser!

Kirurgisk akademi skrev 8. november 1786:

D. K. M. har det under 22. juni 1785 allern. behaget at oprette et kirurgisk akademi, og den i mange henseender vigtige nytte, som denne indretning allerede har stiftet, og som herfra udbreder sig over chirurgi og medici, er altfor bekendt til at en vidtløftig beskrivelse herom bør af os nedlægges for D. K. M.'s fødder. Men, allernaadigste kongel der findes endnu ved vor akademiske indretning en vigtig mangel, som siden opkomne omstændigheder har opdaget os: nemlig de studerende ved vort akademi unddrager sig alt for hastig vor undervisning og medvirkning, da de meget lettere kan lade sig promovere til *doctores medicinæ*, end de ved vort akademi kan have den lykke at komme i en post, som hin ikkun nogenledes kunde være lig i ære og anseelse: herpaa har

vi i en tid af næsten ikkun et aar allerede haft tre til fire eksempler af folk, som til største del ved kirurgiske betjeninger har nydt baade undervisning og underhold, og som, saasnart de ikkun begyndte nogenledes at blive brugbare, blev *doctores medicinæ* og derefter naturligvis ikke tænkte paa ved vort akademi videre at perfektionere sig. Den blotte opmuntring af dokortitel og den derved forventede fortrinlige anseelse kunde ikkun være den eneste aarsag til denne forandring og desto lettere give anledning dertil, da æren visselig er en vigtig opmuntring for flittige og duelige folk, men denne doktorpromotion, som den vigtigste udmærkelse og belønning for værdige subjekter endnu mangler os ved vort akademi. Vi beder derfor allerrund., at D. K. M. allern. vilde afhjælpe denne mangel, og allern. sætte akademiet istand til at kunne promovere værdige subjekter til *doctores chirurgiæ*, ligesom paa andre steder er brugeligt, og at disse *doctores chirurgiæ* maatte nyde den samme rang og de samme fordele, friheder og rettigheder, som *doctores medicinæ* hidtil har haft, endnu har og i fremtiden kan faa: — Men da ingen *doctores chirurgiæ* findes i landet, saa beder vi allerunderdanigst:

1) At D. K. M. til den ende allern. vilde de 3 professorer *chirurgiæ* *Wilhelm Hennings*, *Alexander Kølpin* og *Frederik Christian Winslow* til *doctores chirurgiæ* allerhøjstselv udnævne paa samme maade, som slige allerhøjstkongelige doktor-promotioner ogsaa ved andre fakulteter i forrige tider har fundet sted, og derved allern. fastsætte:

2) At enhver doktor-promotion offentlig paa akademiets auditorium skal foretages ved forsamlet auditorium og hver gang i nærværelse af 2 til 3 *doctores chirurgiæ*.

3) At vel ogsaa fraværende værdige candidati maa promoveres til *doctores chirurgiæ*, men ikke uden ved lejlighed af slig offentlig promotion, og skal i saa fald hele akademiet være ansvarligt for kandidaternes værdighed og fortjenester.

4) At disse promotioner maa ske enten i det latinske eller danske sprog.

5) At ingen saakaldet og paa flere steder afskaffet inaugural-dissertation skal have sted, men at akademiet i særdeleshed skal se paa, at kandidaterne har sande fortjenester og duelighed, derhos om de er istand til skriftligt

at fremsætte deres tanker (over hvilken materie i kirurgisk-medicinske videnskaber, der opgives dem) med den behørig orden og grundighed.

6) At det skal staa i akademiets fuldkomne frihed at beholde de gamles ved mange fakulteter endnu brugelige promotions-ceremonier eller afskaffe dem og at lade en solemnelle offentlig denomination og proklamation være nok.

7) At alle omkostninger ved enhver doktor-promotion (de for diploma iberegne) aldrig skal gaa over 50 rdl., hvoraf 10 rdl. maa regnes for diploma, pedellens og andre betjentes opvartning, men de øvrige 40 rdl. blot skal anvendes til akademiets bibliotek eller andre akademiets ligesaa fornødne nødvendigheder, men aldrig til akademiets professorer eller promotorum personlige fordel.

8) At endskønt promotionen i det danske eller latinske sprog bliver foretagen, diploma dog alligevel altid paa latin skal udfærdiges og med akademiets store segl saavel som med decani og øvrige professorum underskrift og secretarii paraphe være forsynede, hvorved D. K. M. endnu allern. tillade at

9) disse diplomata paa ustemplet papir eller pergament maa skrives og saaledes maa udstedes.

Denne for akademiets flør saa vigtige sag anbefaler vi herved allerund. til D. K. M.'s allern. bonhørelse og approbation.

Denne indstilling blev sendt til det medicinske fakultets erklæring og under 12. januar 1787 svarede det:

1) Hvor urigtigt det foregivende er, at medici behøver ringere tid til at forhverve sig indsigt og grundighed i deres videnskab, end kirurgi i deres, viser saavel tingens natur, som erfaringen, da vi har haft mange ypperlige subjekter, som ved vort akademi i 5, 6 til 10 aar med stor flid har studeret, og er saavel i fædrelandet som hos fremmede i agt og anseelse. De studiosi, som der klages over nylig at have forladt kirurgien, har i flere aar hos os frekventeret collegia og kan ingenlunde anses som frugter af den kirurgiske skole: ligesaa lidt som vi har tænkt paa at lokke nogen af deres til os, saa lidt har vi forment

nogen af vore at gaa over til dem og søge befordring som chirurgi, endskont de virkelig var medicinæ studiosi, hvilket *Mollers*, *Fengers* og andres eksempel viser, som fra medicinæ er blevne chirurgiæ studiosi og har taget tjeneste i den egenskab ved Frederiks hospital.

2) Hvad ellers akademiets forlangende angaar, at kreere doctores chirurgiæ, da formener vi, at det strider mod universitetets rettigheder, som saavel i vort som i alle andre lande i den lærde verden, ved sin indstiftelse har faaet og til den dag i dag ubeskaaret har beholdt enerettighed til at kreere doctores i alle tre fakulteter. Kongerne i Frankrig har vel stiftet en école de chirurgie og indsat et fornødent antal professores, men ikke til fornærmelse for universitetet i Paris tilstaaet den ret til at kreere doctores, men vel efter offentlig at have forsvaret en trykt latinsk dissertation, magistros chirurgiæ, skont alle membra academiæ chirurgiæ der er litterati, som vel vilde have vogtet sig for at begære, at deres lærlinge eller disciple skulde blive doctores ved mindre prøve paa grundig lærdom end medicorum. Hverken i Holland, England eller Preussen, hvor denne videnskab mest blomstrer, ved vi exemplar paa saadanne doctores. Og hvad Wien angaar, skal vi strax vise, hvad beskaffenhed det har med sammes kirurgiske doctores.

3) Men som det vilde krænke universitetets privilegier i almindelighed, saa vilde det i særdeleshed undergrave det medicinske studium og gøre sammes dyrkere ganske modløse. Et godt levebrød og skikkeligt udkomme i tiden, tilligemed agtelse af sine medborgere, er det, som skal opvække til flittighed og stræbsomhed, da studerinder uden belønninger ligger udyrkede. Vore medicinæ studiosi har alene fysikaterne at vente til belønning; hvor meget maa ikke physicorum fortjeneste forringes ved det, at det kirurgiske akademi har faaet tilladelse til at tilstaa praxin internam til enhver chirurgus i provinserne, som har underkastet sig dets examen, hvorpaa i intet land af Europa haves eksempel. Skulde det nu have forlov at skabe doctores chirurgiæ med lige rang og rettigheder som medicinæ doctores, endskont de intet prøveskrift eller inaugural-dissertation aflagde, og ikke engang behøvede at forstaa latin, saa ved vi ikke, hvad der skulde bevæge nogen til at studere medicinen eller siden at promovere som doctor medicinæ ved universitetet, da

det sidste paa den ene side holdt op at være et distinktions-tegn for en lærd mand, og paa den anden side uden prøve-skrift, ja uden lærdom for 50 rdl. kunde opnaas ved det kirurgiske akademi. Ikke at tale om den fornærmelse derved skete medicinæ facultati Hauniensi, som det tilkommer at kreere doctores chirurgiæ, ifald samme skulde have sted, da kirurgien er en gren af medicinen, og det blev dog hæderligere at kreere lærde chirurgos, som har fornøden indsigt i medicinen, til medicinæ end chirurgiæ doctores, da totum altid er større end pars, og det altsaa er mere ærefuldt at føre titel af det hele end af en del. Hvortil kommer, at andre grene af det medicinske studium kunde fristes til lige ærekærlighed, og H. M. tilstilles ansøgninger om at promovere doctores botanices, chymiæ, anatomie etc.

1) Det Wienske exempel, som har givet det kirurgiske akademi anledning til denne tanke, er saa ganske og aldeles forskelligt, at det meget mere bestyrker end svækker vort andrag og klage over det medicinske fakultets fornærmelse, i tilfælde at academia chirurgiæ dets begæring blev tilstaaet. Livchirurgus *Brambilla* har i Wien troet det til kirurgiæns ære og opkomst, at den udi universitetet der med det medicinske fakultet blev forenet. Han har udvirket og tilligemed livmedicus, baron *Störck* iværksat denne forening. NB. I kraft af denne forbindelse har kirurgi som universitetets supposita taget del i dets rettigheder, følgelig ogsaa i denne, at de kan kreere til chirurgiæ doctores, men vel at mærke af facultate medica Wiennensi, efter sammes foregaaende dobbelte prøvelse. Vort kirurgiske akademi har gaaet den modsatte vej; — det har begært og opnaaet at være et fra universitetet og fakultetet særskilt institut for sig, og desuagtet søger nu at erhverve studiosi chirurgiæ de æreskranse, som de aldrig skal kunne vise os exemplar paa at være blevne uddelte uden ved facultatibus medicis. Videre har denne indtrædelse af chirurgis in facultate medica i Wien foranlediget, at inaugural-dissertationer er saavel i medicinen som kirurgien der afskaffede, og at andre prøvelsesmaader er ansatte, som vel beviser, at kandidaterne er bekvemme og erfarne i deres videnskab, hvorfor fast alle ligeledes ved vore offentlige medicinske examina iagttages, men beviser ikke, at de er litterati. Dissertationes inaugurales er ingenlunde unyttige. De

opholder livet i det latinske sprog paa universiteterne; de har givet anledning til mange nyttige opdagelser i videnskabens grene; de har alene gjort mangan ung mands lykke; de giver bevis paa lærernes arbejder ved fakultetet etc. etc. Saa længe desuden vort universitet følger deri andre universiteters eksempel, og saa længe facultas medica maa i kraft af fundatsen følge de andre fakulteters skik ved doktorpromotioner, kan medicinske inaugural-dissertationer ej afskaffes.

Skulde nu chirurgis graden uden inaugural-dissertationer tilstaaes, har vi vist § 3 hvilket stod det medicinske studium vilde tilbringes. Vi lader følge til forevisning det medicinske fakultets allernyeste instituta i Wien 1785, hvorved rigtigheden af vort foregivende kan oplyses. Ufejlbare vilde disse latinske prøveskrifters tilsidesættelse med tiden indføre et barbari hos os i medicin og kirurgi, naar en ærestitel, som før var for lærde alene, nu blev tillagt ulærde, som havde drevet deres ungdom bort med rasing og nu uden fortjeneste i litteraturen blev doctores bullati; af alle 6 forstandere og lærere for det kirurgiske akademi er vel næppe een civis academicus og maaske 2 alene, om hvilke kan tros, at de besidder saa megen kundskab i de lærde sprog, at de kan forstaa en latinsk autor. Og kan man tro, at disse i tiden ved deres forfremmelse vil se paa litteratur og humaniora? Hvad vilde fremmede universiteter og lærde dømmes om videnskabernes i almindelighed, og lægekunstens i særdeleshed, tilstand i Danmark, om nationens smag, om videnskabens patroner og talsmænd, naar de hørte, at et akademi, bestaaende for den største del af ulærde og ustuderede lemmer, havde ret til at konferere summos honores in chirurgia til hvem de vilde uden prøveskrift? Vi tror ikke, at *Brambilla's* anseelse og det medicinske fakultets eftergivenhed i denne post i Wien vilde beskytte os imod kritiker, da alle skønnere vilde tro, at universiteterne i Leyden, Edinborg, Göttingen, Halle, Jena, Leipzig etc. etc. — gav tryggere eksempler i litteraturen at efterfølge end Bayern og Østerrige.

5) Disse gode herrer kan ellers være duelige mænd og indsigtfulde lærere for den kirurgiske ungdom, omendskønt de savner det slags lærdom, som udkræves til at bedømme, og den egenskab, som berettiger til at konferere graden. Akademiet i Sorø bestaar af lærde og

duelige mænd og har gjort stor nytte for staten, endskønt det ingen rettighed har til at konferere nogen akademisk grad. Maler-akademiet her og udenlands, militær-akademierne og andre deslige indretninger, hvor de gives, udbreder lys og videnskab, og danner de ypperligste disciple, som langt kan overgaa i fortjeneste graduerede personer, og dog vilde vel ingen af dem paastaa at kreere doctores i deres videnskaber. Havde endelig det kirurgiske akademi saadanne elever, som var litterati og kunde fortjene denne distinktion, kunde de jo henvise dem til universitetet for i facultate medica at promoveres til medicinæ, eller om de hellere vilde, til chirurgiæ doctores. Finder de det passeligt, at rekommendere os værdige subjekter af deres skole til beneficia, hvorfor da ikke til at modtage graden?

6) Som vi haaber at have vist, at begæringen er i mange henseender stridende imod tingens natur, landets ære, universitetets og fakultetets privilegier og rettigheder, saa ser vi og ikke deri mindste nødvendighed til kirurgiæns fremme. Studiosi chirurgiæ har mange flere tillokkelser til at dyrke deres videnskab end medicinæ studiosi deres. Medens de lærer deres kunst, er for dem ved regimenterne og amts-chirurgi her i byen megen lejlighed til at fortjene noget, som studiosi medicinæ ikke har. De kirurgiske betjeninge ved land- og so-etaten er større af indkomster og mere end 3-dobbelte i tallet mod fysikaterne i Danmark og Norge. Og hvad æren angaar, har chirurgi ved deres akademis stiftelse opnaaet alt, hvad de nu søger, efterat regimentskirurger har rang med doctores medicinæ. Havde physici provinciales denne rettighed, blev der mange, som aldrig bekymrede sig om graden, ligesom nogle faa examinati uden graden praktiserer i medicinen.

Vor endelige mening er derfor denne, at dersom doctores chirurgiæ skulde tilstedes, maatte 1) ingen dertil antages uden litterati, som forstod det latinske sprog og humaniora og var cives academici. 2) Maatte de dertil legitimere sig ved en trykt inaugural-dissertation, skreven og forsvaret i det latinske sprog, som satte dog noget slags skranker for at aldeles ukyndige og ulærde ikke tilsneg sig denne værdighed. 3) Actus inauguralis maatte ogsaa ske i det latinske sprog, og 4) naar universitetets saavel som fakultetets rettigheder skulde være ubeskaarne,

forrettes ved universitetet af facultatis medicinæ decano, som det sker i Wien selv; saa meget mere som de dog under navn af chirurgiæ blev medicinæ doctores med alle deres rettigheder. Derved faldt tillige bort, at H. M. per bullam skulde kreere de chirurgiæ doctores, hvilket hverken var til hæder for dem selv eller her tilforn sket, uden hvor i et fakultet hos os ingen doctor, som kunde kreere, forhen var; men i det medicinske, hvorunder kirurgien hører, er nok, som efter foregaaende inauguraldissertation kunde forrette samme actus.

Denne skrivelse er underskrevet af *Kratzenstein, Rottbøll, Saxtorph, Callisen, Tode, Bang* og *Aasheim*, og den er allerede mindst to gange trykt, nemlig i Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn (1826 s. 1295) og i *Herholdts* og *Mansas* samlinger 1834. Det første sted beviser, at skrivelsen virkelig er indleveret saaledes, ti her gengiver *Wendt* den efter papirer, som *Bodendick* har efterladt ham, og *Bodendick* maa altsaa have haft en lejlighed til at tage en afskrift. I *Herholdts* og *Mansas* samlinger ytres der tvivl om, at den er blevet indleveret i denne form, og der gengives et udtog af et cirkulære i fakultetets arkiv, hvorefter der hos de lærde herrer var opstaaet tvivl om, hvorvidt det var rigtigt, hvad de havde skrevet. *Herholdt* og *Mansa* tænker sig derfor, at skrivelsen er blevet ændret, inden den blev indsendt. I rigsarkivet findes skrivelsen i en væsentlig anden form, og man kunde derfor tro, at *Herholdt* og *Mansa* havde haft ret, men det bliver ved nærmere undersøgelse sandsynligere, at det, der er sket, er, at fakultetet, som det strax skal vises, blev paa det rene med, at det havde handlet letsindigt og røbet stor uvidenhed i sin skrivelse, at man derefter udarbejdede en anden og underhaanden fik lov til at ombytte dem i kancelliet. Denne hypotese lyder paa forhaand

noget vovet, men for det første har *Bodendick* kendt skrivelsen, og den kan han næppe have faaet andetsteds end i kancelliet, for det andet begyndte diskussionen i fakultetet den 15. januar, 3 dage efter den første skrivelses datum, og den sluttede først 5. februar, men ikke desto mindre er skrivelsen, der nu ligger i rigsarkivet, dateret 12. januar ligesom den første skrivelse. Jeg tror derfor, at min hypotese er rigtig, og jeg gengiver begge skrivelser og den mellemliggende diskussion, da de er karakteristiske om end ikke smigrende for fakultetet!

Det er *Rottboll*, der gør opmærksom paa, at der i Altonaer Mercur for 1786 nr. 36 fra Wien skrives: »Unterm 18. dieses hat der Kaiser an die gesammten hohen Hofstellen den Befehl erlassen, dass alle Professoren, auch der commandierende Stabschirurgus der hiesigen Josephinische Militair-Academie, die nicht schon Doctoren sind, die Doctor-Würde in der Chirurgie unentgeltlich erhalten sollen. Es soll deshalb die neuerrichtete medicinisch-chirurgische Josephinische Academie gleich anderen Universitäten das Prärogativ haben alle studierende Chirurgen, die bey ihr den ganzen Lehrcursus gemacht haben, als Doctoren und Magister der Chirurgie zu promovieren, welche mit denen von anderen Universitäten Promovierten gleiche Rang und Rechte haben sollen.«

Efter at akademiet havde udtalt sig saa sikkert og overlegent om dette spørgsmaal i skrivelsen, kan man forstaa, at denne meddelelse vakte stor forstyrrelse, og cirkulæret giver gode oplysninger om de enkeltes opfattelse og viser, hvor letsindigt man fremdeles udtalte sig. *Rottboll*, der sendte sagen i cirkulation, skrev:

Har sagen sin rigtighed, maatte vel vor be-

tænkning i den henseende noget forandres — ti det tjener os ikke at paastaa en sag saa hæftig uden Grund. *Kratzenstein* mente ikke, man behøvede at rette noget i erklæringen, ti det kan supponeres, at denne efterretning endnu ej er kommen til os, og den forandrer og selv i sagen ej meget, ellers vilde erklæringen endnu længere opholdes. *Saxtorph* skriver: Jeg tror rigtig nok, at det maa være saaledes, nemlig at alle kirurger, som er oplærte i det Josephinske akademi kan promovere der, men derimod at alle provincial- og stadskirurger skal i følge den medfølgende instruktion for fakultetet i Wien promovere til doct. chir. ved fakultetet, ikke uden saa er, at denne sidste anordning ophæver den første — og da kunde vor erklæring let forandres og vise, at det dog i Wien før har været brug, at kirurgi promoverede ved fakultetet. — *Callisen* har i Gruners almanak for 1787 fundet, at kejseren har givet det medicinsk-kirurgiske militære institut det privilegium at give til chirurgos i denne stiftelse titlen af dr. chir. efter foregaaende prøvelse. Kejseren har selv udnævnt *Brambilla*, *Hunczowsky*, *Plenck* og *Goepfer* til dr. chir. I den henseende burde vel forestillingen forandres, da denne almanak desuden i denne tid er læst af mange. Den ansøgte maade at kreere dr. chir. af vort akademi bliver dog uden eksempel, 1) da de som kejseren har promoveret er alle litterati og kendt derfor, 2) strækker sig alene til instituttets kirurger og 3) instituttet selv er medico-chirurgica, har medici blandt dets lemmer og lærere og af dem bliver examinerede i medicin, hvilket alt er modsat hos os. — *Tode* mener, at man gør bedst i at forandre betænkningen, saa at man slet ikke tager argument fra Wien, men fra

sagen selv, da den i sig selv er saa soleklar, at den hverken kan svækkes eller vinde større vægt ved nogen hensigt til det Josephinske eller andet fremmed akademi. Vi har ganske tabt, dersom vi er nødte til at disputere om kejserens befalinger. Naar vi har det hele øvrige Europa for os, hvad gør da Wien til sagen? Lad os derfor blive ved de øvrige stærke argumenter alene og erklære, alt hvad der sker i Wien i henseende til denne sag for ganske uvedkommende. *Qui nimium probat, nihil probat.* — *Bang* ved ikke, hvad der sker i Wien, og han mener derfor, at man slet ikke skal tale derom. — *Aasheim* ønsker erklæringen forandret. Dog paa det ingen skulde kunne dreje det Josephinske institut til fordel for de søgende eller tro, fakultetet havde gaaet dets indretning tacite forbi, fordi den var vor paastand imod, formener jeg, det var bedst paa det sted i erklæringen, hvor der tales om den praktiske école de chirurgie og maîtres en chirurgie at lægge til in transitu en kort oplysning om det ældre og nyere Wienske kirurgiske institut samt anmærke derimod de af *Callisen* anførte momenter, da vi saaledes kunde være bekendt at have ej alene anbragt alle væsentlige grunde men endog udsat de skingrunde, som maatte ved første øjekast synes at smigre de ansøgende. — *Kratzenstein* synes, at man kunde nøjes med en lille P. S. Jeg havde ønsket, at den hele favør imod kirurgen i Wien var tilskreven tydelig og aabenhjertet til *Brambilla's* animosité imod *von Swietens* medicinske anstalter, som kejseren af obligation imod *Brambilla* for hans øjnes svaghed ej kunde refusere, o. s. v.

Efter dette blev erklæringen ikke saa lidt omarbejdet, ti den findes i sin omarbejdede form i

rigsarkivet sammen med alle de andre dokumenter¹⁾, der vedrører sagen undtagen konsistoriums udtalelse, som imidlertid findes dels i konsistoriums arkiv og dels som afskrevet i danske kancellis supplikveprotokol. Fakultetets erklæring kom til at lyde:

1) Hvor urigtigt det foregivende er, at medici behøver ringere tid til at forhverve sig indsigt og grundighed i deres videnskab, end kirurgi i deres, viser saavel tingens natur, som erfaringen, da vi har haft mange ypperlige subjekter, som ved vort akademi i 5, 6 til 10 aar med stor flid har studeret, og er saavel i fædrelandet, som hos fremmede i agt og anseelse. De studiosi, som der klages over nylig at have forladt kirurgien, har i flere aar hos os frekventeret kollegier, og kan ingenlunde anses som frugter af den kirurgiske skole: ligesaa lidt vi har tænkt paa at lokke nogen af deres til os, saa lidt har vi forment nogen af vore at gaa over til dem og søge befordring som kirurger, endskont de virkelig var medicinæ studiosi, hvilket *Mollers*, *Fengers* og andres eksempel viser, som fra medicinen er blevne kirurgiæ studiosi, og har taget tjeneste i den egenskab ved Frederiks hospital.

2) Hvad ellers akademiets forlangende angaar, at kreere doctores chirurgiæ, da formener vi, at det strider mod universitetets rettigheder, som saavel i vort, som i alle andre lande i den lærde verden, ved sin indstiftelse har faaet, og til den dag i dag ubeskaaret har beholdt enerettighed til at kreere doctores i alle tre fakulteter. Kongerne i Frankrig har vel stiftet en école de chirurgie, og indsat et fornødent antal professorer, men ikke til fornærmelse for universitetet i Paris tilstaaet det ret til at kreere doctores, men vel efter offentlig at have forsvaret en trykt latinsk dissertation, magistros chirurgiæ, skønt alle membra academiæ chirurgiæ der er litterati, som vel vilde have vogtet sig for at begære, at dets lærlinge eller disciple skulde blive doctores ved mindre prøve paa grundig lærdom end medicorum. Hverken i Holland, England eller Preussen, hvor denne videnskab mest blomstrer, ved vi exemplar paa saadanne doctores. Og

¹⁾ Indlæg til oversekretærens brev af 18/12 1787.

hvad Wien angaar, skal vi straks vise, hvad beskaffenhed det har med sammes kirurgiske doctores.

3) Men som det vilde krænke universitetets privilegier i almindelighed, saa vilde det i særdeleshed undergrave det medicinske studium og gøre sammes dyrkere ganske modløse. Et godt levebrød og skikkeligt udkomme i tiden, tilligemed agtelse af sine medborgere, er det, som skal opvække til flittighed og stræbsomhed, da studeringer uden belønninger ligger udyrkede. Vore medicinæ studiosi har alene fysikaterne at vente til belønning; hvor meget maa ikke disse embeders indkomster forringes ved det, at det kirurgiske akademi har faaet tilladelse til at tilstaa praxin internam til enhver kirurg i provinserne, som har underkastet sig dets examen, hvorpaa i intet land af Europa haves exempel. Skulde det nu have forlov at skabe doctores chirurgiæ med lige rang og rettigheder som medicinæ doctores, endskønt de intet prøveskrift eller inaugural-dissertation aflagde, og ikke engang behøvede at forstaa latin, saa ved vi ikke, hvad der skulde bevæge nogen til at studere medicinen, eller siden at promovere som doctor medicinæ ved universitetet, da det sidste paa den ene side holdt op at være et distinktionstegn for en lærd mand, og paa den anden side uden prøveskrift, ja uden lærdom for 50 rdl. kunde opnaas ved det kirurgiske akademi. Ikke at tale om den fornærmelse derved skete medicinæ facultati Hauniensi, som det tilkommer at kreere doctores chirurgiæ, ifald samme skulde have sted, da disse kandidater kommer mere til at næres ved medicinen end kirurgien, da kirurgien er en gren af medicinen, og det blev hæderligere at kreere lærde kirurger, som havde fornøden indsigt til medicinæ end chirurgiæ doctores, såsom totum altid er større end pars og følgelig mere ærefuldt at føre titel af det hele end af en del: Hertil kommer det allervigtigste, at denne ærestitel, siden den skulde give disse doctoribus alle rettigheder, som doctores medicinæ enten nu har eller i evighed kan faa, virkelig gjorde dem tillige til medicinæ doctores, og gav dem adgang til NB. fysikaterne, som er den eneste opmuntring for disse medicinæ studiosi, hvilken, naar den gjordes dem stridig og uvis af chirurgis, som desuden havde langt flere og fordelagtigere udsigter, maatte enhver som ikke forløb facultatis medicæ lærestole og profiterede kirurgien i stedet for medicinen være den største

daare. Videre kunde og andre grene af det medicinske studium fristes til lige ærekærlighed og Hs. Maj. tilstilles ansøgninger om at promovere in doctores botanices, chymiaë, anatomiaë etc.

4) Af de nyeste beretninger, som vi har om det medicinske fakultet i Wien udk. A. 1785 pag. 89—94 ses: at doctores chirurgiæ der af facultatis medicinaë decanus bliver kreerede; saaledes har det gaaet indtil begyndelsen af aaret 1786, da af et brev fra Wien af ²⁶/₂, som i den Altonaer Mercurius under nr. 36 pag. 419 er anført, ses, at kejseren ogsaa har forundt sit medicinsk-chirurgiske akademi det prærogativ at kreere doctores chirurgiæ af lige rang med dem, som paa andre universiteter NB. i hans lande forfremmes, og saaledes givet det første eksempel paa at indskrænke sine universiteters privilegier. Dog bliver dette eksempel langt fra ikke passende paa det, som her begæres; facultas medica i Wien beholder sine rettigheder nu som før at oplære kirurger og kreere de fortjente iblandt dem til doctores chirurgiæ; og det er alene de, som horer til militær-etaten, og som i det Josephinske akademi ladt sig oplære, som der kan promoveres. (2) At ved det Josephinske akademi er professores medicinaë saavel som chirurgiæ, som udgør til sammen som et medicinsk-kirurgisk fakultet, hvorfor denne kejserens gunstbevisning er langt mindre fornærmelig der, end den hos os vilde blive.

5) Vi ved ellers ikke, om det er nyttigt, gavnligt eller hæderligt for et land, for et eneste eksempels skyld, som ej endnu er prøvet, med grund af adskillige lærde kritiseret og maaske i tiden bliver paa sit fødselssted som mange der skete indretninger forandret, straks at meddele privilegier hos os til indretninger, som, navnet alene undtaget, er ganske forskellige fra dem, som paa det første sted findes. I kraft af denne sætning, og hvad oven til er meldt, skønner vi ikke, at, fordi kejseren i et langt større land har givet sit Josephinske NB. medicinsk-kirurgiske akademi, som egentlig for militær-etaten er oprettet, har medicinske lærere, og fordrer litteratur endog hos dets elever, et privilegium, som noget indskrænker hans Wienske (formodentlig og andre universiteters) rettigheder; at derfor vor allern. konge vil finde det passeligt i en langt mindre stat at tilstaa sit kirurgiske akademi som ingen medicinske lærere eller lærestole har, og ikke engang ud-

fordrer litteratur og sprogkyndighed af lærerne, meget mindre af eleverne, et privilegium, som ikke alene strækker sig til militær-etatens, men alle land- og stadskirurger, og følgelig vilde udelukke facultatem medicam Hauniensis, som nu for tiden har to kirurgiske lærestole, fra den rettighed at kreere doctores chirurgiæ, hvilken facultas medica Wienensis har beholdt i henseende til alle land- og stadskirurger, som ikke af militær-etaten er afhængende.

6) Vi holder for, at det medicinske fakultet i Wien ved at indføre promotioner i det tyske sprog og afskaffe de i det latinske sprog forhen skrevne dissertationes inaugurales har gjort et skridt, som aldrig dets store formand baron *von Swieten* vilde have billiget, og som maaske har voldt, at det har maattet taale den fornærmelse, som det i henseende til doctorum chirurgiæ creation er sket af det Josephinske akademi. Mærkeligt er det, at paa samme tid som latinske inaugural disputatser i Joseph den andens stater er i det medicinske og kirurgiske fag som unyttige blevet afskaffede, har Georg den tredje i sit kurfyrstendom udsat anselige præmier for de bedste dissertationer i alle 4 fakulteter med udtrykkelig betingelse, at de skulde skrives i det latinske sprog for at vedligeholde og befordre dets dyrkelse, ved hvilken anledning een i det medicinske de oleis unguinis har faaet belønningen. Dissertationes, actus inaugurales, orationes solemnes er ingenlunde unyttige, da de opholder livet i det latinske sprog ved universiteterne; og disputatserne i besynderlighed har givet anledning til mange store og nyttige opdagelser i adskillige af videnskabens grene og alene paa en gang gjort mangan ung mands lykke; de er og produkter, som hædrer et land og giver en afridsning og maalestok for lærernes talenter og videnskabernes tilstand, og som i intet land er, for vort indskrænkede sprogs skyld, mere end hos os nødvendige, for at give fremmede begreb og kundskab om, hvad her præsteres. Saa længe desuden som andre universiteter beholder dem, kan vi være forsikrede paa, at de ikke ved vort vil blive afskaffede, og beholder ved Københavns universitet det juridiske og teologiske fakultet den skik at fordre inaugural-dissertationer, kan og bør det medicinske studium ej derfra undtages, hvilket vi dog har vist maatte ske, dersom kirurgis uden saadant prøveskrift doctorgraden blev meddelt. Da desuden hinc vilde være lige med medicis

og deres æmuli i beneficiis, besynderlig naar det gælder om værdighed og anseelse, saa bor de ikke undslaa sig for at paatage sig onera og præstere alt, hvad af disse præsteres.

7) Ufejlbare vilde disse latinske prøveskrifters tilsidesættelse medføre en foragt for vore ikke alene chirurgie men og medicinae doctores udenlands, og et barbari hos os selv i medicinen og kirurgien, naar en ærestitel, som før var for de lærde alene nu blev illitteratis, som havde ved rasering bortdrevet deres ungdom, tillagt. Af alle 6 lærere og forstandere for det kirurgiske akademi er vel næppe een civis academicus, og os ej mere iblandt dem end een bekendt, som ved skrifter i det latinske sprog har vist sig for den lærde verden at besidde humaniora. Da nu akademiets fundats slet ingen saadan kundskab i de lærde sprog hos lærerne udkræver, kunde i de tilkommende tider alle 6 i samme være ganske ubevandrede. Hvad vilde fremmede universiteter og lærde dømme om videnskabernes i almindelighed og lægekunstens i særdeleshed tilstand i Danmark, om nationens smag, om videnskabernes patroner og talsmænd, naar de hørte, at et akademi bestaaende enten ganske eller næsten ganske af illitteratis havde ret til at konferere summus honores in chirurgia uden prøveskrift til hvem de vilde. Vi tror ikke, at *Brambilla's* anseelse og det medicinske fags handlingsmaade i Wien skulde kunne beskytte os for kritiker; da alle skønnere vilde tro, at universiteterne i Leiden, Edinborg, Göttingen, Iena, Leipzig etc. havde givet tryggere exemplar i litteraturen at efterfølge end Bayern og Østerrige.

8) Disse gode herrer kan ellers være duelige mænd og indsigtfulde lærere for den kirurgiske ungdom, omendskønt de savner det slags lærdom, som udkræves til at bedømme, og den egenskab, som berettiger til at konferere graden. Akademiet i Sorø bestaar af lærde og duelige mænd og har gjort stor nytte i staten, endskønt det ingen rettighed har til at konferere nogen akademisk grad. Maler-akademiet her og udenlands, militær-akademierne og andre deslige indretninger, hvor de gives, udbreder lys og videnskab, og danner de ypperligste disciple, som langt kan overgaa i fortjeneste graduerede personer, og vilde vel ingen af dem paastaa at kreere doctores i deres videnskaber. Havde endelig det kirurgiske akademi

saadanne elever, som var litterati og kunde fortjene denne distinktion, kunde de jo henvise dem til facultatem medicam for at promoveres til medicinæ, eller om de hellere vilde, til chirurgiæ doctores. Finder de det passeligt at rekommendere universitetet værdige subjekter af deres skole til beneficia, hvorfor da ikke og til at modtage graden?

9) Som vi haaber at have vist, at begæringen er i mange henseender stridende mod tingens natur, landets ære, universitetets og fakultetets privilegier og rettigheder, saa ser vi og ikke deri mindste nødvendighed til kirurgiæns fremme. Studiosi chirurgiæ har mange flere tillokkelser til at dyrke deres videnskab, end medicinæ studiosi deres. Medens de lærer deres kunst, er for dem, ved regimenterne og amts-chirurgi her i byen, megen lejlighed til at fortjene noget, som studiosi medicinæ ikke har. De kirurgiske betjeneringer ved land- og sø-etaten er større af indkomster og mere end tre dobbelte i tallet mod fysikerne i Danmark og Norge. Og hvad æren angaar, har kirurgerne ved akademiets stiftelse opnaaet alt, hvad de nu søger, nemlig: at regiments-chirurgi har rang med doctores medicinæ; havde physici provinciales denne rettighed, blev der mange som aldrig bekymrede sig om graden, ligesom nogle faa examinati uden graden praktiserer i medicinen.

10) Vor endelige mening og allerund. formodning er derfor denne: at 1) fysikerne nu som før alene ved kgl. bestallinger doctoribus medicinæ, som ved Deres Maj.'s universiteter har promoveret, bliver tillagte. 2) Dersom doctores chirurgiæ skulde tilstedes, maatte ingen dertil annammes uden litterati, som forstod det latinske sprog og humaniora, var civis academicus og havde ved universitetet udstaaet alle befalede examina. 3) Maatte de dertil legitimere sig ved en trykt inaugural-dissertation skreven og forsvaret i det latinske sprog som satte skranker for, at aldeles ukyndige og ulærde ikke tilsneg sig denne værdighed. 4) Actus inauguralis maatte ogsaa ske i det latinske sprog og 5) naar universitetets saavel som fakultetets rettigheder skulde være ubeskaaret, forrettes ved universitetet ved facultatis medicæ decano, som det sker i Wien ved alle provincial- og land-chirurgis saa meget mere, som de dog under navn af chirurgiæ blev medicinæ doctores med alle deres rettigheder. Derved faldt det tillige bort, at D. Maj. per bullam skulde kreere de første

chirurgiæ doctores, hvilket var til mindre hæder for dem selv end om deres promotion som sædvanligt skete og har ej heller hos os fundet sted, uden hvor i et fakultet ingen doctor, som kunde kreere, forhen var, og i det medicinske, hvorunder kirurgien hører, er nok, som efter foregaaende inaugural-dissertation kunde forrette samme actus.

Skrivelsen er som sagt dateret 12. januar 1787, og den er underskrevet af *Rottbøll, Saxtorph, Callisen, Tode, F. Bang* og *Aasheim*, medens *Kratzensteins* navn ikke findes, men dette er tilfældigt, idet han var forhindret i at være til stede, men havde erklæret, at han vilde slutte sig til flertallet.

Konsistorium fremsender fakultetets erklæring, erkender sig forpligtet til at gøre forestilling om, hvad det efter bedste indsigt holder for at være til litteraturens og videnskabernes fremgang hos os og ære for fremmede, og forener med det medicinske fakultet sin allerunderdanigste bøn, at de udi erklæringen under nr. 10 anførte hovedposter i særdeleshed maatte være Hans Maj. anbefalet til aller-naadigst overvejelse.

Da kancelliet fik universitetets svar, sendte man hele sagen til universitetspatronen *Schack Rathlou*, hvis svar, dateret 13. april 1787, gaar imod universitetet. Det lyder:

Da kirurgien unægtelig er en højst nyttig og nødvendig videnskab, som ikke uden en ved grundige studeringer erhvervet teori og en med samme tillige forbunden praxis kan læres, og som, i hvor nøje end den forbindelse kan være, i hvilken den staar til medicinen, dog er en videnskab for sig selv, der i alle henseender fortjener at opmuntres og at hædres, hvorfor ogsaa Hans Maj. i aaret 1785 har fundet sig bevæget til allern. at stifte et særskilt og fra universitetet og collegio medico her i København helt separeret kirurgisk akademi; saa finder jeg for min del aldeles ingen afgørende aarsag, hvorfor ikke ogsaa den

rettighed at kreere *doctores chirurgiæ* dette akademi allern. kunde bevilges, helst da man derpaa allerede har eet eksempel for sig i det Josephinske akademi i Wien, og da Københavns universitet (hvis privilegier og rettigheder dog efter den mig paalagte pligt ligger mig meget nær paa hjertet) i mine tanker ligesaa lidt kan have grundet aarsag at besvære sig derover, som den kunde have det, ifald det behagede Hans Maj. i sine kongeriger endnu at oprette eet eller flere universiteter, og saaledes, hvilket deraf vilde være en naturlig følge, at forunde dem rettigheder at kreere *doctores* i alle 3 fakulteter, saasom bemeldte Københavns universitet ikke har, eller nogensinde har haft, et privilegium *exclusivum* at være det eneste i Danmark og Norge.

Jeg holder altsaa for, at det kirurgiske akademis ansøgning om den rettighed at kreere *doctores chirurgiæ* til allern. bønnehørelse kan indstilles, saaledes, at de 3 første poster i samme, nemlig angaaende de første doctorers kreation per bullam, doctorpromotionernes offentlige foretagelse paa akademiets auditorio og fraværende kandidaters antagelse ligefrem allern. kunde bevilges, saavel som og den 6., 7., 8. og 9. post, betræffende saadanne promotioners ceremonier, de ved samme forefaldende omkostninger, de udfærdigende diplomata og disses udstedelse paa ustempt papir eller pergament; men at derimod i henseende til den 4. post alle *actus ianugurales* maatte ske i det latinske som de lærdes almindelige sprog, og i henseende til den 5., at de promoverende ligeledes ved en i det latinske sprog skreven og forsvaret inaugural dissertation nødvendig maatte godtgøre deres indsigter og deres duelighed, hvornæst jeg, i overensstemmelse med det som i det medicinske fakultets erklæring er blevet anført, ligedeles formener, at fysikaterne nu som før burde alene forbeholdes *doctores medicinæ*, hvilke ellers herefter saa godt som ingen udsigt kunde have til noget offentligt embede, og at ingen udenlandsk kandidat burde promoveres uden at være *litteratus*, og at han har udstaaet alle befalede *examina* enten ved universitetet her eller ved det Kielske universitet.

Muligvis var det de sidste ord i patronens skrivelse, der fik kancelliet til at tænke paa, at

man ogsaa maatte spørge universitetet i Kiel, i alt fald synes det medicinske fakultet der at være blevet meget overrasket og skriver overmaade meget om dets taknemmelighed i den anledning og den ære, der vises det. Uheldigvis havde fakultetet ingen *Tode*, der kunde indskærpe: *qui nimium probat, nihil probat*, — under alle omstændigheder fylder dets skrivelse ikke mindre end 57 foliosider. Den er dateret 14. september 1787 og handler paa de første 30 sider kun om, hvilke rettigheder man mener, at akademiet i det hele bør have, idet man erklærer aldrig officielt at have faaet meddelelse om akademiets oprettelse, — og det skønt den tyske forordning om akademiet er fra 25. august 1786! Endelig side 30 begynder betænkningen om *doctores chirurgiæ*. Denne er meget detailleret, men karakteriseres maaske bedst ved gengivelse af et lille stykke af begyndelsen. Akademiet havde klaget over, at nogle af dets elever havde forladt det og var gaaet til universitetet. I den anledning skriver Kieler fakultetet, at det maaske kunde være, fordi de vilde lære noget mere medicin, end de kunde lære ved akademiet eller »vielleicht haben sie nicht das Löwenherz, nicht die Adlersaugen, nicht die Jungfraufinger, nicht die feste und leichte Hand gehabt, welche, nach dem was wir schon darüber, nur mit anderen Worten, gesagt haben, die natürliche Talente sind, die ein Chirurgus nothwendig haben muss; vielleicht ist einem oder dem. anderen von ihnen das bei der Chirurgie unvermeidliche Gewühl in Blut, Eiter, andere ekelhaften Dingen und selbst in den menschlichen Eingeweiden, dass sogar in den Vorzeiten den Medicis, so lange diese noch Clerici waren, ausdrücklich untersaget war, zuwieder geworden; vielleicht haben die von

ihnen geschene, oft nicht schuldfreye unglückliche oder tödliche Erfolge einiger vornämlich schwereren chirurgischen Operationen ihre Menschheit empört, und vielleicht sind noch andere Ursachen mit eingetreten, die ihre Sinnesänderung bewürkt haben mögen«!

Det oplyses, at flere tyske universiteter, bl. a. Kiels, af og til efter vedkommendes opfordring har kreeret kandidater til *doctores medicinæ & chirurgiæ*, at saaledes en af underskriverne, prof. *Weber*, har denne titel fra Göttingen, og at Kiels universitet endog har givet en kirurg i den hollandske marine diplom som *dr. chirurgiæ*, saa at det ikke er rigtigt, naar akademiet siger, at der ikke kreeres *doctores chirurgiæ* her i landet. Det Josephinske akademi i Wien omtales ikke! Endelig side 52 bemærkes, at her kunde man nedlægge pennen, men man synes dog, at der bør anvendes endnu 5 sider paa at vise, at doktorgraden let vil kunne gøre kirurgerne skade, idet det ikke vil passe sig for en doktor at være garnisonskirurg eller raadmand eller have andre kommunale hverv, som kirurgerne tit har, og hvorved de kan tjene lidt! Det er sandsynligt, at de graduerede vil tabe i *praxis* overfor de ikke graduerede, da befolkningen ikke vilde forstaa, hvad graden vil sige. Endelig udslynger de: »Augenscheinlich sind also nur Stolz und abgezielte Plünderung der den eigentlichen Aertzten zugestehenden Vorrechte die unlautere Absichten, welche die Häupter der chirurgischen Academie« o. s. v. o. s. v.!

Efter at det danske kancelli havde faaet denne erklæring gennem det tyske kancelli, gik det ind med sin forestilling, hvori det tyske kancellis er-

klæring refereres kort og godt. Forestillingen er dateret 23. november 1787 og lyder:

»Rektor, prokansler og professorer, som herover er hørt, har indhentet vedlagte det medicinske fakultets betænkning, hvorudi de omstændeligen har anført, hvad de finder derimod at erindre, og hvorvidt doctor promotionen i alle fald kunde være det kirurgiske akademi at tilstaa.

Man har derefter fundet fornødent, i henseende til den indflydelse det har paa det holstenske, igennem det tyske kancelli herover at indhente vedlagte det Kielske universitets betænkning, hvorudi det derværende medicinske fakultet omstændelig har anført de grunde, paa hvilke de formener, at dette ikke er passende med et kirurgisk akademi, endog efter det som er antaget ved deslige akademier i residentser og andre fremmede store stæder, at tilstaa den rettighed at kreere doctores, der alene tilkommer medicis.

Det tyske kancelli som, endskønt det ikke tager del i de af fakultetet brugte udtryk, finder dog de anførte grunde at være vigtige og afgørende i denne sag, og tilføjer endnu den anmærkning, at efter tingens natur, og de med lægekunsten forenede videnskaber og dens beskaffenhed, vil den væsentlige forskel, som der er imellem medici og chirurgi, i publici øjne bortsvinde i det mindste i den blandt dem mindst oplyste del til mærkelig skade saavel for lægerne selv som for publico, naar den forordnede og medicis hidtil egne doctor grad og titel skulde være tilfælles for chirurgis.

(Dernæst refereres universitetspatronen, idet hans forslag ordret gengives, hvorpaa det hedder:)

Jeg Luxdorph, Aagaard og Schow skal formene, at det kirurgiske akademis ansøgning kunde

bevilges paa den ovenanførte af universitetets patron foreslagne maade og med de vilkaar, men iøvrigt indstille det til Deres Maj's allernaadigste godtbeholdende.

Jeg *Bang*¹⁾ skulde være enig med, hvad af det medicinske fakultet ved Københavns og Kiels universitet samt det tyske kancelli er anført.«

Endelig faldt den kgl. resolution den 14. december 1787: Efter de i denne sag værende omstændigheder kan denne ansøgning ikke bevilges.

Akademiet havde altsaa faaet et afslag, og dette kom vel næppe helt uventet, men man fristes til at spørge, hvorledes kunde dog akademiet finde paa at komme med en saadan indstilling? Hvor kunde man dog tænke paa at forsøge at gøre et saadant indgreb i universitetets rettigheder? Og saa tilmed foreslaa, at det latinske sprog blev sat til side, da man jo dog vidste, at doktordisputaterne for en meget væsentlig del var og bedømtes som latinsk stil. Jo, grunden var, at det Josephinske akademi havde faaet tilladelse til at kreere *doctores chirurgiæ*, og det paa en anden maade end den fakultetet fandt det opportunt at angive. Fakultetet vidste i virkeligheden ikke besked, men lavede noget, som passede i dets kram. Det er derfor nødvendigt at høre lidt nærmere om, hvorledes det var i Wien.

Der var gjort meget for at fremme det kirurgiske studium i Wien og mellem de midler, som man anvendte for at opmuntre de studerende var dels prisopgaver, der kunde belønnes med guldmedaille, dels mægister- og doktorgrad. Meningen var, at kirurgerne ganske skulde ligestilles med

¹⁾ Bang var prof. med. F. L. Bangs farbroder og plejefader.

medicinerne, men i virkeligheden blev akademiet bedre stillet end fakultetet, ti dette kunde efter en tidligere forordning ikke kreere mere end 6 doctores om aaret, medens der ingen begrænsning var for akademiet. Den, der vilde være magister, maatte besøge akademiet i 2 aar, derpaa praktisere i 4 aar i hospitaler og sluttelig bestaa en teoretisk og praktisk prøve. Den, der vilde være doktor, maatte gennemgaa det samme, men han skulde være 6 aar paa hospital og maatte derpaa foruden den samme prøve som magisteren, yderligere underkaste sig en større prøve, der bestod i offentlig at foretage en operation paa lig, der bestemtes ved en af en urne af en af professorerne udtrukken seddel. Han valgte selv sine instrumenter. Hertil sluttede sig en prøve over indikationerne for operationen, om efterbehandlingen og en anatomisk demonstration. Diplomet udfærdigedes paa latin¹⁾.

Som man ser var forholdet et ganske andet end det, fakultetet havde angivet, og man kan vist gaa ud fra, at prøven ikke har været let, under alle omstændigheder var den *e x a m e n*, der holdtes paa kirurgisk akademi i København, ingenlunde let. Der findes en udførlig beskrivelse af den som tillæg til *Kølpins* indvielsestale, den er forfattet af *Kølpin* allerede længe før og godkendt af alle lærerne. Man skrev den paa latin, for at den skulde kunne blive bekendt rundt i verden, ligesom det var tilfældet med de wienske prøver.

Prøven var meget indgaaende og holdtes om eftermiddagen, medens forelæsningerne var om formiddagen. Hver kandidat examineredes i 10 timer

1) Georg Fischer: Chirurgie vor 100 Jahren. Leipz. 1876. S. 216
—17.

fordelte paa 4 paa hinanden følgende dage, hvortil kom dissektionen.

Den første dag examineredes han fra kl. 2—3 i anatomi i almindelighed med dertil knyttet fysiologi, og denne examination gik efterhaanden i de tailler omfattende den opgave, som han fik i dissektion. Selve dissektionen maa han have udført enten efter examen om aftenen eller næste formiddag. — Kl. 3—4 examineredes han i hovedets sygdomme saavel kirurgiske som medicinske og midlerne derimod. — Kl. 5—6 drejede examinationen sig om sygdomme paa hals og bryst og lægemidler derimod.

Den anden dag kl. 2—3 demonstrerede kandidaten, hvad han havde dissekeret og maatte forklare alt muligt angaaende organernes og delenes stilling, struktur o. s. v., og der stilledes saavel fysiologiske, semiotiske som patologiske spørgsmaal til ham, saaledes som de anatomiske dele kunde give anledning til. Kl. 3—4 kom turen til underlivets udvortes og indvortes sygdomme, hernier, nyre- og blæresten, anuri og dysuri, ascites, fistula recti et partium urinarium, kort sagt alle underlivssygdomme. — Kl. 5—6 Extremiteternes sygdomme, alle slags saar saavel i knogler som i bløddele.

3. dag. Kl. 2—3 og følgende timer, hvis det var nødvendigt: operationer paa kadaver med redogørelse for, hvad der skal iagttages før, under og efter operationen, de mest praktiske instrumenter o. s. v.

4. dag. Kl. 2—3. Akute sygdomme, deres natur, forskel, tegn, aarsager, prognose, deres terapi, almindelig og speciel, medikamenter, diæt. — Kl. 3—4. Kemi, materia medica, medicina

forensis, kroniske sygdomme. — Kl. 5—6. Kvinde-
sygdomme og børnesygdomme og ars obstetricia.

Meningen med disse bestemmelser er selvfølgelig, at der gaves kandidaten spørgsmaal indenfor de grænser, der var sat for hver time, og der kan ikke være tvivl om, at der examineredes meget indgaaende og ret strengt. Der var en ting, som det ikke sjældent kneb med, og det var receptskrivningen. Som følge heraf bestemte man i 1788, at selv om en kandidat havde pointsantal til anden karakter, maatte han nøjes med tredie karakter, hvis han ikke kunde skrive en ordentlig recept. I saadanne tilfælde lod man dog kandidaten aflægge ny prøve i receptskrivning, hvis han ønskede det, og hvis det viste sig, at hans prøve nu var tilfredsstillende, fik han sin anden karakter. I det mindste i et tilfælde maatte kandidaten forsøge en tredie gang, inden akademiet var tilfreds. Medens man saaledes ikke havde noget imod, at denne prøve gentoges, kendte man ikke noget til, at hele examen kunde tages om. Det var først til efteraarsexamen 1803, at der meldte sig to kandidater, hvoraf den ene havde faaet 3. Karakter 1802 og den anden 2. karakter 1801, med ønske om at maatte tage examen om. I deliberationsprotokollen bemærkes: »Da det er udenfor foundationen og tilforn ej er sket, at man har foretaget ny examen med nogen allerede examineret, besluttede man at sige de to sidste, at deres begæring ej kan tilstaas.« Imidlertid indgik de med et andragende til kancelliet, og ved et møde i akademiet meddeltes, at de to, der vilde tage examen om, havde faaet lov dertil af kancelliet, hvorfor de havde gjort deres specimina. Senere skete det mange gange.

I bestemmelserne om examen bemærkes ende-

lig, at der skulde gives karakter efter hver time, og det tilføjes, at første karakter kan kun den faa, der tillige har godtgjort, at han er forfaren i humaniora, d. v. s. at selv om de var nok saa dygtige, kunde kun studenter faa første karakter. Dette omtales oftere. I et lille angreb paa akademiet i Physisk, økonomisk og medico-chirurgisk bibliotek i 1794 siges saaledes: »Man kan imidlertid formode, at ingen af kandidaterne har faaet 1. karakter, da ingen af dem er student eller har tjent under hr. prof. *Winslow* paa Friderichs hospital, uden hvilke kvaliteter det efter vedtagen skik holder svært at vorde »laudabilist.« Men akademiet udtaler det ogsaa i skrivelser, saaledes f. ex. i en indstilling til admiralitets- og kommissariatskollegiet 1798 angaaende besættelsen af nogle underkirurgikater. Akademiet meddeler nemlig, at der kun har meldt sig 2 examinerede, begge med tredje karakter, men derimod har der meldt sig flere dygtige uexaminerede, hvis flittighed og nuværende duelighed giver det bedste haab om deres videre fremgang i videnskaben, da hine derimod, der har fuldendt deres akademiske bane med 3. karakter, efter den erfaring, man har i saadanne tilfælde, vanskelig opnaar større duelighed. Man indstiller derfor uexaminerede under forpligtelse til næstkommende aars efteraar at tage examen med 1. eller 2. karakter. Til kgl. tjeneste vil 1. eller 2. karakter have lige god indflydelse, ti kandidaterne med 2. karakter erklæres af akademiet for erfarne og duelige kirurger samt værdige til befordring, og den 1. karakters erholdelse dependerer mest af kandidaternes litterariske og sprogkundskaber samt opdragelse m. v. og ingenlunde af nogen væsentlig forskel i de kundskaber, der udfordres for en duelig

praktikus, hvorimod den, der har erholdt 3. Karakter ikke kan kræve forslag til kongelig tjeneste.

Den 31. oktober 1787 samledes akademiets medlemmer med undtagelse af *Brieghel* for første gang i forsamlingsværelset i den nye bygning, og det første, man bestemte, var, at akademiets forsamlinger for fremtiden skulde finde sted den sidste onsdag i hver maaned kl. 5 om eftermiddagen, en bestemmelse, som overholdtes meget nøje i lange tider.

I mødet den 27. december 1787 gjorde man brug af den akademiet hjemlede ret til at vælge m e m b r a paa samme maade som det ved videnskabs societeter er brugeligt (fundatsens § 14). Man valgte først og fremmest akademiets og kirurgernes vældige stridsmand, regimentskirurg *Ferdinand Martini*, der var tilstede ved mødet, dernæst begge de to stabskirurger: *Andreas Schmidt* i Norge og *Nicolaus Schmidt* i hertugdømmerne, endvidere forstanderen for jordemoderskolen i Altona og demonstrator anatomiae et chirurgiae der *Johannes Georg Nessler*, regimentskirurgerne *Daniel Mehl*, *Christian Friderich Hartwig* og *Johan Wilhelm Wilbrecht*, men i det næste møde var man kommet i tanker om, at man ogsaa burde optage divisionskirurg *Niels Nielsen* og regimentskirurg *Nusbaum*. Alle disse var særdeles ansete og kendte kirurger, hvoraf dog ingen har spillet en større rolle for akademiet undtagen *Martini* — den meget om-disputerede kirurg, hvis journalistiske evner i højeste grad anvendtes i kirurgernes kamp mod lægerne og særlig mod *Callisen*. Den anden forkæmper for kirurgerne, *Riegels*, der ikke var kirurg, kunde man ikke gøre til medlem, men ham havde

man allerede tidligere givet en præmie til en Værdi af 100 rdl. for hans »Forsøg til Chirurgiens Historie«.

Retten til at udnævne membra benyttede akademiet senere kun meget lidt, og den tid kom, da man gav afslag paa en anmodning derom med bemærkning, at akademiet var en læreanstalt og ikke noget lærd selskab. Det hændte dog engang, at akademiet benyttede sig deraf til at vise en velgører en opmærksomhed — og dog kom akademiet ikke rigtigt godt fra det, og dette gik saaledes til:

I mødet 31. juli 1792 meddeltes det, at cancelliraad dr. *Vilh. Hahn* i Maribo havde sendt akademiet en samling medicinske urter, paabegyndt 1787, fuldendt i aar. Man besluttede at takke ham og sende ham diplom som medlem af akademiet. I mødet den 28. august forelaa der en taksigelse fra *Hahn* — men den 25. september meddeltes det, at *Hahn* underhaanden havde udbedt sig en daase af sølv med inskription til tegn paa akademiets velbehag over hans indsendte herbarium. Man blev aabenbart ubehagelig berørt, og man besluttede at udsætte afgørelsen, da det i alt fald var under akademiets værdighed at skænke ham en sølvdaase! Hvis akademiet havde troet at kunne tie sagen ihjel, tog det meget fejl, for i mødet den 27. november meddeltes det, at gennem postfører Johnne var fra *Hahn* erindret om den af ham som agtelsestegn fra akademiet ønskede daase! Man besluttede at skænke ham en af guld, men da *Callisen* kom til, protesterede han og mente, at det vilde være mere passende at skænke ham en medaille, hvorfor man drøftede det heldige i, at akademiet fik et medaillestempel, og sagen udgik derefter til cirkulation. Den 27. december havde sagen cirkuleret og kom igen til drøftelse, og plu-

raliteten vedtog saa at give *Hahn* en forgyldt solvtobaksdaase med en passende inskription, medens *Callisen* forlangte tilført protokollen, at han ikke var enig heri! Endelig den 30. januar fremvistes den af *Winslow* besørgede daase, og *Hennings* lovede at sende den¹⁾.

Det er ikke let at danne sig et billede af *l i v e t p a a a k a d e m i e t* i dets første aar, men der har aabenbart været arbejdet meget energisk ikke blot af professorerne, men ogsaa af reservekirurgerne, som tildels underviste eleverne, tildels assisterede professorerne, men som ogsaa betragtedes som elever og fra 1788 fik ordre til ved forelæsningerne at have deres bestemte plads i cirklen ligeoverfor professoren. 1789 ser man første gang den senere lige op til vore dage saa hyppige klage over mangel paa cadavere, og *Hennings* maatte henvende sig til inspektøren paa Almindeligt hospital. Reservekirurgerne boede paa akademiet, og det kunde se ud til, at de har haft det ret strengt, i alt fald har de næppe haft nøglen til gadedøren, for i 1791 afleverede sekretæren sin gadedørsnøgle, og man besluttede at forunde (!) adjunkt *Schumacher* den til brug indtil videre efter hans ansøgning og mod den sædvanlige revers!

R e s e r v e k i r u r g e r n e var gennemgaaende meget dygtige mennesker, ti man valgte naturligvis de bedste, og der blev adgang for mange, da de oftest efter nogle aars forløb befordredes til embeder navnlig som regimentskirurger. Adskillige fik rejsestipendier, medens de var reservekirurger, og man ansatte da interim-reservekirurger, der, hvis de duede, senere blev fast ansatte. Allerede i

¹⁾ Se løvrigt Axel Garboe: *Provincial medicus Hahn i Maribo* (Lolland-Falsters historiske samfunds aarvog 1921).

1786 blev man nødt til at benytte denne udvej, for adjunkten *Schumacher*, der var en af reservekirurgerne, var paa rejse, og samtidig blev en anden, *Poul Beufin*, sindssyg. Man ansatte da som interims-reservekirurger *Andreas Fenger* og *Fr. Vilh. Chr. Gøricke*, som er omtalte ved den nye bygnings indvielse. Formodentlig var det *Beufins* sygdom, der var skyld i, at man paa mødet 24. april 1787 aftalte, at alvorligt tilsyn maatte have med reservekirurgerne for at se dem enten med pension forsørgede, naar de ikke var istand til at tjene, eller at faa dem efter deres duelighed befordrede og deres pladser igen med andre mere duelige besatte. Det vil altsaa sige, at en mand, som man ikke kunde bruge som reservekirurg, skaffede man et embede, som kunde passe for ham, som altsaa ikke stillede for store fordringer. Naar man kunde ansætte interims-reservekirurger, laa det i, at man delte gagen. Da saaledes *Schumacher* var borte og *Beufin* syg, lagde man de to gager sammen, og der gaves $\frac{1}{3}$ til den »aldeles ubrugelige« *Beufin* eller 96 rdl. og til hver af interims-reservekirurgerne ligeledes 96 rdl. om aaret. Mod de syge synes akademiet at have været meget overbærende, for *Carøe* angiver, at *Beufin* blev staaende som reservekirurg til 1789, altsaa i 3 aar, og senere fik *v. Saldern*, der havde lungetuberkulose, ligeledes lov til at blive staaende i lange tider, lige til sin død.

Med en af lærerposterne var akademiet for saa vidt uheldig, som der gentagne gange allerede i de første aar fandt personskifte sted. Lector chemiæ *Tychsen* købte nemlig apotek i Kongsberg 1788, og man antog derefter *Johan Georg Ludvig Manthey* til interims-lector chemiæ — mærkeligt nok, thi *Manthey* var ikke mere end lige fyldt 19 aar, hvis

Biografisk lexikon har ret i, at han var født 3. juni 1769. Han var 1785 blevet dimitteret til universitetet med udmærkelse, studerede medicin og blev 1788 overskibskirurg, men som sagt, man vilde have ham. Han afløstes derfor fra sin skibsstation, og man bestemte paa mødet 25. september 1788, at han skulde tiltræde lektoratet den næste dag. Næste aar, 4. maj, besluttedes det, at han skulde have bestalling og instrux som virkelig lektor, altsaa inden han var fyldt 20 aar, og aaret før han tog farmaceutisk-kemisk examen. Da han havde taget denne examen, fik han det Cappelske rejsestipendium, og da han kom hjem, ægtede han 19. august 1791 en datter af Løveapotekets ejer, *Günther*, der var død aaret før, og han drev derpaa apoteket, en tid med *H. C. Ørsted* som provisor, indtil han solgte det 1805.

Allerede ved mødet 30. august 1791 meddeltes det, at *Manthey* vilde fratræde, og *Schumacher* skulde da modtage og efterse inventaret. *Schumacher* har aabenbart allerede da fungeret som lector chemiæ og formodentlig ogsaa, medens *Manthey* var ude at rejse. I mødet 25. september 1792 meddeltes det, at *Schumacher* havde tilbage-sendt gadedorsnøglen og samtidig søgt om at udnævnes til lector chemiæ. Man vedtog at svare ja, naar *Manthey* frasagde sig stillingen. Dette skete inden næste møde, for det bestemtes da, at *Schumacher* skulde udnævnes, og der tilføjes den ejendommelige bemærkning: da den af lector *Manthey* givne forpligt ikke kan findes, skal *Schumacher* udnævnes uden at underskrive nogen forpligt!

I 1790 tog *Gudenrath* sin afsked som sekretær; der indkom 5 ansøgninger om stillingen, og

25. September 1790 valgte man enstemmigt kammersekretær *Gundelach* til sekretær.

Det følger af sig selv, at akademiet søgte at hævde kirurgernes stilling, hvor det kunde, og jeg har tidligere haft lejlighed til at vise¹⁾, at det ikke mindst var overfor medici, at akademiet udtalte sig, idet man bestemt benægtede medicorum ret til at udøve kirurgi end sige til at faa kirurgiske embeder. Det mest karakteristiske tilfælde, hvor akademiet ikke havde held med sig og vel nok havde handlet klogere ved ikke at stille sig for stejlt, handlede om distriktskirurgikatet i Sorø. Forholdene var lidt ejendommelige i denne by, idet der var en medicus ved Sorø akademi, men tillige en distriktskirurg i Sorø lægedistrikt. Forholdet var nu det, at dr. med. *Jens Bang*, den meget ansete læge og kunstner, der senere blev lægekundig viceborgmester i København, i 1776 var ansat ved akademiet og dets gods, og i hans bestalling stod, at han skulde paatage sig saavel medicinske som kirurgiske kure. Der foreligger ikke i rigsarkivet oplysninger om, hvorvidt denne bestemmelse har været nærmere drøftet, men det har næppe været tilfældet, og det var jo ogsaa 9 aar, før akademiet blev stiftet. Det er muligt, at der ikke har været ment andet, end at han som en fysikus skulde føre tilsyn med kirurgerne, i alt fald havde han ifølge en erklæring fra overhofmesteren indtil 1782 ikke haft noget med kirurgi at gøre, da der altid var en kirurg i Sorø. Da den sidste kirurg saa blev forfremmet, begyndte *Bang* at besørge kirurgisk praxis, og han paastod endog, at han vilde have kirurgens lønning, skønt det var

1) Doktorgradens forhold til kirurgisk praxis før 1788. Ugeskr. f. læger 1899. S. 1153.

mod hans bestalling. Da overhofmesteren i efter-aaret 1782 var borte, benyttede *Bang* sig deraf og anmodede collegium professorum om fornøden instrux som akademiets kirurg. Han fik den ganske vist, men da han vilde hæve sin lønning som kirurg, nægtede overhofmesteren at betale den, for der var kommet en resolution derpaa. Resolutionen udstedtes 7. Maj 1783, hvorved *Bang* fik 50 rdl. og 8 favne brænde i gage som kirurg i Sorø, mod at han stadig skulde holde en paalidelig svend. I 1788 skulde der ansættes en kirurg i Sorø distrikt, og da *Bang* fik dette at vide, skrev han til kirurgisk akademi og anmodede om at blive indstillet til embedet. For at motivere sin kompetence skriver han: »Det er nu paa 13. aar, at jeg har forestaaet dette kirurgikat, og ikke alene her i distriktet, men endog langt om i landet med god lykke selv forrettet endog vigtige kirurgiske operationer, dels formedelst folks fortrolighed til mig dels af mangel paa habile kirurger paa nogle steder; ligesom jeg og i nogle aar har været den eneste accoucheur her i landet. Jeg har frekventeret kirurgiske forelæsninger af de hrr. *Crüger*, *Hennings*, *Berger*, *Kølpin* og *Callisen* og tillige bivaanet en del af deres kirurgiske operationer. Ved min medicinske examen har jeg i aaret 1773 aflagt prøve paa min indsigt i kirurgien. Jeg haaber altsaa, at intet kan findes imod, at sligt et kirurgisk embede jo med sikkerhed kan og bør betros mig.«

En uge senere, inden han endnu havde faaet svar fra akademiet, søgte han kongen om embedet, og nævner i sin ansøgning, at den som akademiet vilde foreslaa, tillige havde licentia medica, og det vilde derfor gaa meget ud over ham, »dersom den anden beskikkede kirurg enten formedelst sin ny-

hed eller snaksomhed eller sligt kunde mere drage folkets fortrolighed til sig. Og det er noksom bekendt, at sligt ofte gør mere indtryk end den største grundighed, lærdom og erfaring.

Akademiet svarede 6. juni 1788 »i de høfligste terminis«, som der staar i deliberationsprotokollen, at det forsikrede doktoren om dets agtelse, men til kirurgiske betjeninge vovede det ikke at foreslaa andre end de ved akademiet examinerede. »Hr. doktoren har nu ved universitetet aflagt sin examen medicum med megen berømmelse: denne prøve er fornemmelig efter forordningen af 22. juni 1785 i kirurgien ej tilstrækkelig; hvorfor saafremt det maatte behage hr. doktoren at underkaste sig examen in chirurgicis (hvilken efter al formodning om Deres indsigter ikke kan falde Dem vanskeligt og i faa timer kan afgøres), da var akademiet istand til at gøre, hvad det saa meget ønskede, og da skulde akademiet med megen fornøjelse bringe hr. doktoren i forslag«.

Bang skrev derpaa til akademiet, at han hverken kan eller vil underkaste sig den forlangte examen, da kongen i aaret 1776 har forundt ham bestalling paa at være kirurg ved Sorø akademi og gods og i aaret 1783 stadfæstet ham i samme kirurgiske embede alt paa grund af hans aflagte prøve in chirurgicis og paa grund af hans bekendte flid og virksomhed saavel i anatomien som i kirurgien. Herved var han altsaa bleven dispenseret fra examen ved theatrum anatomico-chirurgicum. Hvis han fremstillede sig til examen paa akademiet, vilde han handle mod kongen, mod sine medborgere, som har vist ham deres fortrolighed, og imod hans værdighed som kreeret doktor, kgl. embedsmand, æresmedlem af kunstakademiet og

medlem af det norske videnskabernes selskab og af det kgl. medicinske selskab. Det vilde ikke falde ham vanskeligt at tage kirurgisk examen, da han har hørt saa mange forelæsninger over kirurgi, foretaget alle brugelige kirurgiske operationer paa kadavere under *Callisen* o. s. v. — Akademiet holdt paa sit! Amtmanden indstillede, at *Bang* paa grund af omstændighederne maatte faa embedet, mod at han forpligtede sig til at holde en ved akademiet examineret og dygtig befunden kirurg som underkirurg, saaledes at denne ved *Bangs* afgang fik embedet. Herpaa gav akademiet det »stolte« svar, som en af kancelliets medlemmer kalder det i sin votering, at akademiet kun kunde misbillige forslaget, da ingen kirurg, der har udstaaet examen, tjener under en dr. medicinæ.

Sagen gik derpaa til collegium medicum, der naturligvis tog *Bangs* parti, og det samme gjorde kancelliet, og *Bang* blev beskikket til distriktskirurg paa trods af akademiet.

Callisen-fejden.

Sjældent har en strid i lægeverdenen vakt en saadan opsigt og foranlediget saa mange indlæg som »Callisen-fejden«, striden mellem *Callisen* og kirurgerne, særlig *Kölpin* og *Winslow*. Man skal ned til saadanne kampe som striden angaaende den militære øjensygdом i midten af det følgende aarhundrede, under hvilken der udkom over 60 piecer og artikler, for at finde noget lignende, eller man skal ned til de store kampe angaaende sundhedskollegiet og sundhedsstyrelsen i dette aarhundrede. Naar man som forfatteren har været saa heldig som følge af sine embedsstillinger fra først til sidst at deltage i de sidste store fejder, lærer man meget ogsaa som historiker. Man lærer bl. a. at vogte sig for at fæste alt for stor lid til det, der kommer offentligt frem selv fra meget agtet side, for man kan se de voldsomste angreb, som er baserede paa ganske løse formodninger, og som ikke tilbagekaldes eller undskyldes, naar det senere viser sig, at hele grundlaget var fri fantasi, og intet havde med virkeligheden at gøre. Man bør derfor saa vidt muligt ty til de officielle kilder, hvor der er størst sandsynlighed for at finde sandheden, men hvor ganske vist intrigerne, som spillede, ikke kommer saa tydeligt frem. I »Callisen-fejden« er det saa heldigt, at der findes et meget stort materiale dels i kirurgisk akademis arkiv og

HEINRICH CALLISEN

38. AAR GAMMEL.

dels i rigsarkivet, idet man dengang i højere grad end nu sendte ansøgning paa ansøgning ind til kancelliet eller til kronprinsen, — ja endogsaa for intrigerne løftes en flig!

Begyndelsen til fejden maa søges i kirurgernes kamp med universitetet, og at *Callisen* kom med i den var foranlediget ved *Christian Johan Bergers* fald sammen med *Struensee*. Da det viste sig, at *Berger* ikke vilde komme tilbage til universitetet, søgte *Matthias Saxtorph* og *Callisen* om hans professorat i kirurgi, og fakultetet fik da sat igennem, navnlig paa *Kratzensteins* initiativ, at *Saxtorph* fik professoratet, medens der oprettedes et nyt professorat i kirurgi ved universitetet for *Callisen*, men da man ikke havde lønning til et saadant, fandt man paa den meget uheldige udvej, at *Callisen* ikke skulde have nogen lønning, men fik løfte om ved *Hennings's* død eller afgang at blive generaldirektør for kirurgien med den dertil hørende lønning, medens der tilføjedes, at theatrum anatomico-chirurgicum samtidig skulde inddrages under universitetet. I overensstemmelse hermed fik *Callisen* sin bestalling 18. februar 1773. Herfor er der tidligere¹⁾ gjort meget udførligt rede og ligeledes for, hvorledes förordningen af 22. Juni 1785 om kirurgisk akademis stiftelse nær havde kuld kastet alle *Callisens* forhaabninger, men hvorledes han, da kirurgernes forslag blev forelagt collegium medicum fandt lejlighed til at komme med et andragende, der bevirkede, at der i den kgl. resolution af 1. april 1785 indføjedes:

I henseende til justitsraad *Callisen*, hvis indsigt og duelighed er Os vel bekendt, og som Vi

¹⁾ Norrie: Chirurgisk akademis historie: . Academiets stiftelse. S. 45 o. fl.

allerede for en del aar siden har forundt succession paa general direktør tjenesten over kirurgien efter justitsraad *Hennings's* afgang, da forbeholder Vi Os, naar casus existerer, nærmere allern. at bestemme, hvorledes og paa hvad maade i overensstemmelse med denne nye indretning bemeldte Vores ham givne løfte kan komme publikum og ham til nytte.

Callisen gav ikke op endnu, ti allerede 16. maj 1785 skrev han til kancelliet, at det havde været kongens villie for nærværende tid at fritage ham for forretningerne ved det nylig anlagte kirurgiske akademi; denne kongens befaling vilde efter alt det, som var indberettet til kancelliet fra collegium medicum, facultas medica, *v. Berger* og fra ham selv vist have været overmaade smertelig for ham, hvis ikke kongens resolution, at hans indsigt og duelighed var kongen vel bekendt, og at det ham allerede tidligere givne løfte om succession efter *Hennings*, naar casus existerede, skulde komme ham og publikum til nytte, havde sat hans sind i den anledning i rolighed. — Det bliver ifølge den kgl. resolution kirurgisk akademi paalagt at foreslaa duelige subjekter, naar nogen kirurgisk tjeneste bliver vakant. Som overkirurg ved søetaten har han en betydelig andel i at employere unge kirurger, og da han i mange aar bestandig har doceret kirurgi, kender han nøje alle kandidaternes duelighed og flid, som i de første 6—8 aar kan fremkomme, og endelig giver hans bestalling ham haab om som successor efter *Hennings* at tage betydelig del i akademiets øvrige forretninger. Af disse aarsager ønsker han at tage del i det kirurgiske akademis voteringer med hensyn til forslagene til vakante embeder. Han haaber derfor, at dette maa blive medtaget i den fuld-

stændige og detaillerede plan til akademiets indretning.

Callisen opnaaede ikke noget ved sit andragende, som der slet ikke toges hensyn til, og hele forholdet var og blev meget indviklet, da forordningen af 22. juni 1785 bestemte, at professorerne skulde succedere hinanden, medens *Callisen* havde et tidligere løfte om succession. Der var her en uløselig uoverensstemmelse, som ikke kunde andet end give anledning til strid.

Det er let nok nu at se, at det var en overmaade uheldig maade at disponere over embeder paa ved at give en mand successionsret til dem, for man kan ikke ane, hvad der kan ske i mellemtiden, og man kan ikke ane, hvor mange aar der vil gaa, inden embedet bliver ledigt. I dette tilfælde døde *Hennings* først 21 aar efter, at *Callisen* havde faaet sin bestalling, og hvor let kunde denne ikke have været ganske uskikket til embedet efter saa lang tids forløb. Men naar man kritiserer denne maade at behandle embeder paa og ikke vilde gøre det nutildags, maa man erindre, at saaledes var det skik og brug dengang, og at man ikke kunde komme bort derfra, skønt der ofte toges til orde derimod. Netop med hensyn til *Callisens* successionsret havde prof. theol. *Holm* i konsistorium advaret, da han udtalte, at ingen kunde vide, hvad om 10, 20 eller flere aar vil resolveres¹⁾. Ved universitetet var der altid designati, ofte flere, der stod og ventede paa, at et af de faa faste professorater skulde blive ledigt. Grunden til at man indrettede sig saaledes, var pengehensyn, idet man paa denne maade fik billig arbejdskraft, ti den

¹⁾ 1. del, s. 60.

designerede fik ingen løn, og *Callisen* maatte derfor ogsaa vente i 21 aar, inden han fik løn for sin lærervirksomhed — men ganske vist fik han andre embeder, som var lønnede, og han havde sin professortitel, der gav anseelse og praxis.

Som sagen nu laa, kan man forstaa, at *Callisen* maatte føle sig meget usikker, og næste aar blev det endnu værre for ham, for saa fik han vanskeligheder ved universitetet. Den 14. januar 1786 skrev nemlig *Tode* til rector universitatis (*Kratzenstein*), at da han saa, at *Callisen* i det sidste fakultetscirkulære udtrykkelig havde erklæret, at han fremdeles vilde vedblive at examinere ved fakultetets examina, omendskønt den grund, paa hvilken hans designation beroede, nemlig amfiteatrets forening med universitetet nu ganske og aldeles er bortfalden, og da det er muligt ihvorvel urimeligt, at han kunde mene at beholde næste succession efter *Saxtorph*, hvilken ret dog kun tilkommer *Tode*, saa ser han sig tvungen til at anmode *Kratzenstein* som rektor og dekan at forlange *Callisens* erklæring om, paa hvad grund og i hvad hensigt han kan mene at være beføjet til at anse sig som designatus, da *Tode*, hvis han ikke giver en tilfredsstillende erklæring med hensyn til *Todes* successionsret, »klagende maa indkomme paa højere steder«, ligesom han ogsaa for fremtiden anser sig som anden designatus i fakultetet, om endog *Callisen* vilde frafalde al expectans paa professor lønning og tjene gratis. At *Tode* hidtil har ladet ham examinere uden at paatale sin ret, er sket tildels for at oppebie tiden, da det kirurgiske akademi tog sin begyndelse, tildels for at unde de kandidater, som havde hørt kollegier hos *Callisen*, den glæde at aflægge prøve derpaa, og tildels fordi *Tode* altid

havde ventet, at *Callisen* af sig selv vilde trække sig tilbage og ikke ved at nøde ham til det skridt, han nu maa gøre, give anledning til ufordelagtigt omdømme.

Callisen fik *Todes* skrivelse til erklæring og udtalte naturligvis, at han i 13 aar havde arbejdet i fakultetet og ikke havde fundet nogen grund til at foretage forandring, men nu fandt han sig tvungen til at forelægge sagen for kancelliet, med spørgsmaal om, hvorvidt han fremdeles skulde vedblive i fakultetet, eller om det var kongens villie, at han skulde udgaa af fakultetet og følgelig ogsaa af collegium medicum.

Efter at konsistorium havde udtalt sig, æskedes patronen *Schack Rathlous* mening, og han udtalte sig i alt væsentligt i overensstemmelse med universitetet, idet han foreslog, at der skulde nedlægges forestilling paa følgende maade: At *Callisen* vedbliver paa samme fod som hidtil at være prof. chirurgiæ ved universitetet, coexaminator ved examine medico og membrum collegii medici, samt at han beholder sit senium blandt professores medicinæ extraconsistoriales efter bestallingens datum. Ti vel bortfalder nu, ifølge det nye kirurgiske akademis indretning den betingelse, under hvilken han skulde indtræde i det medicinske fakultet, nemlig hans tiltrædelse af generaldirektør embedet for kirurgien, men da kongen har forbeholdt sig at afgøre, hvad der skal ske, naar den casus, i hvilken han skulde tiltræde det bemeldte embede, eksisterer, og denne casus endnu ikke eksisterer, saa synes det naturligst, at *Callisens* nuværende station ved universitetet bliver uforandret og alting i den henseende forbliver in statu quo. Denne erklæring er dateret 10. april 1786, og kancelliet gav derpaa

5. maj en udførlig forestilling, hvori refereres, hvad der var sket, og det foreslaas: om ikke *Callisen* bør vedblive paa samme fod som hidindtil at være professor chirurgiæ ved Københavns universitet, coexaminator ved examine medico og membrum collegii medici, samt beholde hans senium blandt professores extraconsistoriales efter hans bestallings datum, da det øvrige udsættes, til casus existerer.

Denne indstilling bifaldtes og kommunikeredes universitetet ved cancelliskrivelse af 2. Juni 1786.

Hermed var *Callisens* stilling ved universitetet fastslaaet, »indtil casus existerer«, men det var ham ikke nok, han maatte søge at faa en ende paa uvisheden, og han forsøgte igen næste aar.

Den 16. marts 1787 sender *Callisen* en ansøgning til kongen, hvori han meddeler, at efter at han tidligere havde faaet to anmodninger fra directore collegii medico-chirurgici i Berlin, geheimeraad *Cothenius* og fra dekanus *Knape* om at modtage det vakante første kirurgiske professorat ved kollegiet, har han nu faaet en skrivelse fra statsminister *v. Hagen*, som efter den preussiske konges specielle befaling tilbyder ham dette embede med begæring, at han selv skal foreslaa betingelserne, paa hvilke han vilde modtage dette kald, hvilke betingelser skulde forelægges kongen til approbation, samt tillige tilbød ham en anselig karakter. *Callisen* tilføjer: Ved at overlægge nøje dette ellers ærefulde og fordelagtige tilbud, finder jeg dog saa megen attachement til mit fædreland, hvor jeg er født, opdraget, har nydt kgl. stipendia, har familie, mange venner, og hvor jeg i mange aar har været en virksom borger i staten, at jeg ikke lettelig kan bestemme mig til at antage dette kald, og vilde med saa meget mere frimodighed frabede mig det,

om jeg maatte være forsikret om D. M.'s naade i henseende til bestemmelsen af mine tilkommende vilkaar ved fakultetet, og at allerhøjstamme med velbehag vilde se, at jeg fremdeles vedbliver at opofre mine evner og bestræbelser til det almindelige bedste.

Den 23. marts faldt den kgl. resolution, og den følgende dag meddelte kancelliet *Callisen*, at kongen havde resolveret: at han med allern. velbehag har anset, at De foretrak at blive i Deres fædreland i stedet for at antage det dem tilbudte fordelagtige embede i Berlin, samt at H. M. i betragtning deraf saa meget mere vilde have naade for Dem, naar den tid kommer, at det Dem ved den under 9. april 1785 kommunicerede allern. resolution givne løfte skal bringes til opfyldelse.

Hermed var *Callisen* i grunden lige nær, for det var atter et halvt løfte. Han skrev til akademiet 15. maj 1787, og det var formodentlig om sagen, men hverken denne skrivelse eller akademiets svar har jeg kunnet finde, da korrespondancebogen mangler.

I 1789 søgte *Callisen* igen. Denne ansøgning kender jeg ikke i original, men kancelliet nedlægger 7. juli 1789 en meget lang forestilling, hvori der først refereres alt, hvad der tidligere er sket, og derpaa meddeles, at *Callisen* nu har indgivet et nyt andragende, hvori han siger, at han, som nu i 18 aar uden løn eller emolument har holdt offentlige forelæsninger og forrettet alt, hvad der paaligger en fakultetslærer, ønsker at vide sin tilkommende bestemmelse som lærer, da det ham givne løfte at succedere generaldirektør *Hennings* ved fundatsen for kirurgisk akademi er gjort tvivlsom, idet de ved akademiet nu værende 3 lærere

er beskikkede med den klausul, at de ved forefaldende vakance skal succedere hinanden; og saa opmuntrende og belønnende som D. M.'s resolutioner er for ham, saa magtpaaliggende er det ham tillige at komme ud af sin uvished, da han derefter maa indrette sin forfatning; ti dersom han skal succedere *Hennings*, saa kan han efter den forfatning, i hvilket kirurgisk akademi staar med fakultetet ej forblive i det sidste, og dersom det er D. M.'s villie, at han ikke skal succedere *Hennings* men forblive i fakultetet, saa er der ved dette ingen løn eller emolumenta for ham at vente, da de øvrige professores designati, som endog er yngre i fakultetet end han, alle har faaet ret til løn før ham paa grund af, at hans tilkommende belønning var at succedere *Hennings*; vel bliver det for nærværende tid temmelig ligegyldigt, om han er lønnet som lærer eller ikke, saa længe han har kræfter til at arbejde tillige som praktisk læge, men i en højere alder, som nu nærmer sig, bliver han nødt til, naar han skal docere, at indskrænke sin praxis og altsaa sine indkomster. Dette offer kan og bør han gøre, naar han er lønnet som lærer, men det vilde være uforsvarligt handlet mod hans talrige familie at opofre sine fortjenester ved praxis, naar han skulde være lærer uden løn. Han gentager derfor sin begæring om at faa en bestemt oplysning, hvilket er af saa megen vigtighed for hans rolighed og velfærd.

Endelig faldt der 3. juli 1789 en bestemt resolution i overensstemmelse med kancelliets indstilling:

»I anledning af den Os omstændeligen foredragne ansøgning fra justitsraad og professor *Callisen* og Vores i denne sag forhen afgivne re-

solutioner, vil Vi i medhold af den ham allerede 1773 meddelte bestalling herved allern. fastsætte: at den ved forordningen om det kirurgiske akademis stiftelse af 1785 bestemte afvexling i dettes directorium, først skal komme til opfyldelse efter justitsraad *Callisens* afgang derfra, saafremt han overlever justitsraad *Hennings*, og maa prof. *Callisen* saaledes ved at succedere *Hennings* ligesom denne beholde bemeldte directorium ad dies vitæ, hvilket i sin tid meldes det kirurgiske akademi.

Denne resolution kommunikeredes *Callisen* 7. juli 1789, og det varede naturligvis ikke længe, før der gik rygter om den. Den synes aldrig at være kommunikeret akademiet, men det behøvedes forsaavidt heller ikke, som det vil fremgaa af det følgende. *Callisen* havde faaet sit ønske opfyldt, men hvorledes gik det saa akademiets professorer? De var naturligvis forfærdede, og de maatte snarest muligt have at vide, hvad de havde at rette sig efter. Som det vil vise sig, var det *Winslow*, som det gik mest ud over, og det var derfor ogsaa ham, der søgte nærmere oplysninger. Han indgav derfor 4. august 1789 en ansøgning ikke til kancelliet eller kongen, men til kronprinsen:

Det var i aaret 1785, at H. M. K. ansatte mig som professor ved det kirurgiske akademi, jeg har siden den tid arbejdet i samme med al den nidkærhed og flid, jeg troede at skyldte videnskaben, mine medborgere og min egen ære, ja, jeg har indtil denne dag endogsaa arbejdet med lyst, fordi jeg for det nærværende saa paa nytten, jeg stiftede for det almindelige, og for det tilkommende havde hensyn paa nytten, jeg troede at tilvejebringe endogsaa mig selv, det er med andre ord, fordi jeg i medhold med foundationen af det kgl. kirurgiske akademis stiftelse og indrettelse dens 1. og 3. §§: — — — troede at have en sikker udsigt til et vist tilflugtssted, eller klarere fordi jeg troede at have ret til at succedere justitsraad *Hennings*

efter justitsraad *Kølpin* i embede og emolumenta. — Derfor naadigste kronprins og herre har jeg i 4 aar opofret mangen sur og mig højst kostbar time hidindtil uden løn og uden fortrydelse, derfor lod jeg mig noje med haabet om belønning i fremtiden. Men nu naadigste herre, da jeg med et bringer i erfaring, at prof. *Callisen* skal have erholdt et kgl. løfte eller resolution, hvis indhold skal være af den beskaffenhed, at forestaaende mit haab aldeles skal være mig betaget, saa maa jeg tilstaa, at mit mod at arbejde videre er faldet med mit haab. Forlad derfor, naadigste herre, at jeg tager min tilflugt til D. K. H. og i underdanigst tillid til Deres retfærdighed og naade beder mig bevirket vished, om jeg 1) efter forordningen skal succedere jstr. *Hennings* i emolumenta og embede efter jstr. *Kølpin*, 2) om jeg efter allerhøjstamme forordning skal beholde mit sæde i akademiet, saaledes at ingen nye indkommende skal kunne sættes over mig. Herom er det, at jeg tør udbede mig vished, en naade jeg saa meget mere tør haabe mig udvist som min skæbnes og næringsvejs bestemmelse for fremtiden herpaa vil bero, og naadigste herre tør jeg til slutning udbede mig allerh. resolution i denne anledning saa snart ske kunde, paa det at jeg betimelig kunde sættes istand til at erklære mig over et fordelagtigt tilbud, der er mig gjort, og hvilket jeg i nødsfald ikke kan afslaa.

Kancelliet gentog i sin forestilling det meste af, hvad det havde sagt i indstillingen om *Callisen* og foreslog, at der skulde svares: ad 1) at det maa forblive med resolutionen til *Callisen*, og ad 2) at bestemmelsen i forordningen om akademiet skal forblive ved magt. Den kgl. resolution af 2. oktober 1789 gik ud paa, at resolutionen til *Callisen* skulde kommuniseres *Winslow*, »hvorved det aldeles har sit forblivende. Ellers maa han forsikres om Vores velbehag med hans flid, duelighed og bestræbelser at danne habile chirurgi til landets bedste, ligesom han og ved at fortsætte samme, kan vente i tiden at se sig belønnet.«

Denne uklare resolution kunde *Winslow* ikke

slaa sig til taals med, men han indgik med en ny ansøgning 16. oktober 1789, som af kancelliet refereres saaledes, at *Winslow* har andraget, at det ved resolutionen til *Callisen* er ham vist, at han i 4 aar har misforstaaet forordningen om det kirurgiske akademi. Og skønt inderligen og dybt følende hans fejltagelse og dens følger, skal han ingenlunde anse den tid og de kræfter, han hidindtil har anvendt i akademiets tjeneste, som spildte, og han tør smigre sig med at have gjort nytte. Ligesom slutningen af den ham kommunikerede resolution forvisser ham om, at D. M. har haft naade for hans idrætter, hvilken overbevisning skal være ham fuld løn. Ikkun en naade tør han udbede sig, og den er: at blive entlediget fra hans ved akademiet havende profession, da det er ham nødvendigt at gøre den tid, han der har maattet anvende, til sin egen, og hans timelige velfærd, ja selv hans sundhed, nøder ham til et skridt, han ligesaalidt gør uden overlæg som uden følelse. Han anraaber derfor D. M. af sit hjertes inderste om allern. bønghørelse, hvorom endog D. M.'s retfærdighed selv gør ham forvisset.

Denne ansøgning indstillede kancelliet til allerh. godtbefindende, og 23. oktober 1789 resolveredes: Kancelliet har at tilmelde prof. *Winslow*, at den af ham forlangte afsked fra akademiet bevilges, dog ikke forinden han har tilendebragt hans ved catalogum lectionum overtagne akademiforretninger.

Inden kancelliet iværksatte denne resolution, fandt det sig dog beføjet under 30. oktober at foredrage for kongen, at da prof. *Winslow* ej ved nogen særdeles kgl. ordre var udnævnt til at deltage i forretningerne ved det kirurgiske akademi, men dette arbejde blot paaligger ham som overkirurg

ved Frederiks hospital, saa kunde han følgelig ikke dispenseres fra akademiet uden tillige at entlediges fra hospitalet og paa grund heraf indstillede kancelliet: om ikke prof. *Winslow* kunde tilkendegives, at han vel efter hans indgivne ansøgning kunde entlediges fra hans professorat ved kirurgisk akademi, men som samme efter foundationen nødvendig er forbunden med den første chirurgi plads ved Frederiks hospital, og han allerede i denne kvalitet er professor ved akademiet, saa vilde det være en følge, at han tillige frasiger sig sit embede ved Frederiks hospital. Imidlertid har han i dette semester at fortsætte og tilendebringe hans ved lektionskataloget paatagne forelæsninger og de ellers i samme tid som professor tilkommende forretninger. Dertil føjede kancelliet, at der skal være tillagt prof. *Winslow* af den kgl. kasse 200 rdl. aarlig, indtil han til en gage af 500 rdl. avancerer, og saa længe han med ethvert aars ende med attest beviser at have holdt et collegium.

Under samme dato resolverede kongen: Vi approberer kancelliets forestilling i denne sag i et og alt og har samme i sin tid at bringe os de prof. *Winslow* ekstraordinært tillagte 200 rdl. i erindring.

Hermed var sagen ikke forbi, der indkom tvertimod flere nye skrivelser.

Den første var en underhaands meddelelse fra den første direktør ved Frederiks hospital, geheimeraad, grev *v. d. Osten*, som 9. november 1789 indsendte følgende udtalelse, som forklarer noget af det, der skete i de følgende aar:

Ligesom prof. *Winslow* har frasagt sig professoratet ved det kirurgiske akademi, saa har han og nu frasagt sig kirurgikatet ved Frederiks hospital. — De medicinske

og kirurgiske direktører ved hospitalet formener, at *Winslow* er næsten umistelig baade ved akademiet og hospitalet og siger, de ved ingen til hans pladser at besætte. Er det saa, da har de ikke efterkommet den kgl. instrux at danne og anføre en duelig stud. chir. til chirurgus og operator for hospitalet hvert 6. Aar, paa det landet ved de fra hospitalet hvert 6. aar afgaaende oberchirurgi med due- lige kirurger kan blive forsynet. — Dette gode for landet opnaas ikke heller, naar chirurgus skal forblive ved hospitalet for professoratets skyld, saa længe til han ved akademiet kunde naa at komme i gage, og da kan ej heller direktionen opsigte chirurgus fra hospitalet, hvad enten han gør der sine pligter eller ikke, eller have raadig- hed over ham som undergIVEN betjent. — Hospitalets nogle hundrede syge og saarede mennesker behøver en mand ganske daglig alene; nogen praxis i byen kan ikke ganske forhindres ham; men akademiets forretninger dertil gør lettelig hospitalet til en bisag, som ikke er for- svarlig og ikke at ændre, naar han er perpetueret pro- fessor. — Da de 2 kirurgiske professorer ved akademiet er tillige kirurgiske direktører ved hospitalet, saa er det slet ingen nødvendighed, at hospitalets chirurgus ordi- narius, som i dette fag er subordineret de andre pro- fessorer, skal være selv professor ved akademiet, hvilket medfører adskillig kollision. — Det er en belejlig tid hermed at gøre forandring og sætte hospitalet i sikkerhed for forfald og vanrøgte i det kirurgiske fag. — Det er ikke let at faa en mand duelig til begge fag; men det er let, at i tvende at finde en duelig til hvert sted. Ved de nuværende medicinske og kirurgiske direktører ingen at foreslaa til hospitalet, da vil nok professor *Callisen* vide at foreslaa. — Og da hospitalet har tvende medicinske, men i gerningen ikkuns en kirurgisk direktør i jstr. *Kolpin*, siden jstr. *Hennings* i 7. aar hverken er kommen i direk- tionsforsamlingen ej eller har taget del i forretningerne; — saa vilde det være ønskeligt ved denne bekvemme lejlighed, siden prof. *Callisen* dog skal succedere jstr. *Hennings* baade ved akademiet saa ogsaa efter hospi- talets fundats ved hospitalsdirektionen, at H. M. K. nu allern. vilde befale jstr. *Callisen*, dels som overkirurg ved søetatens kvæsthus, dels som succederende professor strax at indtræde som professor ved det kirurgiske akademi, dog uden videre løn derfor, indtil prof. *Hennings's* døds-

fald, og tillige befale *Callisen* strax at indtræde i direktionen for Frederiks hospital. — Prof. *Callisen* vil uden tvivl hertil være villig, naar det ham befales. — Akademiet bliver da meget vel besat i *Winslows* sted og vil vinde betydeligt ved det, at denne brave mand kommer til at virke, medens han endnu lever, akademiet og riget behøver nok denne mands virksomhed. -- *Callisen* vil da nok som kirurgisk direktør haade skaffe hospitalet en duelig kirurg strax som og anføre efterhaanden flere til at blive retskafne kirurger, ligesom han hidtil uden professorat har edoceret og frembragt ikke alene *Winslow* men de bedste kirurger landet har. — Dette indstilles allerunderdanigst.

Denne skrivelse, som næppe er affattet uden *Callisens* vidende er meget interessant, naar henses til, hvad der fulgte bagefter, idet man her faar en forklaring paa, hvad der foranledigede, at *Callisen* kom ind i akademiet før *Hennings's* død, men den er tillige i høj grad interessant, fordi direktøren beklager sig over, at ikke blot de kirurgiske men ogsaa de medicinske direktører erklærer, at *Winslow* ikke kan erstattes, og da dette ikke kan tages bogstaveligt, vil det vel sige, at man ansaa *Winslow* for saa langt dygtigere end alle andre, og vel ogsaa, at man fandt, at han var ilde behandlet. De medicinske direktører var paa den tid *Callisens* nærmeste kollega i marinen, admiralitetsmedicus *Aaskow* og livmedicus *Gulbrand*, den kirurgiske direktør var *Kølpin*, for *Hennings* holdt sig jo borte. Foreløbig bevirkede skrivelsen imidlertid ikke det tilsigtede, for den fik kun en paategning paa omslaget: I anledning af indlagte tilskrives direktionen for Frederiks hospital ekstraktvis, uden at melde, hvorfra det er kommen, om ikke indretningen saaledes kunde være at foranstalte.

Det spørgsmaal, der stilledes hospitalet, kom imidlertid til at gaa ud paa, hvem man formener at finde tjenlig at beskikke til kirurg ved Frederiks hospital i *Winslows* sted, siden dette kirurgikat med professoratet ved det kirurgiske akademi efter akademiets fundation bør være forbundet. Direktionen, »som det paaligger at vaage over hospitalets sande vel«, sender derfor 24. november 1789 en indstilling til kongen, hvori bemærkes, at iflg. hospitalsfundatsen maa overkirurgen kun beskikkes paa 6 aar, og i instruxen for kirurgen angives aarsagen, nemlig: paa det, naar disse chirurgi efter hinanden har, som dem er paalagt, anført hver en af de dueligste af deres undergivne kandidater til at forrette alle slags operationer m. v., saa at en altid kan træde i chirurgi ordinarii sted ved hospitalet, og naar hans 6 aar er omme, landet paa denne maade kan blive forsynet med veløvede og duelige kirurgiske operatører. Derimod bestemmer den senere fundats for kirurgisk akademi, at kirurgen ved Frederiks hospital skal være 3. professor ved akademiet. Disse to fundatser kommer saaledes i strid med hinanden, saaledes at enten akademiet hvert 6. aar maatte faa en ny professor, som det ikke er tjent med, eller ogsaa maatte hospitalskirurgen være perpetueret, »som var baade for hospitalet og landet højest skadeligt«, da ingen flere saadanne steder og planteskoler er, som kan afgive saa øvede og duelige kirurger for riget, som overkirurgikatet ved Frederiks hospital, og ligesom en habil kirurg ikke altid kan være en god professor, saaledes kunde det vel og hælde, at en velskikket professor kunde være mindre duelig til hospitalets forretninger. Ved altsaa at vælge en mand til begge embeder, kunde en fortrinlig kvalitet

lettelig faa overvægt, men hospitalet vilde ifald det fik en vel for akademiet lærd og velskikket men til dets vigtige kirurgembede ikkun maadelig kvalificeret mand være højst at beklage, at det formedelst begge embeders uadskillelighed skulde se sig nødsaget til at beholde ham maaske for livstid, og direktionen saaledes være betagen den højst vigtige og uundværlige frihed at kunne skille sig af med en mand, som hospitalet ikke kunde være tjent med, men vedblive til dets store skade at lønne ham af dets egen kasse for professor-embedets skyld, ikke at melde om hvor lettelig endog den dueligste mand ved sygelighed eller andre tilfælde kan blive uskikket til at forestaa et saa vigtigt hospitalsembede. Hospitalet har brug for sin mand fuldt ud, omtrent som *Osten* havde udtrykt det, hvorpaa tilføjes: vel er det hospitalskirurgen paalagt at holde forelæsninger, nemlig at gennemgaa et kursus i operationer paa kadaver aarlig med de i hospitalet værende kirurgiske og medicinske kandidater og andre, som kunde melde sig, »saavel som den lærdom de fracturis et luxationibus«, men det er overladt ham selv at vælge de dage og timer der passer bedst, og de holdes i en stue uden at foraarsage de syge nogen uro. Dette kan derfor ikke sammenlignes med forelæsningerne paa akademiet. — Da de to kirurgiske professorer er direktører ved hospitalet, er der ingen grund til at overkirurgen skal være professor. Man beder derfor om, at kongen vil befale: »at den imellem Frederiks hospital og det kirurgiske akademis fundatser værende kollision, paa den maade skal hæves: at den chirurgus, som direktionen for Frederiks hospital nu eller i fremtiden antager til chirurgus ordinarius ved be-

meldte hospital, skal nu og bestandig være befriet for at være tillige prof. ved det kirurgiske akademi«.

Dette forslag og følgeskrivelsen er underskrevne af direktionens medlemmer, men det er rigtignok kun lykkedes at faa en af lægerne, nemlig *Gulbrand*, med, medens hverken *Aaskow*, *Kølpin* eller *Hennings* har underskrevet, og det kan ikke undre os, at lægerne ikke vilde med til at ødelægge en af de største fordele, der var opnaaet ved stiftelsen af det kirurgiske akademi, nemlig at faa adgang for en af professorerne til at give klinisk undervisning. Mere maa man undres over, at der ikke er givet særvotum fra kirurgerne. Det er ganske interessant at se, at direktionen nu siger, at hospitalet er den eneste planteskole for kirurger og operatører, og at dette underskrives af *Osten*, medens han i sin første skrivelse udtalte, at *Callisen* uden professorat har edoceret og frembragt ikke alene *Winslow* men de bedste kirurger landet har. Dette sidste minder saa meget om *Callisens*: jeg alene læste over kirurgien, og jeg alene udførte operationer, som han siger i sit selvforsvar, som jeg tidligere har omtalt¹⁾, at man bestyrkes i den tro, at *Callisen* ikke har staaet ganske ukendt med *Ostens* skrivelse.

Dagen efter at *Osten* havde sendt sin underhaands skrivelse til kancelliet, sendtes der til kronprinsen en højstemt adresse fra 102 kirurgiske studenter. Den lyder:

Igiennemborede af den inderligste Bedrøvelse nedlægge vi undertegnede 102 i Tallet nærværende vor underdanigste Veeklage for Deres Kongelige Høyhed:

Vort Vanheld er for stort til at vi kunde bære det, og Deres Kongelige Høyheds Kiærlighed til Videnskaben

¹⁾ 1. del s. 178.

vi dyrke, og det Land, der med Tiden skal høste Frugten af vore Bestræbelser er os Borgens for, at Deres Kongelige Høyhed vil høre os, naar vi underdanigst frembære denne vor Bøn om Medlidenhed med vor Skiæbne, og Hielp mod den Fare, der truer os. —

Med dyb Veemodighed have vi erfaret at Professor *Winslow* med det første skal forlade sit ved *Friderichs Hospital* havde Embede som første Chirurgus tillige med sin ved det Kongelige chirurgiske *Academie* havde Profession. — Naadigste Kronprins og Herrel Dette Tab er det, som saa inderligen smerter os; det skiller os ved den blideste, uegennyttigste og ivrigste Veyleder paa vor Bane: ved den elskeligste Lærer: ved et mageløst Mynster for alle vore Idretter: ved en mægtig Befordrer af vor Videlyst og Æmulation, ved faae Ord: ved en Lærer der er os i Vens ja! Faders Sted. — Og ham skulle vi tabe, og midt paa vor Bane see os berøvet — O naadigste Herrel tillad ikke dettel see i Naade ned til Ynglinger, der alle oprekke deres bønligte Hænder, alle opløfte deres ynkelige Raab mod Deres Kongelige Høyhed, der alle bede om at beholde deres Ungdoms Leder, deres Manddoms Danner, deres Velfærds sandeste Befordrer. —

Vel vide vi ikke hvorfor denne vor saa inderligen elskede Lærer vil eller skal forlade os: eller indsee vi Maaden hvorpaa han kan holdes tilbage: Men vort Tab vort Vanhæld see vi, og dette er hvad vi vove underdanigst at bede deres Kongelige Høyhed at raade Bød paa; Vi igientage derfor vor underdanigste Bøn om at beholde vor *Winslow* i sær ved Hospitalet!

Deres Kongelige Høyheds Wiisdom vil selv best finde Midlet og sandeligen naadigste Herre ikke vi alene men endog ufødte Slægter skal derfor velsigne Deres Kongelige Høyhed som Chirurgiens højmodige Beskyttere, dens Dyrkeres naadigste Velynder og Efterslægtens milde Velgiører.

Andragendet eller adressen synes skrevet med *Giesemanns* haand, og han er ogsaa første underskriver som Hospitalets reservekirurg, men mellem underskriverne findes en mængde bekendte navne som de senere stabskirurger *Beaufin*, *Thulstrup* og

Tønder, endvidere *Stebuss*, *Marcus Heuermann*, 3 forskellige *Saxtorph'er* med mange flere. Der foreligger intet vidnesbyrd om, at der er taget noget-somhelst hensyn til den, men den er udtryk for, at det ikke blot var kirurgisk akademi, men ogsaa de studerende, der satte pris paa *Winslow*, og hele dens form er karakteristisk for tiden.

Sagen var ingenlunde afgjort, for 2. december 1789 sendte *Winslow* en ny ansøgning til kongen, hvori han først gør rede for sin stilling og de grunde, der bevægede ham til at søge afsked. Han siger, at han som professor ved kirurgisk akademi har arbejdet siden dets indretning uden lønning, men han troede, at han skulde have sin løn ved *Hennings's* og *Kølpins* afgang. Resolutionen af 3. Juli til *Callisen* betog ham haabet om den tilkommende visse belønning, og hans stilling ved akademiet var derefter ikke tillokkende, da han intet for sit arbejde havde nydt, nød eller skulde nyde. Ved *Frederiks* hospital var han engageret for visse aar, og den ham forundte prolongation vilde være udløbet om et aar. Deraf fulgte, at dersom direktionen da vilde, som den efter fundatsen kunde, afskedige ham, saa mistede han baade dette embede og ligeledes embedet paa akademiet. Da han saaledes var udsat for snart at komme til at staa uden noget embede, var det ham nødvendigt at skaffe sig saa megen tid som muligt til privat erhverv, og derfor havde han søgt sin afsked. Han fortsætter derefter:

Saa nødvendigt dette skridt end var mig for min tilkommende skæbnes bestemmelse, saa smertelig tilstaar jeg det krænkede mig at se mit haab forfejlet og ikke mindre angrede det mig at forlade et institut, hvorved jeg troede at have udrettet nytte og fremdeles at kunne gøre

gavn; jeg elskede og elsker endnu mine embeder, og intet uden nød og frygt for mangel paa mine gamle dage kunde formaa mig til at forlade dem. — Intet skulde være mig mere tilfredsstillende end at beholde disse mine embeder, naar det kunde ske paa en maade, der sikrede mig i fremtiden for det vanheld mod min villie at blive dem berøvede, tillige gav mig udsigt til i tiden at blive sikker for mangel og endelig gav mig vished om det kirurgiske akademis fundations opfyldelse dog uden at fornærme det jstr. *Callisen* allern. givne løfte paa den sidste klausul nær; ti ansøger jeg allerund. at D. K. M. allern. vil lade mig vedblive i mine embeder, dog at derhos allern. forundes mig:

1) at blive bestaltet første kirurg paa hospitalet, saa at direktionen ikke kan afsætte mig, og at herefter dette embede som alle andre kgl. kirurgiske embeder bliver foreslaet af det kirurgiske akademi (frdngs. XI §);

2) at jstr. *Callisen* frastaar den sidste klausul i hans expektance, som han egentlig havde ved det forrige amphitheatrum anatomicum og er aldeles ikke passende til det nuværende akademi, og saaledes at directorium eller rigtigere sagt dekanatet afvexler hvert aar iblandt professorerne efter frd. 3 §.

3) at ved jstr. *Hennings's* død min gage ved Frederiks hospital forøges med 600 rdl. aarlig tillæg og ved *Callisens* afgang frd's 1. § maatte holdes;

4) at forundes strax et aarligt tillæg som henstilles til D. M.'s naade i betragtning at jeg har 2 embeder at forvalte, har forestaaet hospitalet i 10 aar og paa 5. som professor.

Kancelliet forestillede nu sagen 11. december 1789 og begyndte med at meddele, at efter at *Winslow* havde søgt afsked fra akademiet, og det forlod, at han ogsaa havde søgt afsked fra hospitalet, havde man skrevet til direktionen for at fornemme, hvem man mente kunde ansættes i hans sted, da begge embeder bør være uadskillige. Derpaa refereres hospitalets indstilling, »hvilket Kancelliet saaledes foreløbig allerund. har skullet foredrage«. Derefter refereres *Winslows* ansøgning og

der bemærkes til 1): Dette som aldeles stridende mod hospitalets foundation vover kancelliet ikke at indstille til bønnehørelse, men derimod formenes, at prof. *Winslow* kunde, hans vedvarende flid og paapasselighed forudsat, gives løfte om: at vedblive som første kirurg ved hospitalet saa længe, indtil han efter de nuværende allerh. resolutioner i sin tid ascenderer til den direktøren eller dekanus ved det kirurgiske akademi tillagte aarlige gage. — 2) Kancelliet kan aldeles ikke indstille denne post til bønnehøring, da den er aldeles stridende mod det jstr. *Callisen* givne løfte om at beholde direktionen ad dies vitæ. — 3) Hvad de 600 rdl. tillæg angaar, da maa kancelliet indstille samme som res meræ gratiæ til allern. godtbeholdende dog derved bemærke, at Frederiks hospital saa meget mindre formaar af sine aarlige indtægter at udrede nogen højere gage, som dette institut af mangel paa indtægter ej endnu kan modtage det efter fundatsen fastsatte antal syge. Det i det øvrige af prof. *Winslow* ansøgte formener kancelliet at være aldeles bestemt ved allern. resolution af 3. juli 1789, hvorved er fastsat, at afvexlingen i direktoriet skal komme til opfyldelse efter jstr. *Callisens* afgang. — 4) Dette sidste maa kancelliet aldeles overlade D. K. M.'s allern. bedømmelse.

Den kgl. resolution faldt 11. december 1789 og paalægger først Kancelliet at tilkendegive Frederiks hospital, at det indgivne andragende ved prof. *Winslows* afgang fra hospitalet, hvorved han uden følge for andre efter hans forlangende forbliver, vil komme i nærmere overvejelse. — Prof. *Winslow* vil Vi paa hans Os omstændeligen foredragne ansøgning meddele den allerh. forsikring, at hans vedvarende flid og paapassenhed forudsat,

han maa vedblive som første kirurg ved hospitalet saa længe indtil han efter jstr. *Hennings's*, *Callisens* og *Kølpins* afgang ascenderer til den direktoratet eller dekanatet ved det kirurgiske akademi tillagte aarlige gage. Og som det for det øvrige ved de i denne sag afgivne kgl. resolutioner aldeles har sit forblivende, saa vil Vi dog af særdeles naade, i det tilfælde, naar jstr. *Callisen* indtræder i akademiet, forunde supplikanten et personligt aarligt tillæg af 600 rdl., saafremt han ikke forinden eller paa samme tid paa en eller anden maade forhjel্পes til en lige saa høj reglementeret gage; hvilket personlige tillæg dog i saa fald kuns vedvarer, indtil han kan oppebære efter sin tur direktors eller decani løn ved kirurgisk akademi.

Nu var der tilsyneladende ro i et par aar, men det var kun tilsyneladende. Hvorvidt *Kølpins* uheldige mastoidaloperation paa livlægen *J. J. v. Berger*, som døde i marts 1791, har spillet nogen rolle i de paafølgende begivenheder, kan ikke paa-vises, men *Kølpins* stilling svækkedes derved, og i oktober 1791 indtraadte der begivenheder, som utvivlsomt viser, at der har været arbejdet fra *Callisens* eller i alt fald hans venners side, og at der nødvendigvis maa have været ført forhandlinger med *Callisen*. For at dokumentere dette behøver man kun at læse den skrivelse, som *Callisen* 10. oktober 1791 sendte til geheimeraad *v. Brandt*. Den lyder:

Deres Exc. har behaget at ytre til mig Hs. K. H. Kronprinsens ønske, at jeg strax maatte tiltræde det kirurgiske akademi, og har forlangt derom min skriftlige erklæring. Vel maa jeg tilstaa, at jeg efter de forhen indløbne omstændigheder ikke har attraaet at indtræde i akademiet, førend den mig allern. forundte succession

kunde finde sted, men naar H. K. H. befaler det, saa er det min pligt at adlyde. I dette tilfælde tvivler jeg ikke paa, at min indtrædelse i akademiet bliver bestemt efter den orden, som i min bestalling og den seneste kgl. resolution desangaaende er fastsat. Saa meget mine kræfter og mit havende embede det tillader, skal jeg altid som hidtil stræbe at anvende mine evner til almindelig nytte og videnskabens forfremmelse. Hvad akademiets dekanat angaar, saa har jeg aldeles intet imod, at det i sin tid efter foundationen aarlig alternerer imellem akademiets professorer paa samme maade som det i collegio medico og facultate medica er fastsat. — Hvilket jeg efter D. Exc.'s befaling har den ære underdanig at indberette.

Man kan sikkert gaa ud fra, at kronprinsen ikke af sig selv havde faaet den tanke, at *Callisen* allerede før *Hennings's* død skulde indtræde i akademiet, og geheimeraad *Brandt*, der var præsident i kancelliet, har aabenbart blot været budbringer. Derimod maa man erindre *v. d. Ostens* skrivelse, hvori han netop foreslaar, at *Callisen* skal indtræde strax, og *v. d. Osten* har nu engang ry for at have været en intrigant person. »Sigtelsen for falskhed og underfundighed har lydt fra meget forskellige kanter og fulgt ham igennem en stor del af hans liv«, siger *Edv. Holm*¹⁾. *Callisen* har derfor i ham sikkert haft en god hjælper. *Osten* havde sagt, at *Callisen* uden tvivl vilde være villig til strax at indtræde i akademiet og hospitalsdirektionen, naar det ham befales — og se, *Callisen* bruger den samme vending i sin skrivelse. Men det fremgaar ogsaa af *Callisens* skrivelse, at der har fundet andre forhandlinger sted, nemlig angaaende afvexlingen af dekanatet, som han nu aldeles intet har imod. Denne fordring til ham, skyldes utvivlsomt *Winslows* sidste ansøgning,

¹⁾ Biograf. lexikon XII. S. 453.

hvori den fordring blev stillet, men ganske vist afvist. Man maa af alt det foreliggende være berettiget til at slutte, at der har været kræfter igang og deriblandt *Osten*, for at faa kronprinsen til at gaa ind paa, at *Callisen* skulde indtræde i akademiet, men samtidig har der været andre kræfter i gang, som har opnaaet, at der stilledes *Callisen* den betingelse, at han skulde opgive sin ret til dekanatet ad dies vitæ. *Callisen* attraar ganske vist ikke at indtræde i akademiet allerede nu, men naar det befales, er det hans pligt at lyde, — og han har aldeles intet imod afvexlingen af dekanatet.

Da kancelliet havde faaet *Callisens* skrivelse, nedlagde det en overordentlig udførlig forestilling begyndende med amfiteatrets oprettelse 1736 og derpaa refererende alt, hvad der senere var sket, hvorved jeg paa et enkelt punkt har kunnet supplere, hvad jeg selv havde fundet. Derpaa indstilledes: D. M. har nu allern. behaget mundtlig at lade tilkendegive kancelliet, at fornævnte jstr. og prof. *Callisen* strax skal indtræde i det kirurgiske akademi og tage sæde og underskrift næst efter jstr. *Hennings*, samt at directorium ved bemeldte akademi skal efter jstr. *Hennings's* død, og da jstr. *Callisen* dermed har erklæret sig tilfreds, aarlig efter foundationen afvexles imellem de 3 professorer ved det kirurgiske akademi paa den ved det medicinske fakultet og collegio medico indførte maade uden forandring i sæde og underskrift. — Denne allern. mundtlige resolution indstiller kancelliet herved til D. M.'s skriftlige allern. corroboration og i forventning af samme vedlægges den ifølge deraf udfærdigede allerh. ordre til jstr. *Callisen* til D. K. M.'s allern. underskrift.

Den kgl. resolution til *Callisen* af 21. oktober 1791 kom til at lyde:

»Da Vi under 18. februar 1773 allern. har beskikket Dig til at være prof. chirurgiæ ved universitetet i Vor kgl. residensstad København samt naar direktør general ved kirurgien Os elskelig jstr. og prof. *Wilhelm Hennings* ved døden eller paa anden maade afgaar, da ham at succedere med den til dette embede lagte løn m. v.

Vi ogsaa i medhold af denne Dig meddelte bestalling under 3. juli 1789 har fastsat, at den ved vor forordn. ang. et kirurgisk akademi's stiftelse i København af 22. Juni 1785 bestemte afvexling i akademiets direktorium eller dekanat først skal komme til opfyldelse efter Din jstr. *Callisens* afgang derfra, saafremt Du overlever jstr. *Hennings*, og at Du saaledes ved at succedere *Hennings* maa ligesom denne beholde direktoriet ad dies vitæ;

Saa giver Vi Dig nu hermed tilkende, at Vi allern. har fundet for godt, at Du strax skal indtræde i bemeldte Vores kirurgiske akademi, hvor Du har at tage sæde næstefter forbenævnte jstr. *Hennings*;

og vil Vi derhos, at directorium eller dekanatet ved akademiet, siden Du dermed har erklæret Dig tilfreds, skal i sin tid efter berørte forordn. af 22. juni 1785 dens forskrift, aarlig alternere imellem akademiets professorer ligesom i det medicinske fakultet og collegium medicum uden forandring i sæde og underskrift. Iøvrigt har Du i alt at rette Dig efter oftbemeldte forordning saa vidt Dig kan vedkomme. Dermed sker Vor villie o. s. v.«

Det usalige rangspørgsmaal kom til at spille en stor rolle endnu. Her var det bestemt, at *Callisen* skulde have sæde og underskrift næst efter *Hennings*,

d. v. s. før *Kølpin*, og det er derfor nødvendigt endnu at nævne, at kancelliet i sin indstilling havde bemærket, at baade *Callisen* og *Kølpin* den 28. april 1774 var udnævnte til bestandige assessorer ved kirurgisk examen og til at examinere tilligemed generaldirektøren, censorere og underskrive attesterne, samt at *Callisen* i den qualité havde siddet ovenfor og underskrevet før *Kølpin*, at de begge under samme dato var beskikkede til medlemmer i collegium medicum, hvor *Callisen* ligeledes havde underskrevet og haft sæde ovenfor *Kølpin*, men derimod befandtes denne sidste at være ældre justitsraad (28. april 1774) end *Callisen* (4. april 1784). Herefter mente kancelliet altsaa, at *Callisen* burde gaa forud for *Kølpin*, men oplysningerne undtagen om justitsraadsudnævnelserne er urigtige, som det vil fremgaa af det følgende — og hvor havde kancelliet disse oplysninger fra?

Den 1. november 1791 var der møde i kirurgisk akademi, hvor alle var tilstede undtagen *Kølpin*, der aldrig mødte mere. I forhandlingsprotokollen skrives: da tillige hr. jstr. og prof. *Callisen* mødte og producerede en ham tilhændekommen kgl. befaling af 21. f. m. angaaende strax at indtræde i det kirurgiske akademi og der tage sæde næst efter jstr. *Hennings*, m. m., hvilken befaling blev oplæst i akademiet og af sekretæren modtaget for at tage kopi deraf til arkivet, hvorefter den skal blive hr. jstr. tilbageleveret.

Hvad der ellers skete ved dette møde er desværre skjult, men man kan vist være overbevist om, at det ikke har været behageligt for *Callisen* at indtage sin plads der. I den kommende tid mærker man ikke noget til sammenstød, man synes at have arbejdet loyalt sammen, kun holdt

Kölpin sig borte først fra forsamlingerne, derefter, da hans averterede forelæsninger var afsluttede, fra alle forretninger — men saa gik tæppet op for sidste akt! I et cirkulære dateret 26. januar 1794, udsendt af *Winslow*, staar som punkt 2: jstr. *Hennings* er meget slet, overmaade mat, respirationen yderlig besværlig og pulsen nu næppe at føle — og samme dag døde denne hæderlige, trofaste, afholdte mand, som endnu dagen før sin sidste sygdom passede sit arbejde¹).

Dødsfaldet indberettedes strax til kancelliet, som 15. februar 1794 tilskrev akademiet, at det er en selvfølge, at *Callisen* indtræder i den afdødes sted, hvorfor man allerede havde tilkendegivet finanskassedirektionen, at gagen tilkommer *Callisen* fra dødsdagen. Iøvrigt paalægges det akademiet snarest muligt at indsende forslag og betænkning om, hvorledes der i fremtiden vil blive at forholde saavel med examina som med forelæsninger.

Den 16. februar satte *Callisen* denne skrivelse i cirkulation med bemærkning, at derom maatte vel delibereres i næste samling — og tilføjet bag-efter med mindre bogstaver: eller og sendes til jstr. *Kölpin*.

Bodendick, til hvem *Brieghel*, *Lüders* og *Winslow* slutter sig, skriver følgende forslag til svar:

H. K. M. har ved jstr. *Callisens* indtrædelse i det kir. akademi under 16. decbr. 1789 allern. behaget at resolve, at prof. *Winslow* efter jstr. *Hennings's* død skal nyde af den kgl. kasse en godtgørelse eller et tillæg af 600 rdl. aarlig, for at faa sin aarlige gage forhøjet til 1 000 rdl. — Da nu den omstændighed indtræffer, at jstr. *Callisen* ikke

¹) Se I. del s. 43.

gerne vil og for sin talrige families skyld ikke vel kan bo paa akademiet, og den professor ved akademiet, som har de anatomiske partes efter frd. 22. juni 1785 dens § 4, egentlig skal og bør bo der paa stedet, men prof. *Winslow* derved bliver nødt til at forlade det kgl. Frederiks hospital, saa er det vi allerund. beder, at det tab af rigelig 400 rdl., som han ved forflyttelsen fra hospitalet lider, ham maatte allern. godtgøres igen enten med den nu vakant værende overkirurg plads ved søkvæsthuset og søkadetkorpset eller paa anden maade. — Og naar nu ved forflyttelse af *Winslow* en ny hospitalskirurg bliver bestaltet, hvortil vi akademiets adjunkt, regimentskirurg *Schumacher* tør bringe i forslag, og denne nye hospitalskirurg efter ovenbemeldte frd.'s 1 § tillige bliver professor ved akademiet, saa kan examina saa vel som forelæsningerne bestrides paa selvsamme maade som hidindtil og fra akademiets begyndelse af er sket.

Callisen skriver, at han er enig heri, dog ønskede han, at man alene anfører hans embede som overkirurg paa flaaen og søkvæsthuset og ikke ved søkadetkorpset, som er en privatakkord, som ikke vedkommer hans publiqve embede, og hvorfor han har haft 60 rdl. »Alene maa jeg gøre Dem opmærksom paa, om det ikke skulde være rigtigst førend brevet gaar til expedition at udbede sig hr. jstr. *Kolpins* erklæring om og under hvilke betingelser han maatte være disponeret at vedblive akademiet, da det skulde fornøje mig, om han kunde konserveres for stiftelsen«.

Bodendick (med *Brieghel* og *Lüders*): Søkadet-akademiet maa vi nødvendig føje til for at trække alt muligt sammen for at spare kongens kasse den nye anselige udgift og byrde, som *Callisens* ind-

trædelse i akademiet har foranlediget bemeldte kasse, da desuden *Callisens* nylige gageforbedring er eclatante nok. Hvad *Kølpins* konservation ved stiftelsen angaar, saa vil den paa ingen maade forandre ovenstaaende forslag og forøvrigt ved *Callisen* saa vel som vi alle, af hvad aarsag, nemlig s æ d e o g u n d e r s k r i f t, *Kølpin* blev nødt til at forlade akademiet, og der vil vist ikke blive noget anstændigt forslag til *Kølpins* vedbliven ved akademiet at vente uden fra *Callisen* selv, som dog i sidste forsamling ligefrem refuserede os den.

Winslow oplyser, at han i 13 aar har været overkirurg ved Frederiks hospital og forestaaet tjenesten i 15 aar med en meget lille gage i forhold til tjenestens vanskelighed og meget arbejde, »saa skulde jeg (det synes mig at være billigt) i det mindste ved at blive forfremmet ikke tabe alt for betydeligt i min gage«. Han har uden ringeste afdrag i Gage 460 rdl. befriet for alle mulige skatter for sig og sine folk, til agrements regner han endnu fri kur etc. til sine folk i sygdomstilfælde i hospitalet. Ved at overtage søetatens tjeneste efter *Callisen* bliver gagen 370 rdl., hvorfra gaar mindst 100 rdl. til en assistent. Det er aarsagen til, at alle ting er sammentagne for derved at bespare kongens kasse.

Callisen slutter: hr. sekretæren er saa god at expedere brevet efter pluralitetens forslag, som er mig saa meget mere ligegyldigt, da jeg havde bestemt de 60 rdl. fra kadetakademiet, saa længe jeg vedblev, enten til enkens eller akademiets biblioteks fordel. — De andre herrer vil maaske erindre, at jeg ikkun har nægtet at besøge jstr. *Kølpin* for den aarsag jeg anførte. Lad det da være« — —

Saasnart kancelliet havde modtaget akademiets svar, hvor *Kølpins* underskrift manglede,

skrev det igen 25. februar og spurgte, om *Kølpin* ikke forrettede sine partes som professor, og hvilke disse var. *Callisen* satte skrivelsen i cirkulation og skrev: det havde maaske været rigtigst at sende sagen strax efter mit givne votum til *Kølpins* erklæring. Jeg overlader nu til de andre herrers bestemmelse, om kanc.'s spørgsmaal alene skal besvares »at hr. jstr. *Kølpin* siden min tiltrædelse til akademiet ikke havde befattet sig med akademiets forretninger, og at dette ogsaa havde været unødvendigt, da de 3 i foundationen bestemte professores havde forrettet det anbefalede arbejde«, eller om det nu skal gaa til hans erklæring.

Bodendick med de 3 andre: iflg. kanc.'s ganske nye opdagelse af *Kølpins* manglende underskrift er det i sin orden, at kanc.'s forespørgsel tilsendes *Kølpin*:

Kølpins erklæring dateret 28. februar 1794 lyder efter indledningen:

Da den kgl. resol. af 22. oktober 1791 »at jstr. og prof. *Callisen* strax skulde indtræde i akademiet og have sæde næst efter jstr. *Hennings*« blev akademiet bekendtgjort: troede jeg mig derved ikke lidet fornærmet og tog mig da frihed, følgende underdanige oplysning og ansøgning at indsende til højbemeldte kancelli:

»P. M. D. K. M. har under 22. oktober a. c. allern. behaget at resolve, og forordn. af 22. juni 1785 dens 1. § derhen at forandre, at min første elev paa Frederiks hospital, nuværende jstr. og prof. *Callisen* skal succedere jstr. *Hennings*, nu strax indtræde i akademiet og have sæde næstefters jstr. *Hennings*.

Allern. kongel. vel har prof. *Callisen* haft sæde og underskrift for mig i collegio medico, da det i bemeldte collegio altid har været skik, at membra underskriver ikke deres personer, men efter klasser; først nemlig de kgl. livmedici, derefter professores og siden de andre membra, som ikke hører til de 2 benævnte klasser; men i

collegio chirurgico har prof. *Callisen* aldrig haft sæde og underskrift før mig. Examinationsprotokollen saa vel som candidatorum testimonia kan bevise det modsatte, naar forlanges, og jeg tror aldrig, at jstr. *Callisen* selv nogen tid vil nægte det. Den mig nu vederfarne, vist ufortjente fornærmelse var mig derfor nu saa meget mere uventet. Jeg ved, min allern. konge vil, at ogsaa den allerringeste af sine undersaatte skal ske ret, og allerhøjsamme vil vist ikke, at der skal ske mig uret. Har D. M. givet Prof. *Callisen* en skriftlig bestalling: saa har allerhøjsamme givet mig en trykt bestalling og forordning, som nu i adskillige sprog over hele Europa er bekendt, og som indeholder de betingelser, hvorved dette akademi blev muligt; og blot ved der indbefattede kgl. lofter har allerhøjsamme opmuntret mig til at arbejde og meget mere at arbejde, end at jeg slig fornærmelse kunde vente. Jeg beder derfor allerund. at der maatte anvises jstr. *Callisen* den plads, der kan tilkomme ham.

Og da ved prof. *Callisens* indtrædelse nu bliver 3 virkelige professorer ved akademiet, som kan bestride de forretninger, ligesom hidtil er sket, og nu divisions- og oberchirurgus ved kvæsthuset er forenet med akademiet, saa beder jeg allerund. at jeg som hofchirurgus herefter maatte være dispenseret fra professoratet og alle til professoratet henhørende forretninger ved det kirurgiske akademi.

Jeg haaber om saa meget mere en allern. bønhoørelse, da jeg for alt mit hafte arbejde, tidsspilde og omkostninger ved akademiets indretning aldrig har forlangt eller ventet nogen godtgørelse; jeg har tvertimod strax for og ved akademiets oprettelse for de øvrige medarbejdende membra deklareret og renonceret paa alle fordele og udtrykkelig ogsaa paa jstr. *Hennings's* tjeneste, om jeg virkelig skulde overleve ham; da jeg i min alt daværende alder ikke gærne vilde befatte mig med de anatomiske partes, men til akademiets desto bedre flor og opkomst hellere overlade den til en duelig yngre professor, der tillige maatte bo der paa stedet¹⁾. Den eneste

¹⁾ Her kunde jeg have tilføjet, at jeg, som alle mine medarbejdere ved, blot forbandt mig til at paatage mig professoratet paa 3 à 4 aar, for at bringe akademiet igang, og indtil adjunkt *Schumacher*, som jeg i samme tid sendte udenlands med det Capelske rejsestipendio, kom hjem igen, og kunde afløse mig.

belønning jeg attraaede, var den glæde og den bevidsthed at have stiftet godt og heldig at have bidraget til dette nyttige og nu næsten over hele Europa agtede instituts oprettelse, hvad man i saa mange aar (saa meget jeg ved) forgæves havde arbejdet paa.»

Højbemeldte kancelli svarede mig under 1. novbr. s. a., at højsamme fandt det betænkeligt at forelægge H. K. M. min allerund. P. M. af 29. oktbr. Og hvad det mig anbetroede hofchirurgi embede angik, da var samme iflg. det kirurgiske akademis fundation aldeles uadskilleligt fra et af professoraterne ved herværende akademi.

Der var da for mig intet tilovers end at henvende mig til det kgl. hof, som mit egentlige forum ved en allerund. ansøgning af 17. marts 1792, som var geleidet med alle beviser man kunde forlange og med jstr. *Callisens* egenhændige beviser; hvorpaa jeg venter allern. kgl. resolution.

Jeg blev imidlertid endnu ved at fortsætte det examen og de vinter-forelæsninger, som jeg i lections catalogo havde bestemt mig til, og som jeg endte paa foraaret 1792; men finder mig nu i en alder af henimod 63 aar ikke sund og stærk nok til at fortsætte forelæsningerne og examina. — Men skulde derimod den stridende punkt, om forsæde og underskrift, saaledes blive decideret, som jeg af min forhen værende undergivne burde have ventet: saa er jeg aldrig uvillig til fremdeles at vedblive alle øvrige akademiske forretninger.

Kancelliet plejede ikke at være bange for at gøre forestillinger, og det er derfor underligt, at det har afvist *Kølpin*, men grunden er maaske, at han paastaar, at kancelliets udtalelse om forsæde og underskrift er urigtig, men derom er det mindre vigtigt at faa oplysninger. *Kølpins* skrivelse voldte derimod betydelig strid i akademiet, og derom har man oplysninger dels i et cirkulære i akademiets arkiv, dels i den skrivelse, som akademiet sendte kancelliet sammen med *Kølpins*.

Da *Callisen* fik skrivelsen fra *Kølpin* satte han den i cirkulation med bemærkning: da *Kølpin* for hans alders og helbreds skyld frasiger sig at befatte sig med collegia og examina, men tilbyder at deltage i de øvrige forretninger, naar jeg cederer ham sæde og underskrift, saa maatte vel dette svar til kancelliet indsendes. Vel har jeg mange aarsager ikke at anse mig som *Kølpins* elev, eller ham for min velgører, dog mangler det mig ikke i højagtelse for hans fortjenester for videnskaben og akademiet, og da dette er en partikulær sag mellem *Kølpin* og mig, saa skal jeg desangaaende selv tilskrive kancelliet.

Bodendick skriver med de andres tilslutning, at man maa sende *Kølpins* svar, men *Winslow* tilføjer med understregning: jeg kan ikke indse, at det er en partikulær sag mellem *Kølpin* og *Callisen*. Det er en sag, som ogsaa angaar hele akademiet, og ikke en ganske ligegyldig, om akademiet skal beholde *Kølpin* eller ikke; imidlertid er *Kølpin* den fornærmede og forurettede og ikke belønnet for det vigtige arbejde med vort akademis oprettelse, et arbejde, der er blevet bedre baade paaskønnet og belønnet af andre nationer end hos os, jeg har endnu ikke forglemt de usle og i Danmark uhørte kabaler, der blev smedede imod mig, som dog ved kronprinsens hjælp blev hævede, hvorfor skulde *Kølpin* fritages? i sandhed han kunde ikke, hvor der straffes end! Hvad ulejlighed, arbejde og umage det kostede os at faa et akademi oprettet, og hvorledes *Kølpin* arbejdede med os, dette kan kun de bevidne, som arbejdede for denne vigtige og nyttige indretning for fædrelandet, og derfor hverken kan eller bør det være os ligegyldigt at tabe den vær-

digste af vore medarbejdere og medlemmer, i sandhed det er ikke ligegyldigt for mig.

Bodendick (+ *Brieghel* og *Winslow*): Da kancelliet forlanger akademiets svar, og *Kolpin* ganske aabenlyst fremlægger sine grunde til akademiets omdømme, bekræftelse eller fornægtelse, saa tænker jeg, at *Callisen* bør gøre det samme og sætte derved akademiet istand til at bedømme det sandfærdige i sagen, og saa at svare kancelliet, hvortil vel en sammenkomst af de 4 uinteresserede medlemmer tilligemed sekretæren vil blive nødvendig.

Callisen udtalte: mit svar til kancelliet vilde have bestaaet deri, at jeg vel ikke troede, at nogen særdeles pligter forbandt mig til at cedere *Kolpin*, men var aldeles bestemt paa at overlade denne sag til kancelliets omdømme og beslutning med videre. Men da jeg nu ser, at denne sag igen giver anledning til nye ubehageligheder, saa forandrer jeg min mening og skriver ikke til kancelliet.

Derpaa førtes forhandlinger om et møde, som *Callisen* aabenbart nødig vilde have, men som han tilsidst blev nødt til at fastsætte.

I akademiets skrivelse af 13. marts 1794 gives der først en meddelelse om, hvad der var sket, og et referat af cirkulæret, og derpaa meddeles, at ved mødet havde *Callisen* erklæret, at da han uden sin ansøgning var indsat i akademiet, vilde han nu forholde sig ganske passiv og overlade til os, om vi vilde tilstille kollegiet cirkulæret, da hans svar deri indeholdtes, hvorpaa han forlod forsamlingen. Derefter fortsættes:

Naar vi henser til indholdet af jstr. *Kolpins* forenævnte erklæring, da kan vi ikke andet end antage de grunde for rigtige, paa hvilke jstr. *Kolpin* tror sig fornærmet ved det fortrin i sæde og underskrift, som

jstr. *Callisen* er tilstaaet i akademiet, da det er notorisk, at jstr. *Callisen* har som underkirurg ved Frederiks hospital staaet under jstr. *Kolpin* som overkirurg sammesteds og profiteret af hans den tid læste collegium. Og vel har i collegium medicum for dets besynderlige indretnings skyld, jstr. *Callisen* sat og underskrevet for jstr. *Kolpin*, men i collegium chirurgicum har dette aldrig fundet sted, som examinationsprotokollen og candidatorum testimonia af al den tid udviser. Jstr. *Kolpin* har desuden mange og store fortjenester af dette akademi, han har nemlig den største andel i den til indretningen lagte plan: han har ved akademiets oprettelse renonceret paa gagen efter jstr. *Hennings*, der i sin tid skulde have tilfaldet mig, prof. *Winslow*, som han troede at kunne formedelst den forskel i alderen med større driftighed fremme akademiets tjeneste end han selv, der desuden blot havde forbundet sig til at antage professoratet paa nogle faa aar, indtil akademiet kom i gang: han har ført økonomien og regnskabet ved akademiets bygning, hvilket medførte mange besværligheder: og han har i alle henseender arbejdet for at fremme akademiets nytte og ære.

Vi ser af jstr. *Kolpins* erklæring, at han venter allern. resolution paa en i aaret 1792 indgiven allerund. ansøgning, og vi finder os efter det foranførte beføjede til i forening med ham at ønske: at han formedelst hans alder og svagelighed maatte allern. dispenseres fra at forrette examina og holde forelæsninger ved akademiet, men at han derhos for at kunne vedblive alle øvrige akademiske forretninger, maatte nyde det fortrin i henseende til sæde og underskrift i akademiet, hvilket han har bevist sig at have saa billig adgang til at haabe.

Callisen havde sagt, at han ikke vilde skrive til kancelliet, men vilde holde sig passiv, men ikke desto mindre viser det sig, at han alligevel skrev efter at have læst akademiets skrivelse! Der findes nemlig i kancelliet en skrivelse fra ham, dateret 16. marts 1794, som lyder:

Af den fra det kirurgiske akademi til det kgl. danske kancelli under 15. h. indkomne skrivelse, som jeg ikke har

underskrevet, har det høje collegium erfaret aarsagen, hvorfor jstr. *Kolpin* siden min indtrædelse i akademiet ikke har befattet sig med akademiets forretninger, og at han nu frasiger sig for hans alder og helbreds skyld at tage del i collegia og examina ved akademiet, men derimod tilbyder sig at vedblive de andre forretninger, naar han maatte forundes sæde og underskrift for mig i akademiet.

Denne sags hele gang, min bestallings ælde, min stilling med jstr. *Kolpin* i collegium medicum og det forrige amphitheatro anatomico chirurgico, mine nu i 24 aar haft arbejder uden emolumenta, og endelig H. M.'s for mig uventede allerh. befaling, hvorefter jeg har taget sæde i akademiet, er det kgl. collegium fuldkomment bekendt og vilde være overflødigt videre at anføre. — Alene en omstændighed som kunde kaste et ufordelagtigt lys paa min karakter og tænkemaade, finder jeg mig forbunden at oplyse. Jstr. *Kolpin* kalder mig hans elev og tror derfor at kunne fordre min eftergivenhed. Vist kan ingen have mere ømme følelser om en elevs pligter imod sine lærere og velgørere end jeg; men aldrig er det faldet mig ind, at jstr. *Kolpin* vilde eller kunde anse mig i dette lys. Forend jstr. *Kolpin* kom til København og i Frederiks hospital, havde jeg i 5 aar været kgl. reservekirurg, havde absolveret alle mine examina, havde forestaaet i 2 aar overkirurg tjenesten i hospitalet i *Spiertlings* sygdom og svaghed, havde i adskillige aar holdt anatomiske og kirurgiske forelæsninger og havde kgl. løfte om rejsestipendium. Efter den afdøde dr. *v. Bergers* raad vedblev jeg i 9 maaneder at tjene som reservekirurg i Frederiks hospital og hørte i den tid i 3 maaneder jstr. *Kolpins* forelæsninger forat oppebie foraaret til min rejse. Disse er alle de forbindelser, jeg nogensinde har haft med jstr. *Kolpin* til min fordel.

At jeg under akademiets ventilerung i denne anledning bestemte mig til at være ganske passiv, var en følge af nogle ubehagelige kollisioner og af den skete proposition, at de øvrige 4 membra vilde samles uden mig for at overlægge, hvad der skulde svares cancelliet, som dog siden blev forandret. — At jstr. *Kolpin* allerede forhen skulde have frasagt sig gage eller arbejde, er mig aldeles ubekendt og maa alene være sket mundtligt, da

intet derom i akademiets deliberations protokoller findes anført.

Da den hele sags gang og sammenhæng er det høje kancellikollegium fuldkomment bekendt saa har jeg intet at tilføje men overlader denne sag til kancelliets godtbefindende og H. M.'s allern. befaling.

Den 9. maj 1794 indgik kancelliet med forestilling, hvori først meddeles, hvad der er sket, og de indkomne skrivelser som sædvanligt refereres ganske fortrinligt, kun er der i referatet af *Callisens* skrivelse tilføjet efter hans udtalelse, at han har holdt anatomiske og kirurgiske forelæsninger »og adskillige videnskaber«, hvad der ikke staar i *Callisens* skrivelse. Det oplyses, at *Kolpins* ansøgning til hoffet aldrig er kommet til kancelliet, og der sluttes: Næst iøvrigt at erindre, at forordningen om det kirurgiske akademis stiftelse udtrykkelig fastsætter, at professorerne ved dette akademi skal bestaa af generaldirektøren over kirurgien, kongens hofkirurg og den første kirurg ved Frederiks hospital, hvoraf følger, at ingen kan være professor ved dette akademi uden at have et af forbenævnte embeder, maa kancelliet alene henstille denne sag til D. M.'s allerh. godtbefindende med formening, at jstr. *Kolpins* grunde ikke fortjener at komme i betragtning, men at han, naar han vil forblive i hofkirurgembedet ogsaa bør opfylde de med samme forbundne pligter.

Den kgl. resolution faldt samme dag, 9. maj 1794: Vi ville i naade efter ansøgning entledige jstr. *Kolpin* fra professoratet ved det kirurgiske akademi samt alle dermed forbundne forretninger. — Imidlertid maa han vedblive, som hidindtil, det ham forundte embede som hofchirurgus.

Den 13. maj 1794 kommuniceredes denne skrivelse akademiet, og dermed var den mand, som havde udrettet mere end nogen anden for akademiet for stedse slaaet ud. At han selv ventede det, fremgaar af, at det noteres, at den 24. april fandtes akademiets store segl, som i nogen tid havde været i *Kølpins* væрге, hensat i akademiets deliberationssal!

Paa hele det her foreliggende grundlag, som næppe kan suppleres synderligt, er man istand til at danne sig en god oversigt over hele den store strid lige fra dens begyndelse.

Bergers arrestation sammen med *Struensee* og hans fjærnelse fra universitetet og *Saxtorphs* og *Callisens* ansøgninger om det ledige professorat foranlediger fakultetet, utvivlsomt paa *Kratzensteins* initiativ, til at foreslaa *Callisen* til professor ved universitetet uden løn med successionsret paa generaldirektørembedet ved *Hennings's* afgang. Der foreligger ikke noget om, at denne idé skyldes *Callisen*, og det er ogsaa rimeligst at antage, at den skyldes *Kratzenstein*. Konsistorium sluttede sig til fakultetet, og kun fra en side advaredes, nemlig fra den altid meget omstændelige prof. theologiæ *Holm*, der ikke fandt det raadeligt at bevæge kongen til nu at træffe Bestemmelse om, hvorledes det skal være, naar *Hennings* afgaar, fordi ingen nu kan vide, hvad om 10, 20 eller flere aar vil resolveres. Der gik nu endda over 20 aar, inden *Hennings* døde, og der var sket meget i mellemtiden, og i den tid kan det ikke nægtes, at *Callisen* viste sig som en mand, der var om sig, og som ikke tog det saa nøje med de midler, han anvendte. Jeg har i første del af denne bog vist, hvorledes han i den kirurgiske kommission, hvor han var eneste kirurgiske medlem, stemte for

amfiteatrets forening med universitetet¹⁾), medens han senere udtalte, at han aldrig havde ønsket det. *Callisen* havde skrevet i sit forsvar, at han var den eneste, som i de sidste 14 aar uafbrudt med bifald og nytte havde holdt forelæsninger over kirurgien, og da der blev indvendt, at det ikke var sandt, svarede han, at vægten skulde lægges paa uafbrudt, for *Hennings* blev afbrudt af examiner. Det kan ogsaa betragtes som givet, at en betydelig del af *Callisens* lærebog var afskrevet efter *Bergers* forelæsninger, og *Abildgaard* indrømmer det paa *Callisens* vegne, men tilføjer, at det kun drejer sig om en syvendedel af bogen. Af det, der nu er kommet til, er der ikke tvivl om, at *Callisen* selv har ladet kancelliet forstaa, at han saavel i collegium medicum som i det kirurgiske collegium har haft sæde foran *Kolpin*, hvilket *Kolpin* og akademiet forklarer for det ene punkts og benægter for det andet punkts vedkommende. Han nægter at være elev af *Kolpin*, skønt der ikke kan være tvivl derom, og endelig kan der næppe være tvivl om, at han har staaet bag ved *Ostens* henvendelse til kancelliet. Jeg tror ikke, man kan komme bort fra, at det ikke har været uden grund, at man har angrebet *Callisen*, og at han horer til den slags ikke sjældne stræbere, der hensynslost skubber sig frem, til de har naaet deres maal. Men der er dog for *Callisen* et par undskyldninger, som de færreste stræbere har: det var for det første næppe hans skyld, at han kom ind i striden, og for det andet var han en dygtig mand, der godt kunde fylde den stilling, han havde faaet.

For *Kolpin* var det en trist skæbne, der ramte ham, ti det var lykkedes ham, hvad der ikke var

¹⁾ s. 139 og 177—78.

lykkedes andre, at faa oprettet en uafhængig og fortrinlig læreanstalt, han havde vist sig i besiddelse af et stort administrationstalent, og han var en initiativrig mand. Dertil var han en dygtig lærer og vistnok en meget godgørende mand. Han trak sig helt tilbage og levede for største delen paa sin ejendom i Utterslev.

Striden var forbi, de fleste af de kæmpende gik bort omtrent samtidig. Kun to maaneder efter *Hennings* døde regimentskirurg *Martini*, og halvandet aar efter laa den gamle kæmpe *Kratzenstein* paa sit dødsleje, følte sin puls og sagde: »ist das zu sterben, dann ist es leicht!« — som familie-traditionen beretter.

Som sagt, kampen var forbi, men der var meget at ordne endnu, og det varede længe, inden der var stille efter stormen!

FREDERIK CHRISTIAN WINSLOW

Callisen-fejdens følger og akademiets indre forhold 1794—1803.

Kampen var endt, men der var meget at ordne endnu, først og fremmest *Winslows* forhold. Der var lovet ham 600 rdl., naar *Callisen* var bleven generaldirektør, og vi har set, at akademiet havde indstillet, at *Winslow* skulde have *Callisens* stillinger ved flaadens og søkvæsthuset; men det gik ikke saa let. Forholdet har altid været noget uklart, men saa nogenlunde kan der dog gøres rede for gangen i forhandlingerne.

I marts 1794 anmodede *Winslow* om, at kancelliet vilde foranstalte, at det tillæg paa 600 rdl., der var lovet ham for eftertiden, maatte udbetales ham fra april kvartal. Kancelliet meddelte admiralitetet den kgl. resolution, forsaavidt den angik løftet til *Winslow*, og spurgte, om ikke *Winslow* ved *Callisens* afgang fra søkvæsthuset skulde træde i dennes sted, og hvormeget han derfor vilde faa i løn beregnet som frie penge, altsaa uden hensyn til godtgørelse for medikamenters anskaffelse, efterdi fornævnte gage naturligvis vilde blive fradraget i de ham under vilkaar lovede 600 rdl.

For at forstaa bemærkningen om frie penge maa man erindre, at i lægernes embedslønninger i den tid og særlig i kirurgernes var iberegnet medikamentpenge, saaledes at lægen af sin lønning

maatte betale den medicin, han brugte, saaledes som det senere nærmere skal omtales. I dette tilfælde ønskede akademiet altsaa at vide, hvor stor lønningen var uden medikamentpenge.

Kancelliet maa have meddelt *Winslow*, at han skulde faa de 600 rdl., thi i akademiets deliberationsprotokol meddeles ved mødet 24. maj 1794: Nu da professor *Winslow* havde faaet fuld sikkerhed for sit belovede tillæg, blev man enig om at bringe ham i endeligt forslag for admiralitetet til overkirurg for flaaden og søkvæsthuset samt medicus for søkadetkorpset, ved hvilket forslag *Winslow* ønskede tilføjet, at han for at soulagere divisionskirurg *Falkenthal* var villig til at cedere ham 200 rdl. aarlig af overkirurgikatets gage, mod at han som hidtil bliver boende paa søkvæsthuset for at besørge den der forefaldende tjeneste.

Heraf fremgaar, at *Falkenthal* ogsaa maa have fungeret som den egentlige overkirurg i *Callisens* tid, og dette stemmer med, at *Callisen* ikke vilde flytte ind paa akademiet, da han havde sit eget hus. Admiralitetet syntes ikke om denne ordning, for i juli spørger det kancelliet om, hvorvidt *Winslow* skal vedblive at være overkirurg ved Frederiks hospital, hvis han bliver overkirurg i flaaden. Kancelliet svarer 15. juli ved at meddele den del af resolutionen af 1789, som angaar *Winslows* forbliven ved Frederiks hospital, og da akademiets fundats paa lægger ham som overkirurg ved hospitalet at være professor ved akademiet, saa indser kancelliet ikke, at det formedelst hans dobbelte embede kunde være gørligt for ham tillige at ansættes ved kvæsthuset.

Ikke desto mindre meddeler admiralitetet i september 1794 kancelliet, at kongen under 5. september havde afskediget *Callisen* efter ansøgning

og i hans sted beskikket *Winslow* til overkirurg ved flaadens og kvæsthuset med 370 rdl. aarlig løn iberegnet medikamentpenge til søetatens fattige, hvorhos kongen havde befalet, at *Winslow* selv skulde bo paa kvæsthuset for at have det tilbørlige tilsyn saavel nat som dag med de syges kur og pleje og til den ende afgaa fra Frederiks hospital, — ligeledes var *Winslow* beskikket til medicus ved søkadetkorpset med 60 rdl. aarlig løn, hvilke summer skulde udredes af søkvæsthuskassen, og endelig at han skulde indtræde som kirurgisk direktør for kvæsthuset i den for kvæst- og assistentshuset anordnede direktion i overensstemmelse med den 14. december 1778 approberede plan. — Denne meddelelse lod kancelliet gaa videre til Frederiks hospital 13. september 1794.

Dermed var sagen langt fra i orden, for *Winslow* flyttede aabenbart slet ikke, men han søgte i december om, at han maatte faa 74 rdl., som decourteredes ham i de 600 rdl., han havde om aaret fra den kgl. kasse. Kancelliet spurgte finanskollegiet, der 28. februar 1795 svarede, at forsaa vidt den ansøgte eftergivelse maatte sigte til at befordre nogen nyttig indretning, der beroede paa dette vilkaars opfyldelse, kunde saadant alene være grund til at indstille samme. Samtidig maa *Winslow* have søgt admiralitetet om afsked, for dette meddeler kancelliet, at *Winslow* havde anbragt grunde, der gjorde det umuligt for ham som overkirurg ved flaadens og kvæsthuset at bo paa kvæsthuset, hvorfor han principaliter søgte om at fritages herfor, imod at han sammesteds holdt for sig et dueligt subjekt. Subsidiært søgte han fritagelse for disse embeder og tilladelse til at blive ved Frederiks hospital. Herpaa resolverede kongen

9. januar 1795, at *Winslow* skulde afskediges fra de nævnte stillinger, medens søkadetkorpset ikke nævnes. Kancelliet kommunicerede hospitalet denne skrivelse og spurgte, om *Winslow* vilde blive ved hospitalet, hvortil han svarede ja, hvis han ikke kunde erholde de vilkaar og emolumenter, som akademiet havde indstillet om i en skrivelse af 20. december 1794. Denne skrivelse er det hidtil ikke lykkedes mig at finde.

Den 8. april 1795 svarede akademiet paa spørgsmaalet om, hvorvidt der kunde opnaas noget betydeligt ved at eftergive de nævnte 74 rdl., idet man refererede til den skrivelse, som jeg ikke har kunnet finde, og som maa have indeholdt forslag om, at *Winslow* flyttede ind paa akademiet, at dette vilde være til betydelig nytte for akademiet, fordi *Winslow* paa grund af nærheden ved hospitalet kunde give sin successor paa hospitalet al mulig assistance og forøvrigt opofre sig for akademiet og det anatomiske studium, samt fordi et tilsyn i akademiets bygning længe havde været forsømt og meget tiltrængtes. Indflytningen kunde ske, fordi fru *Hennings* var flyttet og de fleste værelser stod tomme. Hvis *Winslow* forlod hospitalet, kunde en anden uddanne sig i kirurgi og blive 3die professor ved akademiet, en stilling der nu havde været ubesat i $\frac{5}{4}$ aar. Man havde allerede tidligere foreslaaet *Schumacher*, der havde erklæret sig villig til at fratræde sit regimentskirurgikat.

Kancelliet vilde først sende dette til finanskollegiet, men skrivelsen tilbageholdtes, og der skreves til Frederiks hospital og akademiet om conjunctim at ville sammentræde for at overlægge og foreslaa, hvem der maatte anses bekvemmest

til at kunne i overensstemmelse med foundationerne ansættes ved Frederiks hospital i *Winslows* sted, i tilfælde af at hans ønske om at maatte fratræde blev bevilget.

Den 16. juli 1795 svarede akademiet, at det 7. juni havde holdt møde sammen med direktionen for Frederiks hospital. Man var enig om, at kirurgikatet fremdeles ifølge akademiets fundats og til begge stiftelsers nytte maatte være i forbindelse med professoratet ved akademiet. Overpræsident *v. d. Osten* var fratraadt i 1794, og hans mening, som tidligere er omtalt, deltes ikke mere af hospitalsdirektionen, hvori nu *Callisen*, som *Osten* saa stærkt havde ønsket, sad. Man indstillede 3: 1) *Christian Frederik Schumacher*, regimentskirurg ved det kgl. artillerikorps. Han havde tjent som reservekirurg i 2 aar under *Winslow* i Frederiks hospital, havde rejst i 3 aar udenlands paa det Cappelske stipendium, var akademiets adjunkt og demonstrator chemiæ, havde holdt offentlige forelæsninger ved akademiet, og var allerede forrige aar foreslaaet til denne post, da *Winslow* skulde være overkirurg ved søetaten.

2) *Wilhelm Giesemann*, regimentskirurg ved H. K. H. kronprinsens regiment til fods. Han havde været elev eller volontær i 3 aar, havde tjent som kandidat i 2 aar og som reservekirurg i 4 aar ved Frederiks hospital, ligeledes under prof. *Winslow*. Havde holdt offentlige forelæsninger ved akademiet, havde rejst i 3 aar paa det Cappelske stipendium og paa denne udenlandske rejse erholdt kgl. understøttelse for at forskaffe sig praktiske kundskaber i medicina et chirurgia militaris, hvorfor han paa denne rejse ogsaa havde besøgt lejre og hospitaler ved alle de krigsførende magters armeer,

samt havde indsendt observationer og afhandlinger til akademiet og derfor af dette valgt til membrum.

3) *Andreas Fenger*, regimentskirurg ved det sjællandske infanteriregiment. Han havde ligeledes været elev eller volontør og siden gjort tjeneste som kandidat og reservekirurg ved hospitalet under prof. *Winslow*, havde nogle gange begyndt at holde offentlige forelæsninger, der dog var blevne afbrudte formedelst ham paafaldende sygdom. Han blev først regimentskirurg i Holsten, hvorfra han blev forflyttet til det regiment, hvorved han nu stod.

Yderligere bemærkes, at det følger af sig selv, at den, der vælges, maa fratræde regimentskirurkikatet, og »ved denne lejlighed finder akademiet sig ellers nødsaget til underdanig at igentage sine for det kgl. danske kancelli forhen ytrede ønsker om, at det ved akademiet ledigværende professorat maatte saa snart mulig besættes, efterdi afsavnet af en professor, der kan bo paa akademiet, foranlediger i dets bygning adskillige uordener, der kan være af meget skadelige følger for denne stiftelse«.

Da kancelliet havde faaet denne skrivelse, skrev det 21. juli til Frederiks hospital, at man ventede dettes svar, og den 31. svarede hospitalet, at man var enig med akademiet om *Schumacher*. — Den 4. august meddeltes det saa finanskollegiet, at der var enighed om *Schumacher*, og den 19. september meldte finanskollegiet tilbage, at kongen under 16. september 1795 havde resolveret, at i tilfælde af, at *Winslow* fratraadte sit embede ved Frederiks hospital og ellers forblev ved det kirurgiske akademi, bevilges, at han fra samme tid maa nyde de ham af kongens kasse tillagte 600 rdl. fri for al afkortning. Kancelliet indstillede saa det hele

til kongen, og i gehejmestatsraadet blev alt approberet 25. september 1795.

Endelig søgte *Schumacher* konfirmation paa at være chirurgus ordinarius ved Frederiks hospital samt at beskikkes til professor ved kirurgisk akademi, og 30. oktober besvaredes det med konfirmation »og iøvrigt i henseende til professoratet forbliver det ved frd. af 22. juni 1785 § 1, der bestemmer reglen i dette tilfælde«. — *Schumacher* har vel syntes, at han maatte have en udnævnelse til professor, men kancelliet henviste blot til, at overkirurgen i henhold til akademiets fundats eo ipso var professor.

Endelig efter næsten to aars forløb havde akademiet igen 3 professorer, og 25. november 1795 var *Schumacher* for første gang tilstede i akademiets møder som professor — efter at han allerede havde faaet hovednøglen til akademiet og nøglen til begge portefeuiller!

Winslow flyttede ind i professorboligen paa akademiet og fik den opgave at afskaffe de forskellige uordener, der kunde være af meget skadelige følger for akademiet. Hvori disse uordener bestod, kan vel næppe oplyses, kun en antydning til en af dem finder man i delibérationsprotokollen. Det første *Winslow* gjorde var nemlig at efterse akademiets brandredskaber, og det viste sig meget fornødent, ti der fandtes kun een brandstige og een brandhage, hvilket man strax besluttede at indberette til rentekammeret. Man maa erindre, at aaret før var slottet brændt, og 5. juni 1795 havde Københavns næststørste brand fundet sted, saa det ikke var saa underligt, at man eftersaa brandredskaber!

Der skete forsaavidt ikke meget nyt, for

Schumacher havde ikke alene været adjunkt, saa længe akademiet havde bestaaet, men saa snart *Hennings* var død, havde han faaet tilladelse til at være examinerator ved examen. Dette gav anledning til, at *Schumacher* blev fornærmet over, at han ikke blev tilkaldt til at deltage i fastsættelsen af hovedkarakteren. Professorerne svarede, at det beroede paa en fejltagelse, idet der ikke foretoges andet end en sammentælling af de enkelte karakterer, men i 2. bind af *Physikalsk, økonomisk og medicochirurgisk bibliotek* omtales ikke blot forurettelsen mod *Schumacher*, men denne roses, fordi han ved examen fremlagde officinelle planter for kandidaterne og lod dem gøre fødselsoperationer paa fantom. Der fremsattes samtidig en række angreb paa akademiet, som formentlig skyldtes en af reservekirurgerne, *Thulstrup*, saaledes som det vil fremgaa af det følgende.

Med professorudnævnelserne var man imidlertid langt fra færdig med vanskelighederne, for *Schumacher* havde haft to Stillinger, som maatte besættes, nemlig adjunkturen og stillingen som demonstrator eller lector chemiæ, og adjunkturen skulde volde akademiet mange besværligheder og ærgrelser, skønt akademiet ikke var i tvivl om valget.

Akademiet ønskede *Johan Henrik Vilhelm Giesemann*, der var født 1769 i København, og det ser ud, som om det var ganske enstemmigt fra akademiets side, at man vilde have ham til adjunkt, men han havde aabenbart modstandere udenfor akademiet. Den første gang, jeg har fundet hans navn i akademiets arkiv, er ved mødet 27. august 1788, da man besluttede at beskikke *Giesemann* ved Frederiks hospital til interimis-

reservekirurg, og 27. oktober 1789 udnævntes han til reservekirurg. Den 24. april 1792 meddeltes det i mødet, at han havde faaet det Cappelske rejsestipendium, og at han ansøgte om tilladelse til at rejse, men ogsaa til forinden at blive udnævnt til adjunkt ved akademiet. Naar han søgte om adjunkturen, var det aabenbart, fordi *Schumacher* var blevet regimentskirurg, og da bestemmelsen lød paa, at adjunkten var en af reservekirurgerne ved akademiet, har *Giesemann* ment, at *Schumacher* maatte fratræde adjunkturen. Akademiet vilde det imidlertid anderledes, for i det sidstnævnte møde meddeltes *Schumachers* udnævnelse til regimentskirurg ved artillerikorpsset, og man besluttede, »at ligesom han vedbliver ved adjunkturen, vilde man anmode ham om vedblivende at læse over kemi ved akademiet«. Man svarede derfor *Giesemann*, at han gerne maatte rejse, men »adjunkturen kunde ej forundes ham, dog gav man ham haab om i fremtiden at naa det, dog i saa ample terminis, at akademiet ej var bundet«. Samtidig var der endnu en ansøger om adjunkturen, nemlig reservekirurg *Herholdt*, men ham skulde der svares ligesom *Giesemann*.

Giesemann rejste, og allerede et par maaneder efter var der anmodning fra ham om, at han, skønt han var paa udenlandsrejse, maatte foreslaas som den ældste reservekirurg til et regiments- eller divisionskirurgikat, hvis et saadant skulde blive ledigt i København. Man svarede ja, hvis ikke *Herholdt* præjudiceredes. I mødet 27. november 1792 foreslog *Callisen*, at *Giesemann* næste sommer skulde følge en armé og derved lære og se den sande militære medicinsk-kirurgiske praxis, hvori fædrelandet har kun faa ret erfarne

mænd, samt om en af de dueligste regimentskirurger kunde gøre en lignende rejse. Man besluttede at spørge direktionen for det Cappelske stipendium, om *Giesemann* for en tid maatte anvende sit stipendium hertil, og da man mente, at der vilde være vanskeligheder ved at faa en regimentskirurg udsendt, vilde man foreslaa generalitetet at udsende to underkirurger. *Giesemanns* rejse kom ikke blot ham selv, men ogsaa akademiet til nytte, for han hjemsendte flere beretninger, som akademiet satte stor pris paa.

Som nævnt døde regimentskirurg *Martini* samtidig med *Hennings*, og *Giesemann* blev udnævnt til regimentskirurg ved kronprinsens regiment til fods i *Martinis* sted, og da dette meddeltes i akademiets forsamling 30. april 1794, tilføjedes, at *Giesemann* ved *Kølpin* havde indleveret begyndelsen af en afhandling om bronchotomien, som skulde cirkulere. »Da man bestandig har tænkt i tiden at faa i *Giesemann* en duelig adjunkt, og det saa meget mere nu, som han paa sine rejser har forhvervet sig adskillige indsigter, hvormed han ved sin hjemkomst kunde i offentlige undervisninger gavne de ved akademiet studerende, men han nu, da han ikke mere er reservekirurg, ej af akademiet, tvertimod forordningen af 22. juni 1785, kan antages, saa besluttede man at anmode cancelliet om at bevirke akademiet allernaadigst tilladelse til desuagtet at udnævne ham til adjunkt, i hvilket brev til cancelliet maa anføres de grunde, der taler for saadan hans ansættelse«.

Den 9. maj 1794 skrev derfor akademiet, at ved dets oprettelse fandtes ingen af reservekirurgerne at besidde saa udstrakte kundskaber, at adjunkturen kunde forundes ham, undtagen *Schu-*

macher, som endnu efter at være afgaaet som reservekirurg, da han blev regimentskirurg, vedblev at gavne ved sine forelæsninger som adjunkt. Den efter ham ældste reservekirurg *Johan Henrik Giesemann* havde akademiet stadig kendt som en mand af meget gode videnskaber og som en kandidat til adjunkturen, da han, foruden fra ungdommen af at være oplært ved Frederiks hospital og som student at have taget tvende examiner ved universitetet, havde med bifald som reservekirurg holdt de ham tildelte forelæsninger og derved vist at have særdeles gode lærergaver. Da han, som paa den tid var udenlands og nød kgl. understøttelse til at kunne opholde sig ved de krigsførende magters armeer for nærmere at lære den militærkirurgisk-medicinske praxis, havde indsendt adskillige afhandlinger, der vidnede om hans udmærkede fremgang, saa anmærkede akademiet, at det havde tænkt, saa snart han kom tilbage, at udnævne ham til 2. adjunkt, for at han kunde vedblive at give offentlig undervisning ved akademiet, men da han imidlertid var afgaaet fra reservekirurgikatet og udnævnt til regimentskirurg ved kronprinsens regiment, hvorved han følgelig blev udelukket fra den udnævnelse til adjunkt, som forordningen tillod, og det dog vilde være til skade for akademiet, om han paa denne maade skulde være tabt for samme, da han kun som adjunkt kunde forpligtes til fremdeles at holde forelæsninger, saa ytrede akademiet det ønske, at det maatte være samme tilladt at beskikke ham til adjunkt trods forordningens bestemmelse.

Den 19. og 21. maj 1794 sendte akademiets to reservekirurger, *Herholdt* og *Thulstrup* skrivelser til kancelliet om, at den af akademiet ansøgte

tilladelse til at ansætte *Giesemann* som adjunkt maatte som lovstridig og til fornærmelse for reservekirurgerne blive afvist, men at derimod den dueligste af de virkelige reservekirurger maatte efter forordningens bydende blive ansat i denne post. Som grunde derfor anførte de, at forordningen tillod akademiet at udnævne en eller to af dets reservekirurger til adjunkt med den forsikring, at ingen let vilde blive beskikket til professor, som ikke i forvejen havde været adjunkt og gjort sig værdig i denne post, samt at D. M. haabede, at reservekirurgerne vilde kappes i flid, da adjunkturen ikke skulde forlenes den ældre, men den værdigere; at adjunkturen følgelig af D. M. selv var fastsat som en opmuntrende belønning for udmærket flid og adgangen til samme alene skænket reservekirurgerne; at akademiet ogsaa havde betragtet det saaledes tidligere. I den henseende oplyste de, at da regimentskirurg *Fenger*, efter at akademiet var oprettet, ansøgte om adjunkturen, kunde han ej komme i betragtning, fordi han ej var reservekirurg, og at *Herholdt* havde faaet det svar, at det var aldeles stridende mod forordningen at udnævne en, der ikke var eller som havde ophørt med at være reservekirurg. De forment derfor, at det vilde være mod D. M.'s forordning og vise hensigt samt for fremtiden forringe kappelysten blandt reservekirurgerne og blive en haard krænkelse for disse samt opvække en ydmygende fordom imod dem, ifald en, som ikke var eller som var ophørt med at være reservekirurg, blev ansat som adjunkt, især dersom denne endnu ikke offentlig havde som videnskabsmand udmærket sig frem for dem paa nogen særdeles fordelagtig maade. Til bevis paa deres flid og

duelighed anførte *Herholdt*, at han som reservekirurg, foruden opfyldelsen af sine øvrige pligter, aarlig havde holdt offentlige forelæsninger over forskellige videnskabsfag, som akademiet havde overdraget ham, samt at han altid, uagtet han ikke var examineret, havde haft et talrigt auditorium; at han som skribent havde i de sidste aaringer vist større flid end nogen af hans ligemænd, nemlig i 1792 vundet prisen her ved universitetet for en latinsk afhandling, over hvilken det medicinske fakultet havde fældet en for ham smigrende dom; samme aar havde han skrevet en tysk afhandling, der udenlands var bleven anset som den bedste i sin slags, ligesom han ogsaa paa dansk havde skrevet adskillige smaa afhandlinger, som han turde underkaste enhver sagkyndig mands bedømmelse. Endelig ytrede han, at han ogsaa turde smigre sig med den tanke, at admiralitetet havde bemærket hans virksomhed og duelighed som interims-divisionskirurg, ligesom han ogsaa var forvisset om at have erhvervet sig megen tillid i publikum, hvilket i forbindelse med nogle recensenters dom over et par af hans afhandlinger han tilskrev, at det tyske kancelli og universitetet i Kiel havde tilbudt ham at blive ansat som prof. ord. ved dette, hvilket tilbud han afslog i det haab at kunne opnaa en lignende lykke her.

Thulstrup anførte, at han som reservekirurg havde forrettet anatomiske præparationer for *Hennings* og *Winslow*, som han haabede til begge fyldestgørelse, samt holdt anatomiske og kirurgiske forelæsninger, der ej var dadlede, og til hvilke han havde haft slittige tilhørere; at han var medarbejder af det Physikalsk-økonomiske og medico-chirurgiske bibliothek, samt at han angaaende sin praktiske

øvelse i kirurgi turde smigre sig med det bedste vidnesbyrd af *Winslow*, under hvem han i 8 aar havde besørget kirurgiske syge i Frederiks hospital, samt af *Saxtorph*, under hvis anførsel han havde haft praktisk øvelse i accouchement, og ej heller været uheldig i at udøve lægekunsten paa egen haand.

Man forlangte nu akademiets betænkning, og dette svarede 10. juni 1794, at det netop ved at søge dispensation fra forordningen havde erkendt, at akademiet ikke paa egen haand kunde beskikke *Giesemann* til adjunkt, men man troede, at enkelte tilfælde undertiden kunde gøre dispensation i en forordnings almindelige bud nyttig og nødvendig. Akademiet havde derfor fremsat de grunde, hvorfor det holdt sig overbevist om, at *Giesemanns* udnævnelse vel ej var uomgængelig nødvendig, men dog meget nyttig for akademiet og følgelig i enhver henseende for statens tjeneste. Hvad angik supplikanternes ansøgning, da bemærkede akademiet, at som de selv nævnte, befaler forordningen ikke, at adjunkturen skal forlenes den ældre men den værdigere. Naar altsaa alder og anciennitet som reservekirurg forener sig hos en og den samme person med dygtigheden, saa maa der saa meget mindre være tvivl om, at han bør præfereres. Derfor har akademiet meddelt, at daværende adjunkt *Schumacher* i sin tid blev valgt, endskønt der da var ældre reservekirurger, af hvilke den ene laborerede af sindssygdom og den anden var hengiven til uordentligheder. Ved at veje *Giesemann* mod enhver af de 3 andre reservekirurger havde akademiet fundet, at han i alle henseender fortjente fortrinet, da den ældste og ellers meget duelige, *v. Saldern*, var saa svag, at hans sundhedstilstand

var meget uvis, og *Thulstrup* var saa ung og uøvet, at han selv maatte indse, hvor langt han endnu var fra at have opnaaet den grad af kundskab og erfaring, som kunde kvalificere ham til adjunkturen. — Der blev altsaa kun *Herholdt* tilbage, som med et slags skin af ret kunde antage sig fornærmet ved *Giesemanns* ansættelse, men forskellen mellem dem var, at *Giesemann* fra sine tidlige ungdomsaar var oplært som volontær ved Frederiks hospital, han var student ved universitetet med tvende examiner, han havde tjent sin fulde tid som kandidat ved bemeldte hospital, han havde som reservekirurg ved akademiet uafbrudt med bifald holdt forelæsninger og desforuden til fornøjelse opfyldt sine øvrige pligter; han havde indtil sin afrejse været underkirurg ved hospitalet og i al den tid set og assisteret ved de betydeligste operationer, samt endelig havde han ved de krigsførende armeer erhvervet sig fortrinlig kundskab om den militære praxis og feltlazaretters indretning, i hvilken henseende han kunde være akademiet til megen nytte. — At *Herholdt* derimod kun sjældent havde haft anledning til ved at bivaane betydelige operationer at forøge sine praktiske kundskaber, at han aldrig havde været engageret ved Frederiks hospital, men da han efter sin tur kunde være bleven ansat der som underkirurg, kunde han ikke tage imod det, da han allerede da var interims-divisionskirurg og desuden gift, at han vel, dog i ulige kortere tid end *Giesemann* havde med bifald holdt forelæsninger ved akademiet, men derhos mindre nøjagtigt opfyldte de øvrige ham som reservekirurg paa-liggende pligter, hvortil dog aarsagen væsentligst var hans forretninger ved søetaten og endelig, at han, indtil han blev antaget til interims-divisions-

kirurg ej havde haft nogen øvelse i den egentlige praxis uden paa den formedelst mandskabets næsten totale sygdom og ødelæggelse meget uheldige rejse med orlogsskibet »Prins Friderich«, paa hvilket han var overkirurg. — Naar alt dette betragtes, samt at en adjunkt efter forordningen har et slags fortrinlig adgang til at blive professor ved akademiet, men at fundatsen tillige byder, at den tredje professor tillige skal være første kirurg ved Frederiks hospital, hvilket altsaa forudsætter saa megen praktisk øvelse for denne, som kun de, der har frekventeret og gjort tjeneste ved hospitalet kan have erhvervet sig, saa forment akademiet det indlysende, at en mand med nok saa gode teoretiske kundskaber, men med mindre praktisk øvelse ikke burde foretrækkes til adjunktturen for en mand, som med teori har erhvervet sig mere praxis, samt at den mand, der alene besidder de fornævnte egenskaber bliver som lærer ved akademiet, hvor han skal danne kirurger til operatører, ganske unyttig, naar han ikke selv praktisk har erhvervet sig haandelag med dertil hørende fordele. Iøvrigt miskendte akademiet ikke *Herholdts* gode indsigter eller litterære kundskaber, men da D. M. engang havde overladt samme, som vel og ene og sikrest kunde bedømme kirurgers duelighed og værdighed til videnskabelige forretninger samt grundighed i praxis, at antage adjunkter, saa erklærede det til slutning, at det vilde anmode kancelliet om at udvirke tilladelse til at antage *Giesemann*, da det for tiden ikke agtede at antage nogen anden.

Kancelliet var netop i begreb med at forelægge sagen for kongen, da der kom et nyt andragende fra *Herholdt* og *Thulstrup* dateret 30. juni

1794, hvori de meddelte, at akademiets usædvanlige tilbageholdenhed imod dem, gav dem grund til at frygte, at de ved deres lige saa lovmæssige som efter deres stilling fornødne fremgangsmaade havde paadraget sig dets uvillie, samt at det ej, af mangel paa tilbørlig underretning om den fremgang enhver af dem havde gjort i lægevidenskabens forskellige dele, havde saa ligefrem og indlysende fremsat grundene for *Giesemanns* og deres lovmæssige kompetence til adjunkturen, som det i denne for videnskaben ej uvigtige sag maatte være fornødent til oplysning i samme. I den anledning anførte de: 1) at dersom deres alder toges i betragtning, da var *Herholdt* 5 og *Thulstrup* 1 aar ældre end *Giesemann*; 2) at *Thulstrup* ligesaa var student med tvende examiner som *Giesemann*; begge blev studenter i et og samme aar, dog med den forskel, at *Thulstrup* havde bedre karakter. *Herholdt* var derimod ikke inscriberet ved universitetet, men da dette i 1793 havde tilkendt ham præmien for en latinsk afhandling, og han desuden ofte havde opponeret offentlig ved doktor-disputatser, saa viste saadant, at han, skønt han ikke var student, dog havde dyrket saavel lærde sprog som filosofi m. m.; 3) at de havde alle 3 lige karakterer ved deres embedsexamen med den forskel, at *Herholdt* tog den 1789, *Giesemann* 1790, *Thulstrup* 1791, ligesom de alle tre havde holdt omtrent lige mange offentlige forelæsninger; 4) at de alle 3 havde søgt at gøre sig bekvemme til et medicinsk-kirurgisk embede. I denne henseende havde a) *Giesemann* allerede som barn gaaet som volontær paa Frederiks hospital, hvor han, da han var 16 aar gammel blev kandidat, i hvilken post han ej tjente sin tid ud, men blev 2 aar derefter,

nemlig 1. oktober 1788 ansat som reservekirurg ved hospitalet og akademiet, i hvilke poster han forblev, indtil han i 1792 rejste udenlands, og siden havde han paa sine rejser dels opholdt sig i Wien dels besøgt de allierede arméers feltlazaretter, hvorved han havde set lejlighed til at se militær praxis udøvet; b) *Iierholdt* havde fra sin tidlige ungdom haft lejlighed til at assistere sin fader (som var amtskirurg i Aabenraa); 1783—1789 besøgte han Frederiks hospital, gjorde to rejser med orlogsskibe som overkirurg og havde derved lejlighed til at behandle endel saavel kirurgiske som medicinske patienter, foruden at han i 1787 blev antaget som reservekirurg ved 2. division og som amanuensis hos *Callisen* indtil 1791, i hvilken tid han forestod divisionen alene, saaledes at *Callisen* næsten aldrig havde nødig at se til de syge, ligesom han og var tilstede og assisterede ved alle de kirurgiske operationer, som blev forrettet af *Callisen*, der ogsaa betroede ham en del af sin private praxis, hvorom han fremlagde dennes fordelagtige vidnesbyrd. I 1792 blev han ved *Callisens* afgang interimdivisionskirurg, i hvilken post han selv havde lejlighed til at forrette nogle vigtige operationer samt været overværende og assisterende, naar betydelige operationer forrettedes paa Almindeligt hospital, St. Hans hospital og Søkvæsthuset. Endelig havde ogsaa adskillige lærde mænd udenfor akademiet dels offentlig dels ved breve tilkendegivet deres gode formening om hans duelighed.— c) *Thulstrup* havde allerede 1780 og 1781 frekventeret *Winslows* anatomiske kollegier samt hospitalets kirurgiske sygestuer, hvorfor professoren ogsaa ofte havde erklæret ham for sin ældste elev. Siden 1786 havde han været i hospitalets tjeneste

dels som volontær og dels som kirurgisk kandidat. I 1792 blev han ansat som reservekirurg ved akademiet og det paafølgende aar som underkirurg ved hospitalet. Han havde altsaa tjent ved hospitalet ligesaa længe som *Giesemann* og haft samme lejlighed som han til at se kirurgiske operationer og øve sig i den manuelle kirurgi.

De anmodede kancelliet om 1) enten ikke at reflektere paa akademiets ansøgning eller afvise den og ikke forestille den for kongen, 2) at den bedste reservekirurg maatte blive adjunkt, 3) hvis kancelliet ikke vilde det, at da deres grunde maatte blive forelagt kongen, 4) »at dersom der i akademiets erklæring skulde være enkelte punkter, der ikke stemmede overens med det, vi i vore underdanigste ansøgninger havde anført, at da saadanne stridige punkter maatte vorde os tilstillede til sandfærdig oplysning ved nøjagtigere dokumenter«!

Saa gik hele sagen igen til akademiet, og det er formodentlig denne gang, at *Callisen* sender den i cirkulation, idet han anbefalede »denne særdeles ubehagelige og for akademiet fornærmelige sag til de herrer membrorum nøjagtige overlæg«. Han skriver selv et langt forslag til svar *calamo currente*, og 16. juli 1794 afgik svaret, som kancelliet refererer saaledes: Akademiet henholdt sig først til de grunde, det allerede havde givet for at foretrække *Giesemann* og tilføjede, at *Giesemann* for sin duelighed blev antaget som kandidat i hospitalet 1786, medens *Herholdt* først i 1787 næsten aldeles fremmed i de første grunde af sin videnskab blev taget i tjeneste af *Callisen*, ligesom *Thulstrup* ej blev antaget til kirurgisk kandidat for 1788. Hvad deres alder som reservekirurger angik, da oplystes det, at *Giesemann* var udnævnt 8. juli

1789, *Herholdt* 31. december 1790 og *Thulstrup* 16. maj 1792. Til underkirurg ved hospitalet var *Giesemann* beskikket 1788 og *Thulstrup* 1793, *Herholdt* havde derimod ej tjent ved hospitalet. I henseende til deres examens tid, da havde *Giesemann* i 1790, *Herholdt* i 1789 og *Thulstrup* i 1791 fremstillet sig til examen. Af alt dette mente akademiet, at de to sidste maatte tabe ved sammenligning med *Giesemann*, og da det ej kunde regnes *Herholdt* til nogen fortjeneste, at han var et halvt aar ældre end *Giesemann*, da han ikke som denne, der i de foregaaende aar havde gjort tjeneste ved akademiet og hospitalet, var bleven hindret i sine studeringer ved offentlige forretninger. — At *Giesemann* forøvrigt havde haft langt mere anledning til at samle praktiske erfaringer end *Herholdt*, ansaa akademiet for at være saa meget mere naturligt, som der i et stort hospital ofte ses mere i en dag end i adskillige maaneder som amanuensis hos en civil praktikus. Ej heller kunde akademiet anse det for en fortrinlig fortjeneste for *Herholdt*, at han vandt den for unge studerende udsatte præmie, da han ingen konkurrenter havde, og *Callisen* tilføjer i cirkulæret, at han kun fik den ved *Callisens* medvirken, da han ikke var student og allerede i kgl. tjeneste. Dog bemærkede akademiet, at det alene anførte disse data til styrke for dets tilforn afgivne betænkning og ikke til fornærmelse for *Herholdt*, hvis fortjenester det ikke miskendte, hvorhos det meldte, at han efter dertil fra akademiet given anledning var under 20. juni beskikket til virkelig divisionskirurg, hvorfor al videre konkurrence til adjunkturen for ham bortfaldt. Endelig ytrede akademiet, at det vel havde ønsket at staa i nøjere forbindelse med *Giesemann*, som ved sine senere rejser til de

krigsførende arméer havde samlet kundskaber i den militære praktiske kirurgi, hvorpaa det aldeles manglede i Danmark, men da det havde aarsag at tro, at dette ønske som stridende mod foranførte forordning vilde være vanskeligheder underkastet, saa frafaldt det for tiden sit derom gjorde forslag og forbeholdt sig ej alene at bringe *Giesemann* i erindring ved forefaldende lejligheder, men og i henhold til forordningen at antage en af reservekirurgerne til adjunkt, naar nogen iblandt dem dertil maatte findes tjenlig.

I 1794 begyndte et »selskab« at udgive et tidsskrift »Physicalsk, oeconomisk og medicochirurgisk Bibliothek for Danmark og Norge«, og allerede i dets første bind fandtes der under titel Det kgl. chirurgiske akademis chronik en række angreb paa akademiet, bl. a. i andet bind en gengivelse af alle *Herholdts* og *Thulstrups* tre andragender tilligemed de fleste bilag, og da *Thulstrup* selv angiver i sin ovenfor anførte skrivelse, at han var medarbejder af dette tidsskrift, er der næppe tvivl om, at det er ham, som har ladet dem indrykke — redaktionen siger, at det er gjort med reservekirurgernæs tilladelse. At akademiet er blevet fornærmet synes ikke saa underligt, thi det havde ikke gjort andet end at søge om dispensation fra bestemmelsen om, at det til adjunkt kunde vælge en eller to reservekirurger, men de to reservekirurger gik udenom akademiet til kancelliet og anmodede om, at en af dem maatte blive ansat, skønt de maatte vide, at hverken kancelliet eller kongen kunde ansætte adjunkter. Samtidig rettedes der i en lang række skrifter angreb paa akademiet og deriblandt paa *Giesemann*, angreb der, for saa vidt de kan kontrolleres, viser sig at være

meget løse og upaalidelige, og som man som følge deraf helst maa se helt bort fra, da det er umuligt at skelne klinten fra hveden. Saa meget er vist, at man ikke kan fortænke akademiet i, at det var fornærmet og heller ikke i, at det viste sine reservekirurger det, saaledes som de selv siger. At de selv har faaet en følelse af, at de ikke havde handlet ganske rigtigt eller klogt, kan man maaske slutte deraf, at det ikke varede længe, før det nævnte tidsskrift holdt op med sine ubehageligheder mod akademiet.

Giesemann havde fra sine rejser sendt flere afhandlinger hjem til akademiet, og da disse havde cirkuleret, besluttede man i mødet den 30. juli 1794 at vælge ham og *Beaufin*, der ligeledes havde været i udlandet, til medlemmer af akademiet — hvilket naturligvis gav anledning til kritik i det nævnte tidsskrift. *Giesemann* var imidlertid paa rejser ved de allieredes arméer, men saa snart han kom hjem, begyndte kampen igen, og den naturlige anledning var *Schumachers* udnævnelse til hospitalskirurg og dermed følgende professorat ved akademiet.

Giesemann begyndte ved at sende ansøgning dateret 9. november 1795 til kancelliet om at maatte blive adjunkt, og derpaa kom de andre med deres ansøgninger, denne gang suppleret med *Andreas Fengers*. Kancelliets referat er udmærket godt og følges her i det væsentligste. Der gøres først rede for de indkomne ansøgninger:

a) *Giesemann* foredrager, at han, i den tid han opholdt sig udenlands har haft lejlighed til ved de krigsførende arméers felthospitaler at studere den medicinsk-kirurgiske praxis, over hvilken viden-skab han i den kommende vinter agter at holde

forelæsninger — hvad han ogsaa gjorde — men at han, der imidlertid er bleven ansat som regimentskirurg ved kronprinsens regiment har maattet fratræde sin post som reservekirurg ved akademiet, af hvilken aarsag dette ikke har troet at kunne ansætte ham som adjunkt uden allern. tilladelse, hvilket det ogsaa er ham bekendt, at akademiet i hans fraværelse har søgt om, og han ved ogsaa, at akademiet har bragt ham i forslag sammen med *Schumacher* til overkirurgikatet ved Frederiks hospital og som følge deraf ogsaa til 3. professor ved akademiet, en endnu vigtigere post end adjunkturen, som han nu søger om som den eneste maade, paa hvilken han kan vedblive at dyrke de akademiske videnskaber. Han holder sig overbevist om, at hverken hans ophold ved fremmede universiteter eller den ham derved givne lejlighed til omgang med de berømteste mænd i lægekunsten eller hans ophold ved felthospitalerne eller hans ansættelse som regimentskirurg vil være ham til hinder i at opnaa sit ønske, men tvertimod støtte ham, ligesom han længe har været den ældste reservekirurg og i den tid offentlig læst over de vigtigste dele af anatomien samt iøvrigt opfyldt sine pligter til sine foresattes fornøjelse, og da han kun er fratraadt denne post, fordi han blev ansat som regimentskirurg, saa tror han ikke at kunne anses som den, der virkelig eller vilkaarlig er afgaaet fra akademiet, men at han endnu staar i forbindelse med samme, saa at fundatsens § 9 vil findes uanvendelig paa ham, da det i andet fald vil være ham en stedse varende græmmelse, at han for saa kort tid er afgaaet fra reservekirurgikatet.

b) *Herholdt*, hvis ansøgning paa 7 foliosider er dateret 3. december 1795, henviser til sin tid-

ligere ansøgning og gentager, at han er ældre end nogen af sine medansøgende og har fremstillet sig til examen før nogen af disse, saa at ingen af dem kan blive fornærmet ved hans ansættelse som adjunkt; at han fra 1783 til 1789 meget flittig har besøgt Frederiks hospital og haft samme lejlighed som sine medansøgende til at se kirurgiske operationer forrettede, samt at han er den første blandt hine, der er erklæret for en særdeles duelig og erfaren kirurg; at han som overskibskirurg, amanuensis hos *Callisen*, divisionskirurg og civil practicus har haft lejlighed til at erhverve sig den fornødne erfaring og øvelse i alle lægekunstens dele; at han foruden ligesaa mange forelæsninger som sine medansøgende har udarbejdet adskillige smaa afhandlinger baade paa dansk og tysk, som alle er optagne med bifald, ligesom han ogsaa er den eneste danske kirurg, der for en latinsk afhandling har erholdt den derfor udsatte præmie, og endelig at universitetet i Kiel har ønsket ham ansat som professor anatomiae et chirurgiae, hvilket embede det kgl. tyske kancelli ogsaa tilbød ham med en anselig gehalt. Som reservekirurg troede han sig derfor fremfor andre kompetent til adjunkturen, men siden han er beskikket til virkelig divisionskirurg og altsaa har maattet ophøre at være reservekirurg, saa ytrer han, at denne befordring vel forbyder ham nu at søge den vakante post med samme tillidsfulde haab om bønghørelse som før, da *Thulstrup* ene hjemles forret til adjunkturen i henhold til kongens bud. — Da han imidlertid erfarer, at *Giesemann* søger adjunkturen, saa tilføjer han til sin forrige ansøgning, at han siden, foruden udtog og oversættelser, har udarbejdet et par videnskabelige afhandlinger, samt at en af hans

ældre afhandlinger er 3. gang blevet optrykt paa tysk; at han endvidere siden den tid har læst privatim over alle de betydelige kirurgiske operationer, som kan foretages paa kadaver, og læser nu offentlig over det menneskelige øje samt de sygdomme, som det er underkastet og de dertil hørende kirurgiske operationer. Endelig fremlægger han en anbefalingsskrivelse fra admiralitetet samt de mest udmærkede vidnesbyrd om sin duelighed fra *Gulbrand, Aaskow og Saxtorph, Tode og Bang* samt hospitalskirurg *Jacobsen* paa Almindeligt hospital. — Paa grund af alt dette anholder han om adjunkturen, forat han ikke skal blive forbigaaet af en yngre mand, der ligesom han har maattet forlade reservekirurgikatet.

c) *Andreas Fenger* skriver ganske kort 11. december 1795, at da han i 1789 kom tilbage fra Holsten, udbad han sig af kirurgisk akademi at blive foreslaaet til 2. adjunkt, men at man svarede, at siden han allerede var befordret til regimentskirurg, kunde denne post ej tilkomme ham, men tilhørte akademiets reservekirurger. — Da han imidlertid nu hører, at der er andre ansøgere i samme stilling som han, beder han om at komme i betragtning, da han næst efter *Schumacher* er den ældste reservekirurg og i akademiets og hospitalets tjeneste har aflagt prøver paa sin færdighed til denne post. Denne ansøgning var anbefalet af hans militære chef.

d) *Thulstrup*, hvis ansøgning paa 8 sider er dateret 24. november 1795, minder først om, hvad der tidligere er sagt, at *Giesemann* ikke havde noget fortrin for de andre, endvidere at *Giesemann*, der kendte forordningens bud desuagtet ved sin bortrejse gav *Winslow* i kommission at

søge en regimentskirurg- eller divisionskirurgpost, som eventuelt maatte blive ledig i København, synes ikke, som om han da agtede at ofre nogen plads for adjunktoren, og at det, da regimentskirurgikatet blev ledigt, stod i hans magt enten at modtage dette og tabe sin ret til adjunktoren eller at beholde den og miste hint. *Thulstrup* har derimod ikke søgt 5 ledige kirurgikater, hvoraf han kunde have gjort sig grundet haab at erholde et, alene i det visse haab at være nærmest til adjunktoren, naar denne blev ledig. I henseende til *Giesemann* og ham, da gentager han, at de begge examineredes af de samme mænd, som har erklæret dem begge for særdeles ærfarne og duelige kirurger; at de begge har tjent lige længe ved Frederiks hospital og begge holdt lige mange forelæsninger som reservekirurger; at *Giesemann* ikke kan have hørt bedre forelæsninger udenlands, end *Thulstrup* har hørt her, og kan ikke have andet fortrin for ham end den lejlighed, han har haft til at erhverve sig kundskab i den militære praxis. At dette skulde berettige ham til adjunktoren, formoder han saa meget mindre, som generalitetets hensigt med næsten fra hans rejses begyndelse at give ham regimentskirurgs gage og tillade ham, efterat han var bleven ansat som regimentskirurg, at opholde sig endnu et par aar udenlands, næppe kan have været derved at danne ham til adjunkt og tilkommende professor, men i ham at faa en duelig regiments- og stabskirurg. Naar han altsaa bliver ansat ved akademiet, er denne hensigt tabt, og om det end ikke har været hans pligt at læse over den militære praxis, saa byder dog erkendtlighed, at han som regimentskirurg udbreder de kundskaber, som han ved generalitetets bistand

har faaet lejlighed til at erhverve sig. — Om end *Giesemann* eller andre kirurgiske embedsmænd havde større øvelse og flere kundskaber end nogle af reservekirurgerne, formener han dog, at forordningen tydelig nok viser, at han desuagtet ikke har adgang til adjunkturen, da det ellers næsten altid maatte være tilfældet, at en eller flere af de mænd, som tilforn havde været reservekirurg og nu var kirurgisk embedsmand, maatte ved flere aars erfaring og flid bringe det til en højde i deres fag, som reservekirurgen umuligt kunde besidde, men for hvilke dog adjunkturen er bestemt som en opmuntring til flid. Akademiet kan altsaa efter hans formening ingen gyldig grund have til at ville se nogen uden for samme ansat som adjunkt, med mindre det ikke fandt, at *Thulstrup* dertil var duelig, men at dette ikke er tilfældet, søger han at bevise derved, at akademiet har ansat ham til at læse over den praktiske accouchement og de derhen hørende operationer, der er et fag, hvorpaa saa mange menneskers liv beror, at akademiet vist ikke betroede det til nogen at give undervisning deri, om hvis fuldkomne duelighed det ej var overbevist. Desuden anfører han at være ansat som underkirurg ved Frederiks hospital, hvor han i overkirurgens fraværelse eller sygdom skal forrette hans embede, hvortil han altsaa maa besidde den fornødne færdighed. Da han saaledes tror fra sit fags side at være værdig til adjunkturen, samt hvad de dertil fornødne humaniora angaar at være *Giesemanns* ligemand, siden han foruden at være student endog med bedre karakter til examen artium end denne, ved adskillige lejligheder som opponens har lagt sin styrke i det latinske sprog for dagen samt læser, skriver og taler engelsk,

fransk og tysk med den til hans fag fornødne færdighed, saa anholder han om at betros adjunkturen, da det vilde være tungt for ham, efter at have afslaaet 5 embeder, at opofre endnu flere.

Alle disse ansøgninger gik til akademiets erklæring, som indeholdes i to skrivelser, begge dateret 28. december 1795, den ene med et kort mindretalsvotum fra *Schumacher*, den anden med et udførligere tilligemed akademiets tilsvær, og endelig er der endnu en skrivelse fra *Schumacher*.

De 5 medlemmer af akademiet, altsaa de tre livkirurger samt *Callisen* og *Winslow* henholder sig til de grunde, som de i 1794 havde anført for *Giesemanns* beskikkelse til adjunkt og de meddeler, at da de fik ansøgningen til betænkning var de selv ifærd med at sende et nyt andragende om tilladelse til at beskikke ham i anledning af *Schumachers* befordring, da han efter 3 aars fraværelse var kommen hjem og fuldkomment havde opfyldt akademiets forventninger med hensyn til anvendelsen af hans talenter og flid, samt da han endnu er den eneste, som de efter omstændighederne kunde ønske udnævnt til adjunkt. Iøvrigt bekræfter de rigtigheden af indholdet af *Giesemanns* ansøgning, at han i vinter holder offentlige forelæsninger over den militære kirurgiske praxis, og derunder forklarer, hvad der bør iagttages saavel paa marcher som i lejre, kantonnements etc., til soldatens sundheds konservation, lazaretters indretning, de saaredes transport samt behandlingen af indvortes og udvortes sygdomme m. m., som har indflydelse paa den militære praxis, samt at de i betragtning af den fortrinlige dueligheid, han besidder, ønsker endnu at kunne antage ham til dets adjunkt, hvorom de anholder om tilladelse. —

I anledning af de fra de øvrige 3 supplikanter indkomne ansøgninger, ytrer de: 1) at forordningen ikke befaler, men tillader collegium academicum paa professorernes forenede indstilling at antage en adjunkt iblandt reservekirurgerne af udmærket duelighed og talent; 2) at de holder adjunkturen saa meget vigtigere, som samme giver haab om at ascendere til professor i kirurgi, hvorfor de ogsaa ønsker at besætte denne post med en mand ej alene af talenter og duelighed men og af beskedenhed og god moralsk karakter, og som redelig vilde medvirke til de studerendes gavn og akademiets ære; 3) at de tror, at *Giesemann* er i alle henseender værdig til adjunkturen og den dermed forbundne ascension, da han foruden andre væsentlige fortjenester har ancienniteten for sig og er den eneste her i staden, som har kundskaber om den militære praktiske kirurgi, der er saa nødvendig for staten, og hvori han og som nævnt holder forelæsninger; 4) at de ikke lettelig kunde holde det raadeligt nogensinde at antage mere end en adjunkt, da disse har haab om ascension, og den lange tid, som sædvanlig vilde medgaa til 2 vakancer iblandt 3 kirurgiske professorer, lettelig kunde medføre saa betydelige forandringer i en mands forfatning, at de kunde geraade staten, videnskaben og akademiet til største skade, ej at tale om, at akademiet ved aarlig at tabe 6 pCt. af det til dets underholdning tilstaaede¹⁾ kan behøve at spare det honorar, som vilde medgaa til endnu en adjunkt. — Disse grundsætninger for-

1) Ved cancelliskrivelse af 5. febr. 1791 afkortedes 6 pct. aarlig af de 780 rdl., der foruden gagerne var bevilget kirurgisk akademie samtidig med at lignende bestemmelser ramte fødselsstiftelsen, collegium medicum m. m.

mener de at være saa meget vigtigere, som det ikke bliver nægtet nogen duelig mand, som attraaer det, at holde forelæsninger paa akademiet, hvilket tilforn af *Fenger* og iaar af *Giesemann* og *Herholdt* er gjort til megen nytte for de studerende. De fastholder derfor deres ønske, men skulde de ikke opnaa tilladelse dertil, vil de anvende al deres opmærksomhed paa at finde en adjunkt mellem reservekirurgerne, saa snart der mellem dem maatte findes en, der i alle maader er bekvem til at opfylde de i forordningen ytrede hensigter og kan saaledes, endskønt de aldeles ikke miskender *Herholdts*, *Thulstrups* og *Fengers* fortjenester ikke indstille deres ansøgninger til bønhoelse, men formener derimod *Giesemann* i relation til hver af dem som fortrinlig værdig til det ledige adjunktur.

Schumacher er derimod af den formening, at forordningen skal efterleves. Hvor der ingen opmuntring er, formener han, at heller ingen flid er at vente, og da der ingen mangel er mellem reservekirurgerne paa et saadant subjekt, som kan forestaa adjunktoren, saa indser han ikke, hvorfor akademiet dertil vil foreslaa en embedsmand, som ikke mere er reservekirurg. Han anser altsaa *Thulstrup* som den nærmeste til adjunktoren, da han besidder alle de dertil fornødne egenskaber, og saadanne, der gør ham til den værdigste af sine ligemænd formedelst hans bestandige flid og gode saavel teoretiske som praktiske kundskaber tillige med den bedste moralske karakter. *Giesemann* synes vel at have vigtige grunde for sig, men hans ene indsigt i *praxis militaris*, hvorpaa han beraaber sig, synes dog ikke at veje op imod de grunde, som *Herholdt* anfører. Naar altsaa nogen, som ikke mere er reservekirurg, skulde ansættes, hvilket han

ikke tror, at D. M. har nogen aarsag til at tillade, saa formener han, at adjunktoren ikke kan tilfalde nogen anden end *Herholdt*.

I anledning af *Schumachers* votum, som de andre 5 medlemmer siger er afvigende fra collegium academicums enstemmige beslutning i dets forsamling den 25. november, i hvilken han var enig med dem i at anholde om tilladelse til at ansætte *Giesemann*, tilføjer majoriteten, at reservekirurgerne foruden adjunktoren har den kraftigste opmuntring, der kan anspore dem til flid i det kgl. løfte, som er givet dem ved infanterireglementet til at befordres til regimentskirurger samt den hastige befordring, de duelige iblandt dem hidtil har nydt. Iøvrigt mener de, at *Schumacher*, som nylig er indtraadt i collegium academicum endnu langt fra er saa nøje inde i sagerne, at han kan kende de omhandlede fires duelighed m. m. De maa derfor fastholde deres indstilling, idet de bemærker, at *Hennings* var den eneste af akademiets medlemmer, som havde bivaanet nogen kampagne, og da han er død, saa er der nu ingen ved akademiet, som har set eller haft øvelse i de i de senere tider forbedrede indretninger, som fra kirurgernes side udfordres, naar arméer sættes i bevægelse, samt feltlazaretters anlæggelse, rekvisitters anskaffelse m. m. og dertil kan gøre forslag eller har saadanne om den militære praktiske kirurgi erhvervede kundskaber, som erfaringen alene kan give, og som i krigstider er saa nødvendige for at kunne meddele de i saa tilfælde attraaede indberetninger og i samfund med akademiets øvrige medlemmer give sin betænkning over de foranstaltninger, som udfordres. De anser det derfor for ganske nødvendigt, at

Giesemann ansættes med udsigt til at ascendere til professoratet.

Schumacher har i en særlig skrivelse søgt at gendrive akademiets bemærkninger om ham, men det spiller ingen synderlig rolle.

Efter saaledes at have refereret alt dette bemærker kancelliet, at forordningen alene tillader akademiet at beskikke en eller to af de dueligste reservekirurger til *adjuncti academiæ*, hvoraf *ustri-dig* synes at følge, at den, som ikke er, eller som har afladt at være reservekirurg, ej kan antages til denne post; at akademiet forhen og har været af samme mening, som det fremgaar af svaret paa *Fengers* tidligere ansøgning. Dette bestyrkes yderligere ved akademiets skrivelse til *Herholdt*, som ovenfor er refereret. Denne ved forordningen fastsatte og af akademiet hidtil antagne grundregel, tror man ikke lettelig at burde fravige, da saadant vilde betage reservekirurgerne det haab, som forordningen giver dem og ingen anden til adjunkt, der dog er bestemt som en opmuntring for dem til indbyrdes at kappes i flid, men sjældent vilde falde i deres lod, naar andre virkelige kirurgiske embedsmænd skulde kunne gøre dem deres ret dertil stridig. Kancelliet skulde derfor i at forelægge D. M. denne sag allerund. formene, at det bør forblive ved forordningens forskrift.

Den 15. januar 1796 faldt den kgl. resolution: Efter de af det kirurgiske akademi anførte grunde vil Vi for denne gang dispensere samme fra den forskrift, som forordningen af 22. juni 1785 indeholder, at maatte vælge en adjunkt iblandt reservechirurgi.

Som følge heraf blev *Giesemann* altsaa valgt til adjunkt i januar 1796 og ikke, som *Carøe* angiver,

30. juli 1794. Han fremstillede sig i mødet 27. januar 1796 og »afgav sin forpligt«.

Der synes senere igen at have været spundet intriger mod *Giesemann*, uden at jeg er istand til at oplyse nærmere derom, men det omtales i en kodicil til *Kølpins* testamente, og da dette testamente er af stor betydning for akademiet og senere universitetsbiblioteket, maa jeg komme lidt nærmere ind paa det.

I en disposition af 22. oktober 1796¹⁾ bestemmer *Kølpin*: § 1. Min samling af kirurgiske Instrumenter, saavel som mit hele medicinsk-kirurgiske bibliotek (de teologiske, geografiske, politiske og andre bøger, som akademiet ikke bruger, undtagne) skal forfalde og efter min død afleveres til det kirurgiske akademi.

§ 7. Den kapital, som ved lovmæssig deling mellem min salig broders, *Frederik Kølpins*, efterladte børn tilfalder min broderdatter *Charlotte*, som er gift med *Jens Lunnun*, skal ikke udbetales hverken til hende eller til hendes mand, men sættes i overformynderiet her i staden, saa at de, saa længe de lever, ikkun nyder renterne deraf; og efter deres død skal kapitalen henfalde til det kgl. kirurgiske akademi, som skal sætte dem paa rente og bruge renterne til at komplettere biblioteket, eller til en duçør for en bibliotekar (som maaske kunde være en af reservekirurgerne), eller, om det kan ske, til begge dele.

I 1800 ændrede *Kølpin* disse bestemmelser saaledes: § 1. Vel har jeg i bemeldte testamentes § 1 bestemt mine kirurgiske instrumenter og mit medicinsk-kirurgiske bibliotek til det kgl. kirurgiske

¹⁾ Selmer: Kbh.'s universitets aarboeg for 1842, s. 76—77.

akademi, men da det kgl. kirurgiske akademi siden den tid selv allerede har anskaffet sig de fornødne instrumenter, saa skal min hele apparatus af kirurgiske instrumenter efter min død tilfalde hr. regimentskirurg og adjunkt *Giesemann*. Mit medicinsk-kirurgiske bibliotek derimod skal efter anførte § 1 blive bestemt til det kgl. kirurgiske akademi; dog skal det være den ufravigelige betingelse, at bemeldte hr. regimentskirurg *Giesemann* 1) bliver eforus eller opsynsmand derved, saa længe han lever; at han 2) nyder de fordele, som efter mine herefter følgende bestemmelser kan falde dertil. Men skulde imod al min formodning 3) bemeldte regimentskirurg, adjunkt *Giesemann* ved kabaler i akademiet eller ved en eller anden forandret indretning ved akademiet eller ved det kgl. Frederiks hospital, blive sat tilbage, saa at han ikke efter sin tur kom til at indtræde i akademiet som professor og første kirurg paa det kgl. Frederiks hospital, saa skal mit bibliotek ikke være akademiets men hans, hr. regimentschirurgi *Giesemanns* ejendom, og han skal være beføjet til at tage hver bog, som hørte til mit bibliotek bort fra akademiet til sit hjem og benytte sig deraf som sin egen ejendom, til hvilken ende ogsaa min med bøgerne følgende catalogus skal forblive (naar han vil) i hans hænder, eller staa til hans fri disposition. De derimod efter følgende i § 2 anførte og efter *Lunnums* død til akademiet bestemte penge skal paa nys anførte fald (at nemlig regimentskirurg *Giesemann* ikke efter sin tur indtræder som professor og første hospitalskirurg i akademiet) ikke heller falde til akademiet, men deles i 3 dele, hvoraf $\frac{1}{3}$ til St. Petri kirkes fattige pigers skole, den anden $\frac{1}{3}$ til landinspektør *Ravns* børn og den sidste $\frac{1}{3}$ til

klokker *Lejsted* ved Helliggæsteskirke i København, hans børn, skal udbetales.

I akademiets arkiv findes to erklæringer fra *Giesemann*, den ene dateret 5. maj 1801, hvori det hedder efter en indledning: »Da det af justitsraad *Kølpins* testamente er noksom indlysende, at han har bestemt sit medicinsk-kirurgiske bibliotek som en gave til det kirurgiske akademi, for derved at gøre den bedste anvendelse deraf og paa denne maade at stifte den mest udbredte nytte med samme; og jeg tillige er overbevist om, at de herrer direktører for akademiet besjælede af lige iver for videnskabens udvikling og flor, ønsker jo før jo hellere at virke til samme maal; saa har jeg fra min side ligeledes anset for en hellig pligt at hæve den vanskelighed, som testamentets tillæg og forandring af 15. juni 1800 dets § 1, 3. post muligen kunde foraarsage i at opnaa den tilsigtede hensigt, ved at erklære: at jeg ganske frafalder den ret, som bemeldte 3. post under de deri anførte betingelser giver mig til bemeldte bibliotek, og overdrager samme herved ganske og for bestandig til det kgl. kirurgiske akademis fuldkomne raadighed og disposition, for dermed strax at kunne virke til almen nytte for staten, hvorved testators villie unægtelig bedst vil opnaas. — Direktionens retfærdighed, de mange prøver jeg stedse har haft paa Deres bevaagenhed og venskab for mig, og min nærværende stilling i hensyn til akademiet, betrygger mig ganske for det tilfælde, som testator har syntes at anse for muligt; jeg iler derfor med den inderligste glæde at afgive til akademiet denne erklæring«. — Den 26. maj 1801 har *Giesemann* derpaa afgivet en lignende erklæring paa stemplet

papir, hvori dog det sidste stykke om, at han ikke nærer frygt, er udeladt.

Den 27. maj 1801 takkede akademiet *Giesemann* og udtalte: »Vi har aldrig haft den mindste tvivl om: at De jo med fornøjelse hidrager til det almindelige bedste, Deres videnskabs forfremmelse og dette akademis ære; og ligesom akademiet tror at have hidtil givet Dem prøver paa dets højagtelse, saa vil ogsaa herefter enhver lejlighed være os velkommen til at kunne vise Dem, hvor megen pris vi sætter paa Deres karakter og Deres fortjenester«.

Akademiet fik altsaa *Kølpins* store bibliotek, og det findes nu som en udmærket grundlæggende del af universitetsbibliotekets medicinske afdeling. Hele *Kølpins* bibliotek opgjordes i 1801 til at bestaa af 112 folianter, 522 kvarter, 1984 oktaver og 62 uindbundne bøger foruden 120 smaa sammenbundne piecer, ialt c. 2 800. De fik alle et særligt stempel foruden kirurgisk akademis. Legatet fik det 1804.

Af *Kølpins* testamente fremgaar, at ogsaa han som alle de ældre professorer satte uhyre pris paa *Giesemann*. Skønt han ikke var elev af *Callisen*, stemte denne dog ogsaa for ham og udtalte sig bestemt for ham frem for de andre, saa man maa kunne gaa ud fra, at der var betydelige evner hos ham. At *Schumacher* stemte imod ham, behøver man vist ikke at lægge saa megen vægt paa, for han gør gentagne gange et underligt uligevægtigt indtryk, som der senere vil blive lejlighed til at se, og han havde som omtalt lige følt sig fornærmet af akademiet, idet man vel ved *Hennings's* død havde skaffet en ordre til, at han skulde være medexaminator ved examen, men ikke havde ladet ham deltage i hovedcensuren.

Schumacher havde imidlertid ikke blot været adjunkt, men tillige demonstrator kemiæ; og denne stilling søgtes ogsaa af en del, der nævnes *Saxtorph*, hvilket formentlig er *Frederik Saxtorph*, *Giesemann* og *Böttcher*. Denne sidste er formentlig prof. *Nicolai Böttcher*, der paa den tid holdt forelæsninger i fysik ved universitetet, hvor han havde været vikar for *Kratzenstein*. Da han søgte, skrev akademiet til ham 7. november 1795, at *Schumacher* vilde blive ved at læse til foråret 1796. *Böttcher* søgte saa kongen, hvilket maa synes os ret uforstaaeligt, da det ikke var kongen men akademiet, der besatte pladsen, men det synes dengang ikke at have været ualmindeligt, hvad der bl. a. fremgaar af de mange ansøgninger om adjunkturen.

Akademiet valgte *Ludvig Manthey*, som tidligere havde haft stillingen, og udnævnelsen dateredes 18. november 1795, men bestemmelsen om, at *Schumacher* skulde fortsætte sine forelæsninger til foråret, maa være bleven opgivet, ti ved mødet 25. november 1795 afleverede *Schumacher* til *Manthey*, som anmodedes om at begynde sine forelæsninger snarest muligt.

I mødet 26. september 1798 oplæstes et brev fra *Manthey*, hvoraf fremgaar, at han havde faaet en paamindelse fra *Winslow*, der jo skulde føre tilsyn med bygningen, om at holde det kemiske laboratorium ryddeligt og i orden. I den anledning frasagde *Manthey* sig lektoratet. Man svarede ham imidlertid samme dag: »I anledning af hr. professorens skrivelse af 6. d. m. skulde man ikke er-mangle at melde: at saa meget som akademiet paa den ene side ønsker, at dets kemiske laboratorium altid findes i den orden, at det kunde fremvises for fremmede, saa er man paa den anden side saa vel

fornøjet med hr. professorens bestræbelser til den studerendes nytte og akademiets ære, at man haaber, at den paa akademiets vegne gjorde erindring om, at den i laboratoriet befundne uorden maatte afhjælpes, ikke foranlediger nogen forandring i Deres forbindelse med akademiet« — og det gjorde det heller ikke, for *Manthey* forblev foreløbig ved akademiet, om end ikke saa længe.

I april 1800 rejste *Manthey* til Frankrig, og dette gav anledning til følgende skrivelse fra akademiet til ham 30. april 1800: »Saa gærne som man ønskede, at hr. professoren selv havde fortsat deres nyttige og lærerige forelæsninger her ved akademiet, saa har man dog, da en rejse til Frankrig forestaar Dem, intet imod, at De — — — lader Deres partes som demonstrator chemiæ ved dette akademi i Deres fraværelse besørge af dr. *Ørsted*, der er os bekendt for sine kundskaber i det kemiske fag, dog at bemeldte dr. *Ørsted* forbinder sig til nøjagtigen at opfylde alle de pligter, som ved den demonstrator chemiæ meddelte instruktion er foreskrevne«.

Den 5. december 1800 skrev akademiet til *Ørsted*: »Uagtet alle de forelæsninger, som holdes i dette akademis læresale, skal iflg. forordningen — være offentlige og uden betaling, saa vil akademiet dog ikke have noget imod, at hr. magister *Ørsted* i denne vinter holder private forelæsninger i dets kemiske laboratorium, naar disse forelæsninger bliver holdte om søndagen uden undtagelse, og de partes, som De har forbundet Dem til at tage ved akademiet for den fraværende prof. *Manthey* lige fuldt af Dem besørges, samt akademiets kemiske apparat ikke lider ved fornævnte Deres private forelæsninger«.

I noget over et aar har *H. C. Ørsted* saaledes været demonstrator chemiæ ved akademiet, og naar det blev ham, der vikarierede for *Manthey*, var grunden den, at han var dennes provisor paa Løveapoteket. Hvorfor akademiet kalder *Ørsted* magister i den sidste skrivelse, ved jeg ikke, for *Ørsted* var, som nævnt i første skrivelse, doctor. I sommeren 1801 rejste *Ørsted* udenlands, og i efteraaret søgte *Manthey* om afsked, da han skulde være administrator for porcellænsfabriken.

I mødet 28. oktober 1801 meddeltes, at der var indkommet to ansøgninger, den ene fra reservekirurg *Johannes Lorenzen*, som lige var hjemkommen fra sin udenlandsrejse, den anden fra *Johan Anton Czechanowsky*, der havde taget kirurgisk examen 1799, og som var lærer i naturhistorie og kemi ved hofpræst *Christianis* opdragelsesinstitut i København. Man besluttede at antage *Lorenzen*, dog saaledes at han som sædvanligt læser $\frac{1}{2}$ aar paa prøve. Man vilde saa udnævne en interim-reservekirurg i hans sted saa længe. Han fik sin udnævnelse, hvoraf ses, at han i 3 aar havde studeret kemi i udlandet, 5. november 1801, og samme dag skrev man til *Manthey*, at akademiet ugerne ser, at han fra-træder lektoratet, i hvilket han har været saa fortrinlig nyttig, men da hans forretninger ikke tillader ham at vedblive, har man udnævnt *Lorenzen*.

Ved *Lorenzens* overtagelse af laboratoriet viste der sig følgende mangler: 1) et par tindlysestager »de er ved indstigelse gennem vinduet bortstjaalne«, 2) »den saakaldte munk og nonne: samme gang bortstjaalne«, 3) lampeovnens capelle og lampe forfalden, 4) jernfyrfadet ganske forfaldent.

Allerede i februar 1802 søgte *Lorenzen* om til-

ladelse til at rejse fra maj til august med den kendte købmand *Claessen* i Helsingør, og akademiet svarede, at uagtet man ugerne saa hans fraværelse, siden man var betænkt paa for fremtiden at nytte sommermaanederne til forelæsninger over den kemiske materia medica, vilde man dog for denne gang ikke have noget mod hans rejse. Fra 1. oktober 1802 fik han fast ansættelse, og det varede nogle aar, inden akademiet igen maatte skifte lærer i kemi.

For undervisningen og hele akademiets daglige drift spillede reservekirurgerne en meget stor rolle, og den blev i perioden fra 1792 endnu større, end den havde været. Man har en følelse af, at dette skyldes *Callisen*, skønt der ikke foreligger noget bevis derfor. Den første antydning af, at fordringerne skulde skærpes, finder man i beretningen af mødet 28. februar 1792, da man ikke alene tilholdt de 3 yngste reservekirurger (*Schumacher*, der tillige var adjunkt, maatte undtages) at være tilstede ved de 4 professorers forelæsninger for at gaa tilhaande, den yngste reservekirurg skulde assistere hos 2 professorer, men ogsaa paalagde dem flittigt at lave præparater til tilvejebringelse af et anatomisk kabinet. De 3 reservekirurger, *Giesemann*, *Saldern* og *Herholdt* udbad sig en instruktion, som blev lovet dem. Som man ser heraf var der 4 professorer, der holdt forelæsninger, — den fjerde var *Kölpin*, som først holdt op ved slutningen af foraarsemestret.

Den ønskede instrux blev udstedt 25. juni 1793 og er gengivet i *Physikalsk, økonomisk og medicochirurgisk bibliothek* for 1794. Af instruxen for adjunkten skal her fremhæves, at han skulde holde offentlige forelæsninger

over visse dele af kirurgien og anatomien, hvilke partes bliver ham et fjerdingaar eller et halvt aar forud tildelte, for at han kan præparere sig til disse forelæsninger. Saalænge adjunkten tillige er reservekirurg, er han kun fritaget for pligten at assistere ved forelæsninger, men bliver han regimentskirurg eller divisionskirurg iagttager han kun de pligter, der paaligger ham som adjunkt. Er et saadant embede i København, beholder han de adjunkturen tillagte 50 rdl. aarlig, men er embedet udenfor København, mister han dem, men beholder dog prædikatet af akademiets adjunkt samt de med adjunkturens værdige førelse forbundne rettigheder.

Bestemmelserne for reservekirurgerne er langt udførligere. 1) De skulde bo i de for dem bestemte værelser i akademiet, undtagen den, der var ansat ved Frederiks hospital. De valgte selv deres værelser efter deres alder. Værelserne laa i overste étage. 2) Ingen reservekirurg maatte uden akademiets tilladelse indtage nogen logerende paa deres værelser eller overlade dem til andre i deres fraværelse. Han maatte ikke udeblive nogen nat uden i forvejen at have meldt sit lovlige forfald for den paa akademiet boende professor, ligesom han ej heller maatte foretage nogen rejse i provinsen uden akademiets skriftlige tilladelse. Naar man erindrer, at reservekirurgerne ikke havde gadedørsnøglen — adjunkten havde den som en særlig naade — saa følger vel deraf, at de maatte være tidlig hjemme — eller at de havde et særligt vindue til at komme ind igennem¹⁾! 3) Da

¹⁾ Pedellen søgte engang om at faa jærnstænger for et af sine vinduer, for at forhindre indbrud.

han skulde assistere ved forelæsningerne og i den anledning dissekere, hvad der skulde bruges, skulde han hver morgen stille hos professoren for at faa at vide, hvad han skulde foretage sig, og han maatte møde til forelæsningen $\frac{1}{4}$ time, før den skulde begynde. 4) Enhver af reservekirurgerne fik sin del af inventar og samlinger at føre tilsyn med, og det specificeres udførligt, hvorledes det skal fordeles.

5) Enhver reservekirurg fik visse dele af kadaveret at anatomere, injicere, og deraf at gøre anatomiske præparater, hvilke ting han selv skulde aflevere hvert fjerdingaar eller halvaar i akademiets forsamling, hvorefter de indførtes i samlingerne. Om dette punkt skal der senere blive givet nærmere oplysninger. 6) handler om adjunkten. 7) Enhver reservekirurg skulde offentlig holde forelæsninger over visse dele af anatomen, kirurgien, medicinen, ars obstetricia m. m., hvilket han fik opgivet $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ aar forud.

8) Den reservekirurg, som skulde undervise i dissektion, maatte bestandig i den dertil bestemte time opholde sig i sektionssalen og kort demonstrere for præparaterne de dele, som skulde anatomeres eller var dissekerede, samt vise eleverne operationerne til øvelse paa kadavere, og iøvrigt paase den muligste renlighed samt holde god orden mellem eleverne paa sektionssalen.

9) Reservekirurgerne skulde anvende den øvrige tid til deres studeringers fortsættelse, saa meget som muligt flittigt bivaane alle andre professorers forelæsninger, der har fortrinlig indflydelse paa kirurgien og medicinen, forat blive duelige i de teoretiske dele af videnskaberne; saa vidt efter omstændighederne ske kan, besøge alle hospi-

talerne for at faa udbredte kundskaber og indsigter i det praktiske: fornemmelig lægge vind paa den praktiske militære kirurgi og medicin og hvad dertil henhører baade i land- og søetaten samt vel øve sig i den praktiske del af fødselsvidenskaben.

Endelig 10) en løfte- og truselsparagraf: Hvis de er flittige, vil de blive foreslaaede til embeder, »og vil den eller de, der udmærker sig ved nidkærlighed i deres embede, nyde fortrinsret uden hensyn til senium af examen, embedstid eller alder. Hvorimod de, som maatte findes efterladne og uvillige i at efterkomme deres pligter og derved forøge deres kundskaber, vil savne de fordele, hvortil de, efter det haab, H. M. allern. har forundt reservekirurgerne, ellers kunde vente dem af akademiet allerund. indstillede«.

I vinteren 1794—95 fritoges reservekirurgerne for at læse, medens det paalagdes dem at være flittige med at lave præparater, og ved mødet 28. januar 1795 forærede *Callisen* en mængde præparater, *Bodendick* en del zoologiske og botaniske bøger, og derpaa foreviste reservekirurgerne deres præparater, og det var ikke saa lidt, de flittige havde at vise. Saaledes havde *Müller* 4 komplette hoveder, hvoraf det ene var transverselt gennemsavet, to extremiteter af et barn, pelvis af samme med ligamenter; talus, calcaneus og os naviculare sammenhængende med ligamenter; os innominatum med extremitate femoris superiore og ligamenterne; to asperæ arteriæ, af hvilke cartilago thyreoidea paa den ene for største delen var membranøs. *Wisch* havde ved sygdom været forhindret i at præparere, *Colsmann* foreviste et knæ med ligamenterne, et os innominatum med et stykke af femur, for at vise ligamentum teres og en tumor

scirrhusus inden i uterus. *Thulstrup* indfandt sig derimod ikke med noget præparat, og han maatte derfor møde 25. marts efter indkaldelse og undskyldte sin forsømmelse ved, at han ikke havde kunnet faa kadaver, men blev erindret om for fremtiden kvartaliter at afgive præparater. Det hjalp ikke meget, for da reservekirurgerne 28. september 1796 fremviste præparater, mødte *Thulstrup* ikke, og der var heller ikke noget præparat fra ham, hvorfor man besluttede, at han skulde tilsiges til næste gang. Han mødte da ogsaa ved det næste møde og undskyldte, at han i sidste samling ikke havde indstillet sig, da tilsigelsen forrige gang ved en fejltagelse af ham var misforstaaet. Han lovede iøvrigt med det første at producere nogle patologiske præparater — og dermed slap han aabenbart, skønt han havde været saa ubehagelig mod akademiet, da dette vilde have *Giesemann* til adjunkt.

Som gentagne gange berørt var *v. Saldern*, som var en stedson af stabskirurg *Schmidt* i hertugdømmerne, i lang tid syg af lungetuberkulose og rejste til Schweiz paa egen regning for sit helbred. Han fik lov til at blive staaende som reservekirurg, men tilsidst udløb hans orlov, og man bestemte at antage en anden reservekirurg, men inden dette var sket, døde han i september 1794. Man opslog da pladsen, og der kom ansøgninger fra *Colsmann*, *Wisch*, *Frederik (?) Saxtorph*, *Søllerød*, *Stebuss* og *Skielderup*. Akademiet valgte *Colsmann*, der formentlig var en nevø af *Callisens* anden hustru og senere blev gift med *Callisens* datter. *Colsmann* var imidlertid ikke færdig med sine studeringer og tog først exåmen i 1797, og dette foranledigede en indsigelse fra kancelliet.

I et cirkulære meddeles, at kancelliet havde paamindet akademiet om ved deslige vakancer fortrinlig at bringe examinerede i forslag. Det foreslaas at svare, at akademiets grunde var 1) at ingen kgl. befaling existerer, at reservekirurger skal være examinerede ved deres antagelse, 2) at til reservekirurgpladsen alene kunde vælges unge studenter af udmærket anlæg til videnskaben, som forbandt litterarisk kundskab med en hurtig og tydelig haand, hvilket ved notariatet ved examiner var absolut nødvendigt. At akademiet altid har haft det for øje, fremgaar af, at alle reservekirurger, saa længe akademiet har bestaaet, har faaet første karakter til examen. 3) At de examinerede kirurger sjældent ambitionerer at blive reservekirurger, hvorved de af og til kan staa i en række af aar, førend en konvenabel betjening kan findes, men hellere søger mindre tjenester og hastigere etablering. At der derfor til de 3 sidst vakante pladser kun har været en examineret, som ogsaa vistnok vilde være bleven foreslaaet, hvis han ikke allerede havde et kgl. embede, hvis forretninger akademiet frygtede for kunde komme i kollision med reservekirurgernes daglige arbejde¹⁾. — Kancelliet meddelte imidlertid kgl. resolution af 2. januar 1795, at det skulde have sit forblivende med resolution af 17. oktober 1794, som ovenfor er refereret, samt at akademiet herefter ved dets forslag skulde indsende samtlige indkomne ansøgninger.

Med den senere kendte professor ved Københavns og Kristianias universiteter, *Michael Skieldrup*, der var reservekirurg 1797, blev der ogsaa

¹⁾ Saxtorph, enten Frederik S., der var regimentskirurg, eller Sylvester S., der var lector artis obstetriciæ.

vanskeligheder, der bedst belyses ved, at *Skielderup* fandt sig foranlediget til at skrive til akademiet 11. november 1797:

Da jeg i universitetets lektionskatalog er som pro-sektor anatomiae anført for at holde forelæsninger, og hr. prof. *Winslow* ej alene har gjort mig opmærksom paa, men endogsaa overbevist mig om, at det var upassende for mig som reservekirurg, og at det endog kunde forstyrre akademiets selvstændighed, tager jeg mig den frihed, for ikke at tabe den gunst, akademiet hidindtil har bevist mig og for ikke at anses for den, der vil forstyrre orden, herved at forklare mig.

Hr. etatsraad *Saxtorph* bad mig i sommer om, at jeg til vinteren vilde præparere for ham de betydeligste nerver, og i denne anledning proponerede han for mig over samme at holde et privatissimum, hvortil jeg svarede ja med vilkaar, dersom jeg faar tid; for 3—4 uger siden mødte han mig paa gaden, gentog sin begæring og fik det samme svar, derpaa forlod han mig og sagde, idet han gik: saa tegner jeg det. Dette udtryk erindrer jeg nu og begriber, hvad han dermed vilde sige, men da faldt katalogen mig aldrig ind; jeg var altsaa, hvilket etatsraaden selv vil tilstaa, uvidende om anmeldelsen i katalogen. — Iøvrigt vil jeg love aldrig at holde forelæsninger ved anatomikammeret eller anden undervisning og i fremtiden at forekomme slige anmeldelser, ligesom jeg heller ikke skal eller er forbunden til at opfylde noget af det i universitetets lektionskatalog anmeldte, da jeg alene efter privat aftale har forbundet mig til i denne vinter at dissekere til hr. etatsraadens forelæsninger uden at iagttage andre pligter, som fakultetet kunde paalægge en virkelig pro-sektor. — Forvisset om at akademiet ikke anser mig for umiddelbar aarsag til disse ubehageligheder, tør jeg haabe, at intet spor af uvillie imod mig bliver tilbage.

Den næste dag sattes denne skrivelse i cirkulation, og *Winslow* tilføjer: — alt hvad kan anføres i denne sag ses allerede af *Skielderups* brev, dog maa han endnu tilmelde, at han forrige aar var kommet til *Winslow* og fortalt ham, at *Saxtorph* havde

anmodet ham om at være hans prosector, men han havde svaret, at det var en sag, som han maatte spørge hele akademiet om for at faa dets tilladelse, men at det dog var *Winslows* tanker, at det var bedre, at han ikke befattede sig dermed og anvendte sine øvrige frie timer til studeringer etc. Det eneste, han senere hørte, var, at *Skielderup* nu var universitetets prosector. *Callisen* skrev kun: vidi; *Bodendick*, til hvem de andre sluttede sig: Jeg ser, at den samme gamle animus til at apostatisere hersker endnu ved det medicinske fakultet. Den 2. december 1797 holdtes derefter et særligt møde, hvor alle var tilstede undtagen *Lüders*, og hvor *Winslow* førte protokollen, hvad enten dette nu skyldtes, at man ikke vilde have sekretæren med, eller denne var forhindret. I dette møde blev *Skielderup* fremkaldt. Akademiet tilkendegav ham, at det ikke kunde være samme ligegyldigt, at han uden akademiets vidende havde ladet sig engagere ved universitetet etc. Hans svar var: at denne annonce var sket uden hans vidende og samtykke, og at han ikke agtede mere at fortsætte sine forelæsninger paa universitetet etc. Akademiet paa lagde ham fremdeles at lægge sig mere efter de praktiske videnskaber i medicinen og kirurgien samt at erholde disse kundskaber ved flittig at besøge hospitalerne. — Derpaa blev de andre reservekirurger kaldt frem, og det blev ogsaa paa lagt dem, at de skulde beflitte sig paa at erholde praktiske kundskaber i kirurgien og medicinen og derfor besøge saa meget som muligt hospitalerne og derved danne sig til nyttige og duelige practici til statens og landets tjeneste, hvilket de alle forsikrede nøje at ville følge, og de fandt det for dem selv at være nyttigt og nødvendigt.

Skielderup var uheldig med sine transaktioner i den tid, for det varede ikke længere end til 11. december s. a. altsaa kun 9 dage, inden han fandt sig foranlediget til igen at skrive til akademiet: Den 8. d. m. indfandt *Bodendick* sig paa akademiets dissektionsstue og behagede ved denne lejlighed i overværelse af en del personer at fortælle: at nogle studerende havde klaget over, at de ikke kunde komme til at dissekere, fordi de ikke betalte ham, og at han gjorde skæve øjne til dem, som ikke betalte ham. »Da nu saadant ifald det som gernings-sag var rigtigt, maa anses fornærmeligt for akademiet, og det følgerlig maa være samme magtpaa-liggende at se en slig sag nøjagtigt undersøgt, ligesom jeg paa min side heller ikke kan være lige-gyldig ved et paasagn, hvorved min moralske karakter og mit forhold i H. M.'s tjeneste frem-sættes paa en meget ufordelagtig maade, saa formener jeg ærbødigt heri at finde anledning til at udbede mig: at collegium academicum vilde anmode hr. livkirurg *Bodendick* om bestemt at op-give den eller de, som har tilladt sig at forebringe ovenmeldte nærgaaende beskyldninger imod mig paa det, at jeg derefter kan ved hjælp af lovene søge satisfaktion, som jeg efter omstændighederne maatte anse for passende«.

Dette lød meget smukt, men i det næste møde, 13. december, hvor *Winslow* ogsaa førte protokollen, blev dette brev oplæst, — men der tilføjedes: Da reservekirurg *Skielderup* har holdt forelæsninger paa akademiets sektionstue for penge og derved betaget pladsen for dem, som skulde dissekere, hvilket han ikke nægtede at have gjort, saa blev han i denne sag sin egen anklager. Derpaa blev *Skielderup* kaldt ind, og det blev paalagt ham a) ikke at

docere eller holde forelæsninger i akademiets offentlige sektionstue, hverken privat eller publiqve i de tider, nemlig fra 9—12 (saaledes som kataloget lyder), hvilke timer er bestemte til de publiqve dissektioner, da studiosi bliver vejledede der af *Colsmann*; ligeledes b) ej heller ikke i de timer, naar akademiets offentlige forelæsninger holdes, som ligeledes er anførte i kataloget, og endelig c) ej heller sildig om aftenen; hvilket han lovede i alle maader at holde, ligeledes blev *Colsmann* kaldt ind, og det blev paalagt ham at observere de pligter, som var ham paalagt paa dissektionstuen.

I det hele faar man det indtryk, at der paa akademiet arbejdedes med stor energi og med stor lyst af reservekirurgerne, og man maa huske, at disse lidt mindre heldige hændelser findes bevarede, netop fordi de er noget særligt. De to personer, som der blev anket over, blev begge to fremragende mænd, der kom til at spille en betydelig rolle i Norges medicinske udvikling, og *Colsmann*, der havde ladet sig imponere af den ældre kammerat, skulde endog blive general-direktor for kirurgien her.

Endnu et spørgsmaal, som kom til at angaa reservekirurgerne, skal omtales her, — det er akademiets forhold til jøder: Som bekendt var spørgsmaalet løst for universitetets vedkommende, da *de Meza* fik lov til at disputere¹⁾, men det kom ogsaa frem i akademiet, og det skyldtes omtrent samtidig to jøder, *Fraenckel* og *Henriques*.

Ved mødet 31. maj 1797 meddeltes, at cancelliet havde forlangt akademiets erklæring over

¹⁾ G. Norrie: Jødernes kamp for adgangen til universitetet og den medicinske doktorgrad i Danmark. (Bibl. f. læger 1892.)

kandidat *Fraenckels* ansøgning om naturalisation. Man besluttede at henstille ansøgningen til allerhøjeste forgodtbefindende, men dog derhos melde, at supplikanten er en tysk jøde. Et par maaneder efter blev der i et møde forelæst en attest for amtskirurg *Fraenckel* om hans duelighed og gode opførsel. Attesten var udfærdiget af *Tode*.

Den *Fraenckel*, der her er tale om, hed *Zadoch*, var født 1766 i Meklenborg, kom til København 1792, blev student 1795 og tog kirurgisk examen 1796. Samme aar blev han amtskirurg. Fra akademiets side har der saaledes ikke været nogen vanskelighed ved at lade ham gaa op til examen.

Samuel Frederik Henriques havde taget examen samme aar som *Fraenckel* og var født 1772 i København, hvor faderen var hofagent og galanterihandler. Han var efter examen rejst udenlands paa egen bekostning. Af et cirkulære 11. juli 1797 ses, at han sammen med *Possell* og andre søgte reservekirurgikatet. *Winslow* finder *Henriques* og *Possell* dygtigst, *Callisen* udtaler: *Henriques* kan vel ej ansættes til reservekirurg, da disse er bestemt til militæretaten, og han er jøde, hvorved akademiet kunde kompromitteres. *Schumacher* skrev: Unægtelig vilde akademiet være bedre tjent med *Henriques* i alle henseender end som ved nogen af de andre og burde i vores tider ikke finde nogen fordom sted og helst hvad videnskaben angaar, men da det nu engang er saa, saa tror jeg osv. — *Possell* blev valgt..

Derefter spurgte hans fader kancelliet, hvorvidt sønnen kunde vente et kgl. embede eller ikke. Efter at akademiet havde haft lejlighed til at udtale sig, meddelte kancelliet i januar 1798, at

det ikke skulde være cand. chir. *Henriques* hinderligt i at erholde kgl. embede, at han var jøde. I august 1798 blev reservekirurg *Wisch* regimentskirurg, og reservekirurgikatet blev ledigt. Dette søgtes af *Henriques*, *Johannes Lorentzen* og *Hans Erichsen*. Akademiet skrev: *Samuel Friderich Henriques*, hvis kundskab i de mest brugelige levende og døde sprog fremhæves, har været volontær og reservekandidat i Frederiks hospital. I aaret 1796 har han ved examen erholdt akademiets første karakter, hvorefter han paa egen bekostning har rejst udenlands, hvor han har opholdt sig næsten i 2 aar, dels ved den franske Rhinarmé og dels i Paris og London. Vel er han af den jødiske nation, men H. M. har under 17. januar d. a. allern. resolveret, at dette ej skal være ham til hinder i hans befordring«. Efter derpaa at have omtalt de andre ansøgere siger akademiet: Af disse 3 duelige kompetenter, der alle er indfødte, maa akademiet herved foreslaa *Henriques* som den dueiligste og værdigste til at blive indstillet til allern. at forundes bemeldte ledige post. — Den 28. september gav kongen tilladelse til, at *Henriques* blev reservekirurg med en løn af 150 rdl. om aaret og bolig paa akademiet.

Af denne faktiske gengivelse af, hvad der skete, ses, at *Jul. Petersens* fremstilling i biografisk lexikon af, hvorledes *Schumacher* »trumfede« valget af *Henriques* igennem, ikke er rigtig.

For *Henriques* blev der snart brug paa en egen maade, for 2. april 1801 nærmede sig, og 30. marts skrev akademiet til generalitets- og kommissariatskollegiet: »Til det her i staden indrettede sygehus, hvorhen de syge af de udenbys regimenter flaaede-

mandskab, som maatte sendes i land, hjembringes for at kureres, har det høje kollegium under d. d. forlangt en kirurg antagen til at soignere disse syge. Hertil har akademiet antaget den ene af dets reservekirurger *S. F. Henriques*, men vi holder for, at han, foruden medicin, som maatte anvises ham at tage paa et vist apotek, ogsaa maatte kunne rekvirere lærred til bandager, samt at nogle underkirurger maatte tilstedes ham, da det vilde være for besværligt for en, naar det kom til en betydelig aktion«.

Lazarettet oprettedes i St. Pedersstræde, og *Henriques* skal have bestridt sin post udmærket. De for os underlige bemærkninger om medicin og forbindstoffer, hænger vistnok sammen med, at regimentskirurgerne havde medikamentpenge, hvoraf de maatte afholde saadanne ting, men under de ekstraordinære forhold har man formodentlig foretrukket den af akademiet foreslaaede ordning.

Akademiet maatte naturligvis disponere over alle sine kirurger i de blodige dage, og de havde alligevel ikke nok til raadighed. Dette fremgaar bl. a. af en skrivelse fra akademiet 5. april til oberst *v. Mechlenburg*: »Hr. obersten har under d. d. forlangt akademiets foranstaltning til at 2 kirurger indfinder sig ved de lazaretvogne, som skal holdes i beredskab ved kvæsthusets slæbested til transport for de syge og kvæstede til de forskellige sygestuer. I den henseende maa vi gøre os den ære herved at melde: at akademiet aldeles ingen har at bringe dertil i forslag, da saavel dets egne reservekirurger, som de fleste af de ved akademiet studerende er beskæftigede ved de blesserede ved Frederiks hospital, søkvæstnuset og flere steder,

hvorfra de ikke kan undværes. Skulde derfor disse tvende kirurger ikke kunne erholdes enten af kompagnikirurger ved de regimenter, som endnu ikke er beordrede at marchere, eller af søetatens ved divisionerne ansatte kirurger, vil det ventelig være fornødent, at hr. obersten foranlediger 2 amtskirurger her af staden beordrede til ovennævnte forretning. Iøvrigt kan akademiet ikke lade ubemærket, at de, der er farlig blesserede, er meget mindre exponerede ved et befrygtende bombardement end ved en transport paa vogne, hvorved formodentlig et langt større antal vilde omkomme«. Denne sidste bemærkning, som utvivlsomt er overmaade klog, navnlig naar man tænker paa den tids vogne og stenbro i byen, blev desværre mange gange senere glemt! Forøvrigt indvirkede krigstilstanden naturligvis paa akademiet, men man kunde dog begynde paa examen igen den 20. april. En af kandidaterne, *Wunderlich*, var faldet i slaget den 2. april.

Krigstiden var imidlertid ikke forbi for *Henriques's* vedkommende, for 11. juni 1801 skrev akademiet til generalitetet, at det intet havde imod, at *Henriques* ufortøvet begiver sig til det holstenske rytterregiment, som kantonnerede i Horst mellem Itzehoe og Elmshorn for ad interim, saa længe stabskirurg *Schmidt* har forretninger ved hovedkvarteret at forestaa regimentskirurgikatet ved regimentet. Den 30. april 1802 foreslog akademiet *Henriques* til regimentskirurg ved slesvigske rytterregiment og bemærker bl. a., at han her i staden har haft et militært lazaret under selvstændig bestyrelse og i nogen tid været konstitueret regimentskirurg til sine foresattes fuldkomne tilfredshed. Iøvrigt

erindrer man om den kgl. resolution, »at det ej skal være ham til hinder i hans befordring, at han er jøde«. 7. maj 1802 udnævntes han derpaa til regimentskirurg.

Inden vi forlader akademiets indre forhold i denne periode, skal kun bemærkes, at man i 1802 begyndte at drøfte planen om at bygge en sektionsstue i en sidebygning. Der blev tegnet planer og lavet overslag, men sagen udsattes, da det formentlig ikke har været muligt at skaffe penge dertil.

Som tidligere omtalt maatte kandidaterne til examen udarbejde en retsmedicinsk opgave, det saakaldte specimen, og dette maatte gøres paa akademiet, hvor de maatte forblive, til de var færdige, ligesom nu ved den skriftlige examen. I marts 1797 fik *Winslow* et anonymt brev, hvori forlangtes en varm stue, frokost og en retirade for dem, der dimitteres til at gøre specimen. Hvilket forlangende, paa frokosten nær, man besluttede for fremtiden at se opfyldt!

Som en illustration til pengenes værdi paa den tid kan anføres, at gadevægteren, som fik 6 rdl. aarlig for at holde akademiets gadelygter tændte, i 1796 besværede sig over, at han ej med disse 6 rdl. kan komme ud formedelst oliens dyrhed, og derfor anholder om et tillæg af 1 rdl.. Dette tilstod man ham, saa at han herefter for gadelygternes underholdning med olie og tænding m. m. nyder 7 rdl. aarlig! Til sammenligning hermed kan erindres om, at bøden for første gang begaaet kvak-salveri efter forordningen 5. september 1794 var 20 rdl., og at dr. *Gislesen* f. ex. havde 40 rdl. om aaret som fattiglæge.

Intet illustrerer pengenes værdi saa godt som

til akademiets brug bestemte værelser, til lysning sammesteds og paa gangene, samt til kadavere, præparater, instrumenter, maskiner, bøger, korrespondance samt smaaskatter og afgifter.

Regnskabet aflægges hvert aar, og det ubetydelige, der kan blive tilovers, forvares i hovedkassen, der er lukket med to nøgler, hvoraf dekanus har den ene, en af livkirurgerne den anden, for at kunne bruges i henhold til fundatsen til præmier.

Akademiets forhold udadtil 1794—1803.

Man kunde tænke sig, at naar fakultetet saa stærkt havde kæmpet for at faa den kirurgiske læreanstalt lagt ind under universitetet og at faa en lærd læge, en doctor medicinæ til generaldirektor, saa maatte der være nogle principielle punkter, paa hvilke man maatte ønske forandringer. Det vilde derfor være naturligt at vente, at hele akademiet vilde blive omordnet, og at opfattelsen af kirurgerne vilde blive anderledes, naar *Callisen* blev generaldirektor. Men der skete intet, tværtimod, det blev ved det gamle, og akademiet med *Callisen* i spidsen hævdede kirurgernes rettigheder ligesom tidligere, men ikke blot det, de udtalte sig endog gang paa gang for, at kirurgerne for befolkningen var langt vigtigere læger end medici. Og det var ikke blot akademiets egne elever, det sagde god for, men ogsaa for amfiteatrets.

Dette fremgaar f. ex. af akademiets udtalelse i anledning af en klage fra doktor *Gislesen* over stadskirurg *Lundt* i Bragenæs, fordi han udøvede medicinsk praxis. I den anledning udtaler akademiet 26. marts 1799 til kancelliet, at *Lundt* er examineret ved theatrum anatomico-chirurgicum i 1785 og erklæret for en fornuftig, erfaren og til praxin skikket kirurg. »Bemeldte theatrum var vel i den tid ikke autoriseret til ex professo at

examinere i medicinen, hvilket nu er tilfældet med dette akademi, men de daværende examina maatte dog nødvendig strække sig til medicinen, da en god kirurg aldeles ikke kan være fremmed i medicinske kundskaber. Disse examina har iflg. de kgl. anordninger altid givet ret til praxin medicam, og alle de førend akademiets stiftelse examinerede kirurger i og udenfor kgl. tjeneste er i upaaanket besiddelse af denne rettighed. *Lundt* har ogsaa adskillige gange været brugt i medicinske forretninger til kgl. tjeneste, og af dr. *Gislesen* selv været konstitueret til fysikatets forretninger i hans fraværelse. Aldrig er heller nogen klage bleven ført over *Lundt* i praktiske begivenheder, ej engang af dr. *Gislesen*, som forfølger ham, og som nok ikke er i samme tilfælde. Kilden til dette dr. *Gislesens* ubillige andragende kan vel ikke være anden end misundelse og egennytte, hvilket borgmester *Strøm* ogsaa rigtig har anmærket. Beboerne i Bragenæs og Strømsø vil overalt nok være vel-tjente med at have flere practicos i medicinen end dr. *Gislesen*, hvis karakter og tænkemaade formodentlig er det kgl. danske cancelli bekendt...« Hermed sigtes formodentlig til en cancelliskrivelse af 10. november 1787 i anledning af, at *Gislesen* havde taget honorar af en fattig, »uagtet han af byen har 40 rdl. aarlig løn«.

Da *Jens Bang*, hvis kontrovers med akademiet med hensyn til kirurgisk examen tidligere er omtalt, blev viceborgmester i København, indstillede akademiet, at kirurgikatet i Sorø ikke mere maatte forenes med medikatet ved Sorø akademi. Man skrev 27. november 1801 til cancelliet: eftersom nemlig dr. *Bang*, endskønt han var en meget duelig medicus, ikke var examineret ved akademiet,

dristede vi os ikke til, tvertimod frd. af 22. juni 1785 at foreslaa ham til en kirurgisk post. Da nu medikatet er oprettet alene for Sorø akademis skyld, hvis personale er langt fra at være talrigt, og kirurgikatet derimod indbefatter en langt større og ulige mere udstrakt virkekreds, saa tror vi saa meget mere, at en kirurg og ikke en medicus nu burde udnævnes til fornævnte samlede embeder, eftersom ingen af de medici, der kan formodes at anholde om disse poster, har her ved akademiet studeret kirurgien, eller er examinerede i de kirurgiske videnskaber, hvorimod alle her ved akademiet examinerede kirurger har tillige hørt forelæsninger over de medicinske videnskaber, hvori de tillige er blevne examinerede, i hvilken henseende ogsaa distriktskirurger og ikke distriktsmedici er ansatte allevegne paa landet; hvortil desuden kommer, at det distrikt, der kontribuerer til lønningen for den kirurg, der skulde bo i Sorø, synes at have ret til for denne ekstraordinære udgift at have en i de kirurgisk-medicinske videnskaber examineret mand til tjeneste ej alene i indvortes men ogsaa i udvortes skader og sygdomstilfælde, hvilke sidste jævnlig forefalder paa landet. — Akademiet fik tildels sit ønske opfyldt ved kgl. resol. 11. juni 1802, idet der ansattes en kirurg i distriktskirurgikatet, nemlig *Søren Wendelboe*, medens dr. med. *Knud Nicolai Carstensen* blev medicus ved Sorø akademi. Ved *Carstensen*s død 1820 forøgede *Wendelboe* begge stillinger.

I Vejle hændte det i 1801, at man med en saaret henvendte sig til distriktskirurg *Klevesahl*, men traf ham ikke hjemme. Patienten kom derfor under behandling af dr. *Hirsch* og *Federspiel*. Akademiet anker over, at *Klevesahl* ikke blev til-

kaldt næste dag, da det kunde komme til at dreje sig om en kriminel sag, og derpaa udtaler det om de andre: Hvad den frihed angaar, som dr. *Hirsch* og *Federspiel* paastaar at have til at praktisere, saa tror akademiet, at omendskønt dr. *Hirsch* har studeret her i staden nogle aar, har han dog derfor ikke frihed til at praktisere i de danske riger og lande, da han er kreeret til doctor ved et udenlandsk universitet, og er, som hans disputats og programmet viser, født i Dessau, med mindre han vilde underkaste sig et colloquium medicum her i staden, ligesom det ogsaa vilde være nødvendigt, da han er kreeret til doctor i kirurgien, at han afgav prøve paa hans kirurgiske indsigter, dem akademiet maa formode at være meget indskrænkede, siden man tillige ved den omhandlede kur har taget *Federspiel* til hjælp. — Denne *Federspiel* melder ikke om at have nogensinde været her i staden for at studere eller at have taget nogen examen, men alene at han har tjent som kompagnikirurg i et aar. Denne konstitution er ikke foranlediget af akademiet, hvis forslag i slige tilfælde almindelig indhentes; vi kan derfor ikke heller andet end anse ham ligesaa uberettiget som dr. *Hirsch* til nogen kirurgisk-medicinsk praxis, ti det som baade enhver af dem selv siger i sin erklæring og af stiftamtmand *Hellfried* bliver bekræftet: at nemlig almuen har stor tillid til dem, giver dem ingen ret til at tage brødet fra en anden, da man ofte ser, at almuens tillid er større til en mindre kyndig end til en kyndig og ordentlig beskikket læge. — Senere skriver akademiet til distriktskirurg *Klevesahl*, at da dr. *Hirsch* nu har underkastet sig det ham paalagte colloquium, ser akademiet ikke, at kirurgisk praxis

kan forbydes ham, ligesaa lidt som medicinsk praxis kan forhenes en examineret kirurg.

Aller tydeligst kommer akademiets mening frem i en skrivelse af 31. juli 1801 i anledning af en indstilling fra amtmænd og magistrat i Viborg om at overdrage kirurgikatet til landfysikus, dr. *Koefoed*. Man skriver nemlig: at det kirurgiske studium er for nærværende tid saaledes indrettet, at ingen blot kirurg bliver fra akademiet dimitteret, da de for det mindste lige saa fuldkomment som ved universitetet bliver examinerede i alle til medicinen hørende videnskaber, i hvilken henseende altsaa en kirurg er lige saa nyttig som en medicus, ja endogsaa nyttigere end en blot medicus, hvilke i det hele taget ikkun besidder saare faa indsigter i kirurgien; og i disse betragtninger kan akademiet ikke andet end anse det saa meget mere nødvendigt at vedligeholde det Viborgske distriktskirurgikat, som man ikke kan anse dr. *Koefoed* for andet end en blot medicus, hvorpaa man har haft overbevisende prøve. — Skulde da en sammensmeltning af embeder finde sted, vilde efter foranførte kirurgen og ikke fysikus blive den, som dertil efter rimelighed helst burde vælges osv. Til slutning siges: hvad endelig den for fysikus foreslaaede examinerede kirurgiske amanuensis angaar, da vilde efter akademiets formening næppe nogen examineret kirurg, der efter foranførte besidder mere udbredte kundskaber paa saadan maade underkaste sig fysici subordination, da de examinerede ikke endnu kan siges at maatte vente længe paa kirurgiske embeder. — Akademiets forslag fulgtes saa vidt, at *Koefoed* ikke fik kirurgikatet.

Endnu skal jeg anføre af en skrivelse af 8. april 1802 om ansættelse af et par distriktskirurger

i Norge i stedet for den i Arendal ansatte landfysikus, »at erfaringen har lært, at almuen er i almindelighed mere tjent med en kirurg end med en medicus, da den ugerne og uden tillid samt sjældent søger indvortes hjælp, men hellere kirurgiske lægemidler, hvilket amtmænd og stiftamt-mænd, som nøjere kender det lokale i det hele, bekræfter. Imidlertid vilde den nytte, som det kirurgiske akademi umiskendelig virker for det almindelige være meget ensidig, om de kirurgiske kandidater, som foreslaas til embede, ikke kunde ventes at være ligesaa vel underviste i det medicinske som i det kirurgiske fag. Akademiet har gjort sig det til en urykkelig lov: ikke at admitttere nogen kandidat til examen, som ikke med attester beviser at have fulgt de medicinske collegia, som ikke specielt læses paa akademiet og tillige at have fulgt de indvortes syge paa et af hospitalerne. Den offentlige prøvelse i den egentlige medicin sker mest med den samme alvorlige strænghed ved akademiet som ved det medicinske fakultet. Studiosi chirurgiæ plejer desuden at være mere øvede practici end studiosi medicinæ, da de sædvanlig baade tidligere og længere tjener ved militæretaterne, hvorved de især vænnes til almue praxis. — Akademiet kan derfor ikke andet end være af den mening, at de ved akademiet examinerede kandidater især med 1. og 2. karakter besidder den samme grad af medicinsk kundskab som af medicinske kandidater kan ventes, og at de desuden har øvelse for det mindste i de sædvanlige kirurgiske operationer, som studiosi medicinæ plejer aldeles at mangle«.

Lørdag den 11. januar 1800 var akademiet ekstraordinært forsamlet — *Brieghel* og *Lüders* var

dog syge — i anledning af, at *Bodendick* havde gjort akademiet opmærksom paa, at lic. med. *Seidelin* var ansat som kirurg ved St. Hans hospital, hvilket man ansaa for at være i strid med forordningen af 1785.

Peder Steenfeldt Seidelin, der var født 1748 og havde taget medicinsk examen 1779 med laud., var altsaa bleven ansat som kirurg paa St. Hans hospital, som dengang var paa ladegaarden udenfor byens porte. Akademiet indgik med en stor indstilling, hvori det fremhævedes, at meningen med bestemmelsen i fundatsen, at ved alle vakancer i sø- og landmilitær og den civile etat skal der ske henvendelse til akademiet, uden tvivl er den, at disse embeder, hvis besættelse har saa stor betydning for menneskers liv og helbred, altid kun bør tildeles de personer, som deri kan gøre størst nytte, og hvis duellighed alene kan bedømmes af artis peritis. Af denne grund udnævnes ogsaa i visse andre lande enhver læge eller kirurg af det øverste videnskabelige kollegium, hvorunder vakancen sorterer, og regeringen konfirmerer kun udnævnelserne, ligesom det hos os sker med de præster, hvor jordegodsejerne har jus vocandi. Hittil har ikke blot de kgl. kollegier forlangt akademiets forslag til besættelse af kirurgiske embeder, men Københavns magistrat har gjort det ved vakancen i kirurgikatet ved St. Hans hospital i 1792, og direktionen for rasp-, tugt- og forbedringshuset i 1796, og der er ingen tvivl om, at hvis der var indtraadt vakance i kirurgikatet ved Almindeligt hospital eller ved Vartov hospital, vilde man ogsaa have forlangt akademiets betænkning. Nu har imidlertid fattigvæsenet ansat lic. med. *Seidelin* som kirurg ved St. Hans hospital uden at spørge akademiet. Dette

kan akademiet kun anse for en anomali, der strider mod forordningen, og da kirurgikatet saavel ved denne som ved de øvrige nævnte stiftelser nødvendig udkræver mænd med kirurgiske indsigter, saa kan der ikke være tvivl om, at akademiet alene er kompetent til at bedømme den dertil udfordrede duelighed, medens direktionen for fattigvæsenet ved et valg af den natur rimeligvis maa overlade sin valgret til den af samme formerede medicinal-kommission, i hvilken den mening, som stadens fysikus tiltræder, i fornødent fald gør udslaget. Ganske vist har fattigvæsenet ret til at antage hospitalslægerne, men det forhindrer ikke, at akademiets betænkning indhentes. Man anmoder nu om resolution paa, om man har ret i sin mening eller ej. — I det næste møde oplæste *Bodendick* en skrivelse, som han i denne sag havde sendt til kronprinsen. — Kancelliet sendte sagen til fattigvæsenet og i august kom den igen til akademiet. Fattigvæsenets svar, og hvorledes det endelig gik, er ikke af interesse her, det, som det gælder, er at se akademiets argumenter for sin mening om kirurgernes overlegenhed og uundværlighed. Akademiet svarede i oktober, at naar man forlangte, at akademiet maatte udtale sig om ansættelse af kirurger, havde det ikke anden hensigt end det almindelige bedste og omsorg for de sammesteds værende elendige og fattige, ti i ethvert hospital kan mangfoldige omstændigheder møde, som udkræver hastig kirurgisk hjælp eller operation, og hvor det vilde være særdeles farligt for de syge, om den tilstedeværende medicus først skulde søge hjælp hos en fraværende kirurg, hvilket ikke engang kan finde sted paa St. Hans hospital om natten, naar stadens porte er lukkede. I denne sammenhæng

kan jeg oplyse, at ved resolution af 10. juli 1801 bestemtes det, at nørre port som midtpunktet for forstæderne maa være aaben om natten for kvinder, der skal til fødselsstiftelsen, og for de beboere udenfor portene, som i sygdomstilfælde vil søge læge. Først fra 1821 var nørre port aaben hele natten for alle. — Akademiet fortsætter, at St. Hans hospital i særdeleshed trænger til kirurgisk hjælp og til en examineret kirurg, formedelst de mange veneriske syge, som indlægges der fra alle etater, og hos hvilke de fleste tilfælde er udvortes og højlig trænger til udvortes midler, ligesom paa den anden side en sygdom, der behøver indvortes midler ikke altid henhører til de saakaldte indvortes svagheder, da mange saakaldte udvortes svagheder maa hjælpes ved indvortes brug af lægemidler eller ved disses brug forenet med udvortes hjælp. Operationer er ogsaa ofte vanskelige, og hvor mange vigtige operationer er der ikke blot paa Almindeligt hospital og paa de øvrige smaa hospitaler, og hvor mange er ikke helbredte ved en fornuftig forbindingsmaade, hvilket er lige saa vigtigt som operationen selv, men ofte er besværlig paa grund af dens langvarighed. At dette til enden skulde blive ordentlig besørget af en dertil formaaet, egentlig uvedkommende tredje mand, kan man ikke vente. Da nu efter dette akademis indretning ingen af de ved samme studerende bliver antaget til examen uden at have benyttet de ved universitetet og hospitalerne værende hjælpemidler og undervisning i den egentlige medicin, ligesom ogsaa kandidaterne ved akademiet bliver examinerede i medicinen i det mindste ligesaa strængt som af det medicinske fakultet i examine rigoroso, hvorimod det yderlig sjældent er tilfældet, at en

studiosus medicinæ benytter sig af undervisningen ved akademiet, saa synes det, at et hospital, der ikke har evne til at lønne baade en medicus og en kirurg, langt hellere kunde være tjent med en examineret kirurg end med en medicus osv.

Men det er ikke alene i akademiets skrivelser, hvor *Callisen* kunde være overstemt, at man finder den slags udtalelser, de findes endogsaa tildels med samme ord i *Callisens* glimrende bog: *Physisk Medizinske Betragtninger over Kiøbenhavn II 1809* s. 441-478 — den bog, som mere end noget andet burde bevare *Callisens* navn for stedse.

Der var mange forskellige spørgsmål, som forelagdes akademiet i denne periode, og det kan have sin interesse dels for at lære akademiets virksomhed at kende, dels for at faa lidt oplysninger om kirurgernes forhold, og dels fordi man derigennem faar kulturhistoriske oplysninger i forskellige henseender, at omtale nogle.

Blandt de spørgsmål, som ikke sjældent kom for, var klager over kirurgers regninger. Man vil deraf se ikke blot, at pengenes værdi var anderledes end nu, men ogsaa at kirurgernes fordringer var utroligt beskedne. Der var saaledes en kirurg, som i 1800 havde behandlet et kompliceret benbrud paa en afskediget soldat. Kuren varede 13—14 uger, og i den tid havde kirurgen daglig besøgt patienten, og i begyndelsen af sygdommen havde han paa grund af sygdommens beskaffenhed været nødt til at besøge den syge 2—3 gange daglig »og hver gang maattet forbinde ham, hvilket slige benbruds behandling udkræver«. Akademiet synes derfor ikke »at den summa af 12 rdl.« kan være en ubillig fordring af kirurgen for hans umage.

Den anførte sum af 2 rdl. for bandager og linned kan heller ikke være ringere!

I samme aar forekom en anden sag angaaende et kompliceret benbrud. En amtmand havde indanket en sag angaaende en kur paa en omvankende betler. I den anledning udtaler man, at det ikke forholder sig rigtigt, naar amtmanden siger, at 6 rdl. er det højeste, som af en distriktskirurg kan lages for en kur hos en menig mand, ti medens disse kirurger er forpligtede til uden betaling at betjene alle hospitalslemmer og fattiglemmer i deres distrikt, saa er det dem tilladt »for en kirurgisk kur blandt almuen, som kan vare 6—8 uger at tage 6 rdl. og derefter i forhold til længere tid«. Da den omhandlede kur er foretagen paa en betler, der ikke horte til distriktet, saa er distriktskirurgen ogsaa berettiget til betaling, og da kuren har varet 17 uger, og dertil er medgaaet megen umage og tid, da et kompliceret benbrud er næsten den besværligste af alle kirurgiske sygdomme formedelst de ofte igentagende forbindinger, som i begyndelsen maa ske 2 gange daglig, og da kuren gør kirurgen ære, især da der efter et saa farligt benbrud aldeles ingen deformitet er bleven tilbage, saa at selv amtmanden, der ved adskillige lejligheder er forekommet akademiet ikke at være nogen ven af lægerne, ikke i denne henseende har fundet noget at erindre, saa synes akademiet, at det ringeste, der kan tilstaa kirurgen for denne kur, hvorved han desuden ej har haft patienten i byen hos sig, vilde være 1 rdl. ugentlig eller i alt 17 rdl.

I et tilfælde havde en distriktskirurg — forøvrigt den samme som tidligere er nævnt, fordi han maatte tage sin prøve i receptskrivning 3 gange,

før det lykkedes ham at faa 2. karakter — forlangt 10 rdl. maanedlig i 4 maaneder for i Næstved at have taget det sjællandske rytterregiments syge under kur, medens regimentet var udkommanderet, og der var efterladt kvinder og børn samt et betydeligt antal rekrutter. Akademiet udtalte, at da antallet af rekrutter havde været betydeligt, kan det ogsaa formodes, at de syges antal har været i forhold dertil, ligesom og nogle af patienterne kan have laboreret af svære og vanskelige sygdomme. Akademiet finder derfor ikke hans fordring overdreven.

Om to kirurger berettes meget sørgelige forhold. Begge var fra amfiteatrets tid.

Den første *Hans Tønder Gyrsting* var født 1746 i Helsingør, blev 1776 stadskirurg i Slagelse, men forflyttedes 1783 til Skanderborg, medens den anden *Gier* afløste ham i Slagelse. I 1802 skriver akademiet til danske kancelli: Akademiet beklager meget den yderlige grad af fattigdom, hvori distriktskirurg *Gyrsting* med hustru og 10 børn befinder sig, og hvortil amtmanden anfører sig ikke at have set mage. Menneskeheden kræver alle midler til at frelse en saadan ulykkelig familie fra at dø af mangel paa livets første fornødenheder. Det synes ogsaa under disse omstændigheder at være øvrighedens pligt for det første at sørge for børnene og at se de ældre udsatte til haandværkere eller paa landet, hvor de kan sættes i vej til at fortjene deres ophold. Maaske ogsaa mandens haarde kaar kunde ved en i egnen foranstaltet subskription lettes. — Akademiet har ved andre lejligheder¹⁾ søgt at gøre kancelliet opmærksom

¹⁾ I 1799 havde akademiet anket over, at *Gyrsting* maatte staa i forskud, snarere burde han have forskud (skr. ³¹/₇; 1799).

paa det upassende i, at lægen skulde tillige være økonom ved sygehuset, da han burde være kontrollør over økonomien, og naar da de syges pleje, hvilket her er tilfældet, er betroet en mand, som selv med en talrig familie mangler livets første nødvendigheder, og som desuden maa bie 1—1½ aar efter sine penge, saa kan det ikke fejle, at jo de syge derunder maa lide. Men da nu indretningen er saaledes, og de forrige aaringer har formedelst de høje priser været meget besværlige, saa synes det billigt, at han maatte tilstaa et tillæg af 2 eller 3 skilling for hver syg for aarene 1800 og 1801, eller om dette for exemplets skyld ikke kunde ske, forundes belobet heraf som en gave. At mandens hele gage skulde under disse omstændigheder indeholdes til den almindelige enke-kasse, vil kancelliet vist ogsaa finde haardt, og det er ej at paatvivle, at jo H. M.'s retfærdighed vil i denne begivenhed gøre undtagelse. — At iøvrigt distriktskirurg *Gyrsting*, da han i aaret 1783 og altsaa førend akademiets oprettelse blev ansat i dette embede, har været en duelig mand, paatvivler vi ikke, men det lader til, at fattigdom har nedtrykket ham, og at han ikke har erhvervet sig egnens tillid og agtelse, ti den grad af fattigdom, som her findes, vilde ellers næppe lade sig tænke; han er desuden nu en åldrende mand, og da lægernes gage i almindelighed er indskrænket, vilde hans yderligere fattigdom og store familie lægge ham de samme hindringer i vejen i ethvert andet embede. Akademiet vilde desuden næppe vove at foreslaa ham til forflyttelse, da han i en række aar har været uden forbindelse med akademiet, og da man ikke kender hans vedvarende flid og virk-

somhed og held i hans embedsforelse, hvorom i erklæringerne aldeles intet findes anført.

Denne skrivelse fra akademiet er fra 1802, og det viser sig altsaa, at krigen havde i alt fald væsentlig del i at ødelægge denne mand, idet priserne paa alt blev høje, og han, der tillige var økonom ved sygehuset, fik en bestemt betaling pr. sygedag, som ikke forandredes under krigen, hvortil kom, at han maatte vente i aarevis paa sin betaling. Selvfølgelig havde akademiet ret i, at kirurgen ikke burde være økonom ved sygehuset — den dag i dag er det ikke sjældent, at inspektoren ikke blot er inspektor men tillige økonom, en næsten lige saa stor fejl! Hvorledes det gik *Gyrsting*, ved jeg ikke, men han vedblev at leve i Skanderborg til sin død 1820.

Den anden kirurg, *Johan Christian Ludvig Gier* var født 1757 i Slesvig, havde bl. a. været ansat paa søkvæsthuset 1778—1780 under *Callisen*, og blev stadskirurg i Slagelse 1783 efter *Gyrsting*. Han omtales flere gange i akademiets arkiv, bl. a. 1799, da han søgte om titel af garnisonskirurg. Akademiet, der anser ham for en meget habil mand, fraraader andragendet, »da man finder en militær karakter for fremmed for en civil betjening, og man ikke indser, at det kan være til fordel for hans sønner«. Dernæst er der ogsaa en lang sag om hans honorar for et kompliceret benbrud, meget lignende de refererede, og endelig kommer der i 1800 klage over ham. Akademiet udtaler i sin erklæring til kancelliet, at det vel synes bevist, at *Gier* har været beskænket og i drukkenskab har været urolig, men at der dog ikke fattes omstændigheder, der taler til hans fordel. De fleste vidner udtrykker sig for ubestemt til, at deraf noget med fuldkommen

vished kan sluttes om hans uduelighed i embedet. Ingen af vidnerne har noget imod ham for forsømmelse af embedspligter som læge undtagen en, men *Gier* har afhjulpet forsømmelsen, og nogle af vidnerne taler med højagtelse om hans duelighed. Selv præsten, der er et af de værste vidner imod ham, tilstaar, at han fornylig og endda om natten har frelst 3 menneskers liv. *Gier* har selv fremlagt 30 attester til fordel for sig, hvorimellem fra adskillige præster, en borgmester, Kørsør købstads repræsentanter, som alle taler om ham med udmærket højagtelse og kærlighed baade som læge og som moralsk god mand, saa at disse attester i det mindste viser, at han ikke, som amtmanden siger, har mistet al tillid og agtelse. *Gier* beklager sig forøvrigt over, at han ved vidneforhøret har været blottet for alt forsvar, da alle jurister i byen har haft med forhøret at bestille, dels som aktor og dels som vidner. — Det, der i denne sammenhæng imidlertid interesserer, er akademiets indstilling, og den gaar ud paa, at da det maa anses for sandsynligt, at *Gier* af og til har været beskænket og i denne tilstand urolig, indstiller man: om ikke en mand af saa udmærket duelighed, som baade om ham er bevidnet, og akademiet ved, at han besidder, kunde frelses for staten ved at faa en alvorlig paamindelse om at afholde sig fra drukkenskab, da han, naar videre grundet klage over hans opførsel fandt sted, maatte vente sig tiltalt efter loven til embedets forbrydelse. Men skulde kollegiet ikke finde dette forslag passende til sagens beskaffenhed, saa haaber akademiet dog, at han ikke skal afsættes fra embedet uden videre efter amtmandens forslag, men at han paa lovlig maade bliver tiltalt, ved hvilken aktion hans

forseelses grad da vil kunne sættes i det sande lys. — Det hjalp ikke noget. *Gier* blev dømt fra sit embede, men det viste sig, at ogsaa hans forhenværende fysikus, den nuværende viceborgmester i København, *Jens Bang*, vilde støtte ham, for han sendte akademiet en ansøgning fra *Gier* om at faa pension. Akademiet gav hans ansøgning følgende anbefaling: Saavel medens supplikanten var ansat ved søkvæsthuset, som da han siden erholdt det embede i Slagelse, fra hvilket han nu er dømt, har akademiet bestandig kendt ham som en udmærket duelig kirurg og læge, og ej alene aldrig hørt nogen at føre klage over hans behandling, men endog hørt ham rose for hans duelighed og paapasselighe*d* i hans embedsførelse. — *Gier* vedblev at praktisere i Slagelse til sin død 1807.

I 1799 kom der klage over, at en kirurg ikke havde villet følge med byfogden i Viborg for at syne eller hjælpe en paa byens mark ihjelfrossen gaardmand. I den anledning udtaler akademiet, at i det foreliggende tilfælde synes lægernes uvillighed til at følge med ikke at have haft nogen betydning, da den ihjelfrosne havde ligget 24 timer paa det sted, hvor han blev fundet, i meget stræng kulde, men man formener dog, at distriktskirurgerne i slige begivenheder, hvor ethvert omend usandsynligt forsøg bør saa hastigt som muligt anvendes, paa øvrighedens skriftlige rekvisition maa være forpligtede til strax at følge med, ligesom det ved reskript af 5. januar 1787 er dem befale*t* i henseende til obduktionsforretninger, i hvilken henseende distriktskirurgen kunde for sin her udviste vægring maaske fortjene en tilrettevisning; dog tror akademiet, at dr. *Koefoed*, der først lovede at følge med, men siden gik over til kirurgens mening

og ikke fulgte med, maa anses lige kupabel. — Dr. *Koefoed* forlangte imidlertid retslig undersøgelse af sit forhold, og ansøgningen herom kom til akademiet, som derved fik lejlighed til at udtale sig nærmere om spørgsmaalet. Man udvikler, at øvrighedens rekvisition ikke nødvendigvis maa komme fra amtmanden, men ogsaa kan komme fra andre justitsembedsmænd, da de ellers let vilde blive sinkede for meget. Det havde vist sig, at akademiets mening, at der i det foreliggende tilfælde intet haab var om redning for manden, var rigtig, i det modsatte fald, som dr. *Koefoed* antager, vilde lægernes vægring eller udeblivelse fra forretningen have været af mere betydelige følger, selv om man kun tager hensyn til den rigtige transport af legemet samt til muligheden af at kunne hurtigt anvende de tilbørlige hjælpemidler. Dr. *Koefoeds* to forskellige paategninger paa rekvisitionen, da han først erklærede efter sin embedspligt at ville følge med, og derefter at han ikke fulgte med uden at anføre nogen vigtig grund for denne forandrede mening, har givet anledning til akademiets tidligere udtalelse om ham. Efter akademiets formening kan intet uden sygdom afholde en fysikus eller distriktskirurg fra strax at følge med rettens betjente i slige begivenheder. Det er desuden i almindelighed lægernes skæbne i den daglige udøvelse af deres pligter at udsætte sig for besværligheder og livsfare; disse er da fra en fysikus, distriktskirurg og enhver praktisk læge uadskillige og kan vel ej tjene til nogen undskyldning, især da rettens betjente ved synsforretninger udsætter sig for samme besværligheder. Det synes ej heller rimeligt, at kirurgens vægring ved at medfølge til synsforretningen kunde berettigede fysi-

kus til at følge hans exempel, især da omstændighederne ofte medfører, at ikkun en medicus eller en kirurg kan være tilstede. »Akademiet kender iøvrigt dr. *Koefoed* som en mand af fortjeneste og duelighed. Hvorvidt ellers omstændighederne i denne sag kvalificerer sig til lovlig undersøgelse, eller om dr. *Koefoed* med grund kan vente, at kancelliet vilde tilkendegive ham dets bifald for hans i denne sag udviste iver, maa akademiet indstille til højbemeldte collegium«.

Denne sidste bemærkning lyder lidt spydig, hvad dog næppe er meningen, men forøvrigt kan den slags sager endnu forekomme.

Omtrent samtidig med ovennævnte sag, fremkom der fra præsten *Teilmann* i Torstrup ved Ringsted en skrivelse i anledning af, at en mand i sognet havde hængt sig og en anden havde druknet sig, medens begge formentlig havde kunnet være reddede, hvis folk ikke ved fordomme havde ladet sig afskrække fra at komme dem til hjælp i rette tid. Han foreslaar derfor, 1) at det ved forordning skulde befales, at naboer og genboer burde, under vedbørlig straf i vægrings tilfælde, ile en saadan ulykkelig til hjælp og redning uden at oppebie øvrighedens komme til en synsforretning, 2) at almuen maatte forpligtes til strax at melde det til præsten eller en anden fornuftig mand paa stedet, der kunde give god anførsel og opmuntre dem til deres pligts iagttagelse, 3) at det vilde være særdeles gavnligt at faa uddelt en kort trykt vejledning. Med hensyn til dette sidste forslag henviser akademiet til dr. *Mangors* nylig udkomne underretning om redningsmidler for skindøde. Til disse forslag føjer akademiet 4) at en passende opmuntrende belønning maatte gives dem, der havde vist sig

meget virksomme til hastigt at hjælpe et sligt ulykkeligt menneske, omendskønt redningen ikke lykkes, 5) at præsterne i almindelighed maatte søge ved passende lejligheder i oplysende taler nogle gange om aaret fra prækestolen at minde om det ene menneskes pligter mod det andet, især i slige ulykkelige begivenheder at udrydde fornævnte indgroede fordomme hos almuen, og endelig 6) at medens den almindelige hastige hjælp bliver anvendt, maatte, naar det kan ske, den nærmest i nabolaget sig opholdende læge (enten han er civil eller militær, og hvad enten han er ansat i et embede eller praktiserer) hentes dertil for at befordre den forulykkedes fuldkomne helbredelse, saa vidt muligt.

Dette forslag førte ikke til noget, de første bestemmelser, men kun for Aarhus, kom i 1803 paa anden foranledning, og først 1819 kom forordningen angaaende forpligtelsen til at sørge for at frelse skindøde og andre som er i livsfare. — At benytte præsternes hjælp ved vejledning fra prækestolen var ikke noget ualmindeligt, jeg har saaledes andetsteds vist, hvorledes man søgte præsternes hjælp ved bekæmpelse af fnat¹⁾.

Ikke sjældent æskedes akademiets mening i invalidesager. Akademiet fordrede dog, at saadant skøn skulde være forlangt af kancelliet. Da saaledes en mand i 1796 var dømt til at yde erstatning til en, han voldelig havde overfaldet, efter uvildige mænds skøn, valgte han de tre professorer ved akademiet og divisionskirurg *Falkenthal* og stævned dem til at møde i akademiets maanedlige møde,

¹⁾ G. Norrie: En landeplage — fnat — for 100 aar siden. Ugeskr. f. læger 1900.

hvad de ogsaa gjorde, men da ingen af professorerne havde givet deres minde til at deltage i skønnet, saa skrev de paa den indvarsling, som *Callisen* havde faaet: »Foranstaaende udmeldelse er os forkyndt, men vi kan ikke foretage denne forretning, medmindre vi dertil af vedkommende collegio til det kirurgiske akademi skulde blive befalede«. Paa lignende maade gik det, da raadmand og prokurator *Bergmann* i 1800 forlangte akademiets betænkning om, hvorvidt en mands død, der indtraf 11 uger, efter at han ved at blive overkørt havde brækket benet, kunde tilskrives benbrudet eller ikke. I den anledning skulde man ikke »ermangle« at udtale, at da den i slige tilfælde saa nødvendige obduktionsforretning er forsømt, domsakten tilligemed undersøgelses- og vidneforhøret ikke er blevet os tilstillet, ej heller nogen sygehistorie har gelejdet Deres forlangende, saa finder akademiet sig ikke i stand til at bedømme, om det foregaaende benbrud eller andre tilfældige omstændigheder har foranlediget den syges død. Og da akademiet ikke plejer at indlade sig i besvarelse af private spørgsmaal, saa vil det være fornødent, saafremt akademiets formening i denne sag maatte ønskes, at domsakterne, forhørene og sygehistorierne bevirkes sendte gennem vedkommende kollegium til akademiets betænkning. — Denne praxis følges den dag i dag af retslægeraadet og er hjemlet i loven om sundhedsvæsenets centralstyrelse.

I 1801 forlangte kancelliet akademiets betænkning over et par rekruter, og besvarelsen er ganske i overensstemmelse med, hvad en moderne kassationskommission vilde erklære, kun at man dengang ikke havde Røntgenundersøgelser.

Den ene rekrut klagede over smerter over lænderne, som i særdeleshed forøgedes ved gang og ved heftige legemsbevægelser, og som skulde være opstaaet ved et fald for 2 aar siden. Ved den over ham anstillede nøjagtige undersøgelse havde der intet være at se eller føle udvendig, ligesom alle legemsdele tilsyneladende var naturlige og sunde, saa at han syntes at være fuldstændig sund og frisk. Ikke desto mindre turde akademiet ikke erklære ham dygtig til krigstjenesten, da det kunde være muligt, at enten nogle af de dybt liggende dele ved det ommeldte fald kunde have lidt, eller og en reumatisk materie kunde have kastet sig paa disse dele, hvorved de anførte besværligheder frembragtes. Da det imidlertid dog ogsaa kunde være muligt, at hans smertelige følelser var forstillede og opdigtede for at befri ham for den militære tjeneste, saa var akademiet af den formening, at han alene kunde befris for den militære tjeneste i eet aar, og da igen fremstilles til undersøgelse. Imidlertid maatte der indhentes underretning, om han ved sit landlige arbejde viste den styrke som af en fuldkommen sund mand kunde ventes, hvilket da vilde give mere lys i denne mørke sag. — Den anden rekrut, der klagede over en vedvarende smerte i den højre lyske og i højre hoftelid, som efter hans sigende var forarsaget af et læs hør, der var faldet paa ham for 5 aar siden, blev ogsaa nøje undersøgt, hvorved fandtes, at kirtlerne, glandulæ ingvinales, var meget svulne, tillige var dette ben eller extremitet noget længere, og bevægelsen i hoften var ikke saa fri, som den burde være. Endvidere var musculi glutæi deforme, hvorfor man fandt denne rekrut udelig som soldat til krigstjenesten, siden han havde be-

meldte fejl, som gjorde det umuligt for ham at kunne bevæge laaret og benet frit, og dette tilfælde heller ikke ved kunsten kunde blive radikalt helbredet.

Endelig skal jeg omtale et svar fra december 1802 til kommissionen angaaende understøttelse for de i slaget 2. april 1801 kvæstede og faldnes efterladte. Der var spurgt, om en kvæstet matros kan regnes for ikke at have højre arms brug. Akademiet svarer efter undersøgelse, at der intet er i vejen med leddene, og at man mener, at han selv er skyld i, at armen ikke kan bruges, fordi han ikke har benyttet den, og man mener, at den kan blive helt god ved udvortes midler og ved ofte om dagen at bøjes og udstrækkes. Iøvrigt har akademiet af hans paa Frederiks hospital fingerede epilepsi og paa grund af hans anspændelse af senerne under undersøgelsen grundet formodning om, at han overdriver for at beholde den betydelige pension, der er tillagt ham.

Som tidligere nævnt indbefattede kirurgernes lønning betaling for de medikamenter, som de brugte i deres embedsgerning, og det var derfor nødvendigt, at de kunde skaffe sig medicinen saa billigt som muligt. De dispenserede derfor alle medicin, men det var apotekerne selvfølgelig meget misfornøjede med, og der kom gentagne klager derover. Som et eksempel kan nævnes en klage i 1800 fra apotekeren i Hillerød, som androg om, at den i Frederiksborg amt nylig ansatte distriktskirurg maatte blive forment at præparere eller uddele medikamenter, men at der skulde skrives recept paa dem, og at de skulde tilberedes paa apoteket. Akademiet svarede herpaa, at man ikke tror, at det med billighed kan paalægges kirurgen at lade medika-

menterne præparere, komponere og dispensere paa apoteket til de offentlige stiftelser eller indretninger, med hvilke han staar i fast akkord baade om medicin og kur, naar han blot tager simplicia (hvortil dog urter, som han selv kunde samle, ikke maatte regnes) fra apoteket. Det samme maatte vel ogsaa gælde om medikamenter til bønder og andre patienter paa landet, da det modsatte vilde for meget binde hænderne paa en i distriktet omrejsende kirurg, som de fleste tider maa række øjeblikkelig hjælp, naar hans omhu skal blive patienten til nytte. Anderledes er det derimod med den øvrige civile praxis, som han har i nærheden omkring sig, til hvilken det følger af sig selv, at han er pligtig at recipere medikamenterne paa apoteket efter anordningerne.

Medens der af akademiet behandlede mange sager fra Norge, var der forholdsvis faa fra hertugdømmerne, og fra Island og Grønland kender jeg kun et par, som paa grund af de særlige forhold nok er værd at referere.

Den 21. september 1787 var der udstedt instruks for landfysikus paa Island, men i februar 1800 spurgte amtmand *Thorarensen*, hvorledes den skulde forstaas. Kancelliet forlangte akademiets betænkning, og akademiet beklagede, at instruksens i et saa stort land som Island ikke let eller maaske umuligt kunde efterkommes. Saaledes byder f. ex. § 5, at i endemiske sygdomme skal aarsagen dertil af fysikus undersøges, og forslag derimod da først forelægges collegium medicum til undersøgelse og bifald, og derefter af fysikus overgives til stedets øvrighed, medens man skulde synes, at det var naturligere, at fysikus strax meldte saadanne omstændig-

heder som urenlighed, stillestaaende vand, daarlig levemaade m. v. til nærmeste øvrighed for strax at faa disse aarsager hævede uden først at indlade sig i en korrespondance, som efter omstændighederne kunde medtage næsten et helt aar. I § 8 befales, at fysikus skal undervise ikke alene tvende duelige personer fra en af skolerne, men ogsaa de virkelig ansatte kirurger i anatomi, kirurgi, materia medica og alt, hvad der henhører til slige embeder: men akademiet kan ikke tænke sig muligheden af, at en eneste fysikus over hele Island, bebyrdet med saa mange forretninger, der desuden langt overstiger en mands kræfter, og blottet for de fleste nødvendige hjælpemidler til undervisning kunde fyldestgøre denne befaling med nogen sikkerhed for landets beboere. Det samme synes at være tilfældet med den i § 9 befalede undervisning af jordemødre. I § 10 tillades det fysikus at ansætte kirurger, hvor det skulde findes fornødent efter derom gørende allerunderdanigst forslag; men da disse kirurger ikkun kan tages af Islændere, som ikke i landet kan nyde den tilbørlige undervisning, saa kan akademiet ikke tro landet derved betrygget, ligesom ogsaa saadant strider mod analogien af forordningen af 22. juni 1785 § 12, hvor de i hertugdømmerne til den tid af fysici foretagne prøvelser af kirurger forbydes for fremtiden. I § 20 tilstaas der fattige, der medbringer tilforladelige attester om deres fattigdom og skikkelige forhold, frie medikamenter; men det synes, at fattige folk, selv om deres forhold ikke altid er skikkelig, ikke burde udelukkes fra denne velgørelse. — — — — Ellers er, efter akademiets mening medicinalvæsenet i Island, som efter amtmandens skrivelse er i en slumrende tilstand, af

den beskaffenhed, at det højlig kunde trænge til forbedring, især da der i hele Island ikke findes en eneste fjerdings-kirurg, som har studeret sin videnskab og absolvert sine examina. Denne mangel, som ikke mere synes at kunne afhjælpes ved reskript af 8. april 1768, kan efter akademiets mening ikke paa anden maade forekommes, end ved at der af den aarlig til universitetet dimitterede ungdom udvælges nogle duelige subjekter, som har lyst til at applicere sig til lægevidenskaben for siden at etablere sig som fjerdings-kirurger i deres fædreland. Disse maatte i 3—4 aar underholdes paa kongelig eller offentlig bekostning her, paa samme maade som aarlig sker med kompagni- og eskadronskirurger fra regimenterne i provinserne, aarlig fremvise attest for deres fremgang i kirurgi, medicin og fødselsvidenskab m. v., samt om deres moralske forhold og være pligtig til om 3—4 aar at absolvere examen samt derefter at returnere til Island som fjerdings-kirurger under saadanne betingelser, der kunde befri dem for næringssorger, og da tror akademiet, at medicinalvæsenet i Island kunde ventes at blive sat i tilbørlig forfatning. — I en anden skrivelse udtaler man sig nærmere om stipendier til islandske studenter, og endelig tilføjes: Iøvrigt synes det rigtigere, at instruktionerne for fjerdings-kirurgerne forfattes i udkast af stedets øvrighed efter lokale omstændigheder end af landfysikus, da den »scientificke« del lettelig kan tilføjes af akademiet.

Den grønlandske Handel henvendte sig i 1801 til akademiet om en duelig kirurg til Grønland, og akademiet lovede 29. oktober 1801 at gøre sig umage for at skaffe en saadan. »Vi beklager iøvrigt, at de nødvendige foranstaltninger

mod den i landet udbrudte smaakoppe-epidemi nok vil komme for sildig til at standse den, da skibe til Grønland ikke afgaar førend til foraaet; men vi skal ikke undlade at give den kirurg, som antages, al den oplysning saavel i henseende til inokulationen som til vaccinationen, der kan være nyttig til at afværge eller standse en saa fordærvelig landeplage. 2. marts 1802 skrev akademiet til grønlandske handel, at man endelig havde en flink student til afdøde *Eulners* plads, nemlig *Johan Friderich Lerch*, som var tenteret. Han fordrede 200 rdl. forskud og efter 4 aars forløb ventepenge, til han havde taget examen. Man bad om hurtigt svar, for at han eventuelt kunde komme paa fødselsstiftelsen og instrueres angaaende vaccination og inoculation. Den 29. marts 1802 skrev akademiet til grønlandske handel, at *Lerch* ikke kan nøjes med 100 rdl. i vartpenge i 2 aar, men man haaber, at han kan faa 150 rdl. i 2 aar¹⁾. — Handelsassistenterne kan lære at vaccinere hos *Stebuss*, der bor paa akademiet, men man kan ikke give dem medikamenter med. Mod koppeepidemierne tilraades: 1) isolation af de angrebne, 2) om muligt alle koppepatienter samlede paa et sted og kun plejede af folk, som selv har haft kopper, 3) »at man paa det omhyggeligste forebyggede, at sygdommen ved et varmt forhold, indesluttet luft, hidsende drikke, som brændevin, mjød, vin m. v. blev forværret, men de syge derimod bliver holdt kølige, i ren luft! 4) afdødes klæder og senge brændes, de begraves hurtigst uden at pyntes, uden ligskare og følgeskab, 5) at man paa alle

¹⁾ Om *Lerch* se *A. Bertelsen*: Bemærkninger vedrørende det grønlandske lægevesens historie. — Det grønlandske selskabs årsskrift for 1912.

mulige maader skal søge at bevæge dem, der ikke har haft kopper til at lade sig vaccinere eller inoculere.

Allerede 1. december 1779 (reskript 24. november 1779) udkom en raadstueplakat i henhold til reskript til Københavns magistrat, hvori handel med udenrigsk medicin og arkana forbødes, og hvorved ogsaa bladene fik paalæg om ikke at optage avertissementer om saadanne ting, med mindre stadsfysikus havde givet paategning om tilladelse efter forud indhentet samtykke af collegium medicum.

Ved mødet 27. oktober 1790 gjorde *Winslow* opmærksom paa, at en mand, der kaldte sig *Fontenelle*, uden tilladelse averterede om adskillige slags brokbaand, som var tilkøbs hos ham. I den anledning skrev man til kancelliet, at en til staden ankommen fremmed, *D. v. Fontenelle*, falholder adskillige sorter af brokbaand og andre bandager til legemet i forskellige tilfælde, hvilket akademiet formener ej alene at være imod al god orden, men endog i flere henseender at være det almindelige til skade, naar det ikke i forvejen var blevet undersøgt, saavel om det, som falholdes virkelig er nyttigt mod de tilfælde og skader, for hvilke det anprises, som og om opfindelsen deraf er stadens kirurger ubekendt, eller om bandagerne ej kan forfærdiges her endog til lettere priser. Under 7. januar 1791 bestemte kongen, at det skal forbydes nævnte *Fontenelle* her i rigerne at falholde bemeldte brokbaand og bandager, indtil kirurgisk akademi ved at undersøge dem maatte befinde dem fornødne. Og skal det iøvrigt være alle bogtrykkere forbudt enten i offentlige blade eller særskilt for fremtiden at trykke avertissements i lige eller

lignende tilfælde, førend akademiets samtykke dertil forevises.

Et meget alvorligt forhold skred akademiet ind mod i 1792, hvilket foranledigede et kancelli-cirkulære af 23. juni 1792, hvori akademiets skrivelse refereres saaledes: Det kirurgiske akademi har tilskrevet kancelliet, at der til samme er blevet indberettet, at adskillige højst ukyndige folk, formentlig svineskærere, rejser omkring i de danske provinser og lemlæster et betydeligt antal mennesker fornemmelig børn, under foregivende af at skære dem for brok, endskønt det i de fleste tilfælde kan være uvist, om noget brok er tilstede, da der gives adskillige andre svagheder paa den del af legemet, hvilke kan foranledige slige i kirurgien aldeles uvidende folk til at se brok der, hvor intet virkelig findes, og disse svagheder ofte med en ringe hjælp af en erfaren kirurg og sædvanlig uden nogen smertelig operation kan hæves, ligesom og i det øvrige den her omhandlede legemsskade selv, saa vidt den findes hos børn, altid kan uden nogen saakaldet operation helbredes. Da disse omflakkende folks foretagende efter de indberettede omstændigheder baade strider imod menneskeligheden og hindrer folkeformerelsen, saa skulde man herved anmode — — at ville advare almuen om de farlige følger, som deres børn eller andre, der betror sig til kvaksalvere og uerfarne personer, i deslige tilfælde udsættes for. Og vil stiftamtmanden tillige med alvorlighed, naar saadanne ukyndige befindes at have gjort sig skyldige ved at paatage sig deslige operationer, lade dem paa justitiens vegne tiltale og behørigen afstraffe.

Kvaksalveriet spillede en uhyre rolle, og det blev omsider nødvendigt at træffe kraftigere for-

holdsregler derimod. Dette foranledigede den endnu gældende forordning af 5. september 1794, i hvis første punkt det paalægges embedsmændene, især præsterne, »idelig og ved enhver given lejlighed at advare almuen om den uheld, de paadrager sig, der overlader sig til saadanne uvidende kvaksalvere, samt oplyse dem om den skadelige indflydelse, indeklemmt luft i deres boliger, urenlighed i deres klæder og alt for megen salt spise har paa deres sundhed«. — Disse bestemmelser lyder aparte, men forordningen handlede ogsaa om at afværge smitsomme sygdomme.

Blandt de kvaksalverisager og ansøgninger om delvis praxisret, som akademiet behandlede, er den udførligste en ansøgning fra brændevinsbrænder *Hummelgaards Hustru* fra København. Akademiets svar fra 1802 viser, hvor overmaade lidt verden er gaact frem i de følgende 120 aar: folk tror den dag i dag paa ganske de samme taabeligheder som dengang, og det ikke alene uvidende folk, men endogsaa mennesker, der ellers er i besiddelse af betydelige kundskaber. Akademiet siger strax, at ansøgningen synes at være et sammen-surium af urigtige og usandsynlige omstændigheder. Hendes faders lykkelige kure og operationer, som ingen anden kunde gøre i Braband, Hamborg og især Holland, hvor paa den tid de aller bedste læger i Europa fandtes, vilde formodentlig have sat ham i en anden stilling end den, hvori han døde fattig og ubekendt i Sæby. Den kundskab, som hun siger, at hendes fader i sit 105. aar overgav hende, kan ikke have bestaaet i andet end nogle recepter, som, selv om de kunde være gode i enkelte tilfælde, dog aldrig kunde være til nytte, naar de uden kundskab i flæng anvendes ved alle sygdomme.

Den skriftlige tilladelse, som hun skal have faaet af afdøde gehejmeraad og stiftamtmand grev *Osten* til at udøve lægekunsten, skønt 4 læger havde indgivet klage over hende, men som skal være hende frakommen, kan efter akademiets mening ikke være givet uden kancelliets vidende. Akademiet har ved andre lejligheder gjort opmærksom paa den ringe tillid, som attester fortjener, og hvorlidt de afgiver bevis paa duelighed og paa medicinske eller kirurgiske kundskaber. Lettroenhed i mere eller mindre grad synes at tilhøre den menneskelige natur, og man er ofte mest tilbøjelig til at tro det utrolige, samt at fæste tro til det mirakuløse, hvilket de praktiserende læger har daglig anledning til at erfare f. ex. med provst *Rachlow*. Den præst, som her hentydes til, var født 1741, var præst i Snoldelev og døde 1812. Han var ejer af en stor malerisamling, som brændte under højst mistænkelige omstændigheder med hans ejendomsgaard 1806. Han ejede ogsaa en anden gaard i byen, lige ved præstegaarden, til liden baade for denne. Han havde dog studerekammer i præstegaarden, som ellers brugtes til logis for syge, som kom til ham fra alle kanter i landet, endogsaa klosterdamer fra Vallø¹⁾ — med andre ord: han var en af dem, *Tode* kalder »velærværdige fuskere«. — Akademiet fortsætter: Ikke let vil det mangle den mest uvidende kvaksalver, naar han med en vis grad af dumdristighed (som supplikantinden) priser sine kunster: at jo mange med uindskrænket tillid kaster sig i hans arme, og om 20 af hans klienter forværres eller dør og kun en eneste tilfældig helbredes, vil

--

¹⁾ *Wibergs* præstehistorie III, 151. Biografisk lexikon bd. XIII m. m.

han dog blive holdt for at være en stor læge. De fleste af de af hende indsendte attester beviser intet for hende, og ved de andre mangler omstændigheder, hvoraf helbredelsen meget naturligere kan forklares end af hendes plaster. Blandt disse er *Callisen* nøje bekendt med konferensraad *Schows* søns sygdom. Det forklares dernæst udførligt, hvorledes drengen har en knæskade, senere brud af benet, at man har ladet ham i 3 aar bruge kvaksalverskens plaster, men ikke har villet lytte til *Callisens* raad at søge et badested. Efterhaanden er barnet blevet noget mere udviklet, og gaar nogenlunde, men er langt fra helbredet. *Winslow* har en anden under behandling og siger, at det slet ikke er sandt, at der er kommet bedring. Hvis akademiets kompetence og tid tillod det at samle attester, vilde det ikke være vanskeligt at frembringe beviser, som vilde vise uvirksomheden af hendes kure, endnu flere om tilfælde, hvor kurene har haft skadelige følger, alene Frederiks hospitals dagbøger giver en del beviser derpaa. Saaledes har *Schumacher* en patient med aneurisme i poples under behandling, som han havde sagt besked om sygdommens farlighed, men som gav sig under kvaksalverens behandling, og da han saa kom igen til hospitalet, var det for sent. Hendes foregivende, at hun afviser patienter med indvortes sygdomme, er usandfærdigt, hvad dels hendes egne attester beviser, idet der omtales kure for gigt, pleuris og apoplexi, og desuden har *Callisen* og *Winslow* i hospitalsdirektionens møde set en under *Mynsters* behandling liggende kvinde med indvortes sygdom, som tilstod i lang tid uden nytte at være behandlet af kvaksalversken med dekokter og draaber. Fremdeles maa *Winslow* anføre, at

hun var kaldt til afdøde agent og boghandler *Gyldendal* nogle dage før hans død. *Gyldendal* havde brystvattersot, hvorfor hun ordinerede nogle draaber, som han skulde tage ind, men efter disses brug indfandt sig farlige tilfælde, hvorved mandens liv blev forkortet. At supplikanten ikke har krævet betaling af de fattige, vil man gerne tro, da fattigvæsenets distriktslæger angiver, at hun ikke har givet sig af med fattige. — »Det henhører iøvrigt til vore tiders særsyn, at supplikanten kunde i København i en række af aar være i besiddelse af en offentlig og udbredt praxis, hvori hun formodentlig vilde være bleven til sin dødsdag, om Frederiks hospitals direktion i en af dens samlinger ikke var bleven gjort opmærksom paa, at adskillige af de paa hospitalet indlagte syge var under den urimeligste behandling af supplikantinden satte i den tilstand, at ingen andre midler mere til deres frelse kunde anvendes, hvorfor den daværende kst. stadsfysikus og hospitalslæge dr. *Mynster* er bleven nødsaget til at anklage hende for politiretten.« — Akademiet kunde næppe have tænkt sig, at man over 100 aar senere ikke var kommet et hanefjed videre!

Mange gange havde akademiet lejlighed til at prøve folk, der ønskede at praktisere i en eller anden specialitet, men navnlig var dette tilfældet med t a n d l æ g e r, som maatte underkaste sig en særlig prøve, naar de ikke var examinerede kirurger, og dette var ganske særligt tilfældet efter forordningen af 5. september 1794 angaaende kvak-salveri, for denne forordning havde en bestemmelse om, at saadanne personer, der beviste deres specielle kundskaber i visse retninger, kunde opnaa tilladelse til at praktisere denne specialitet paa det

sted, hvor de boede. Paa basis heraf hvilede alle tandlægebevillinger i Danmark, lige til tandlæge-loven i 1916 indførte en ny ordning. Hele denne side af akademiets virksomhed spiller imidlertid ikke større rolle og vilde ikke være værd at omtale, hvis ikke et enkelt tilfælde var kommet til at give anledning til et helt vendepunkt i akademiets historie og til sundhedskollegiets oprettelse¹).

I december 1801 averterede nemlig en fransk tandlæge, der kaldte sig *Alberti*, men hvis navn var *Albert Ramsault de Tortonval*, og som var en fransk adelig emigrant, at han med collegium medicums tilladelse tilbød publikum sin tjeneste med alt, hvad der angaar mundens og tændernes vedligeholdelse, og desuden faldt han medikamenter for tænderne. Herover klagede hoftandlægen *Levi* til akademiet, og dette skrev da til kancelliet 31. december 1801, at det havde modtaget en klage fra *Levi*. Allerede forinden var akademiet blevet opmærksom paa *Albertis* avertissement i Adresseavisen. Dette avertissement maatte være uberettiget ikke af den grund, som *Levi* mente, nemlig at denne havde eneret, men fordi *Alberti* ikke havde aflagt prøve for akademiet paa sine kundskaber i mundens og tændernes sygdomme og disses behandling. Hertil kommer endnu, at han falbyder medikamenter, hvilket aldeles strider mod et velordnet sundhedspoliti. Da tandoperationers heldige udførelse udkræver lige saa megen duellighed og øvelse som andre kirurgiske operationer, saa kan akademiet ikke andet end anse hvilkensomhelst hjemmel, collegium medicum

¹) Kfr. Norrie: Bidrag til sundhedskollegiets stiftelseshistorie. — Ugeskr. f. læger 1903 [Hoff, Gredsted, Norrie]: Det kongelige sundhedskollegium 1803 — 13. maj — 1903. Kbh. 1903.

end maatte tro sig at have haft til at meddele en saadan tilladelse som den ovenommeldte, for at være ophævet ej alene ved forordningen af 22. juni 1785, der henlægger alt, hvad der henhører til det kirurgiske fag, under dette akademi, men endog især ved reskript af 7. januar 1791 hvorved det i anledning af en brokbaand-sælger *Fontenelle* blev forbudt at avertere i lignende tilfælde uden akademiets samtykke.

Kancelliet forlangte erklæring af collegium medicum, og denne afgaves 27. januar 1802 og gav en fremstilling af, hvad der var sket: i november havde den konstituerede stadsfysikus, dr. *Mynster* meddelt kollegiet, at *Alberti* ønskede at falholde nogle tandmidler, hvis kompositioner han opgav for kollegiet, samt ønskede at faa tilladelse til at rense og rengøre tænder dog uden at ville give sig af med tandsygdommes helbredelse eller tænders udtrækning. Kollegiet fandt recepterne vel sammensatte og uden at indeholde nogen skadelig ingrediens, og man fik at vide, at han købte de enkelte ting dertil paa apotekerne. Falholdelsen af midlerne kunde derfor hverken anses skadelig for publikum eller for apotekerne. Hvad tilladelsen til at rengøre tænder angaar, da paalagde kollegiet *Alberti* at lade se en prøve derpaa, og det skete »i min, professor *Saxtorph*, som professor chirurgiæ« og stadsfysikus *Mynsters* nærværelse, og de fandt begge, at han betjente sig med kendelig færdighed og fornøden forsigtighed af sædvanlige instrumenter til dette arbejde, hvilket indberettedes til kollegiet. Da nu kollegiet ifølge reskript 24. november 1779¹⁾ ikke kan andet end tro sig berettiget til at give

¹⁾ Se s. 179.

sit samtykke til indenlandske arkaners falholdelse og offentlige bekendtgørelse i aviserne, og man ingenlunde kan indse, at den blotte tænders rengørelse, naar den forrettes rigtigt (hvilket vel ikke kan nægtes collegii medici medlemmer kompetence til at bedømme) skulde mere kunne henregnes til kirurgisk operation end skægets afragning eller ligtornes afskæring, hvilke forretninger dog daglig udøves af personer, som akademiet hidtil ikke har troet sig beføjet at underkaste prøvelse, endskønt disse forretninger, især den sidste, udfordrer lige saa megen forsigtighed som tænders rengøring og derfor ogsaa kunde trækkes hen under kirurgiske operationer, saa vil det kgl. kancelli behageligst indse, at collegium medicum i at tillade *Alberti* at sælge sine tandmidler og blot at rengøre tænder, hverken kan anses for at have overtraadt et velordnet sundhedspolitjs love eller at have gjort indgreb i kirurgisk akademis rettigheder, og at altsaa *Alberti* uden skade kan beholde den ham af collegio medico givne tilladelse.

Herpaa svarede akademiet i en meget udførlig skrivelse 22. februar 1802, hvori det gendrev kollegiet paa alle punkter og bestemt hævdede, at kollegiet havde været ganske uberettiget til at give *Alberti* nogen tilladelse, men detaillerne i svaret er af mindre betydning her, blot saa meget maa tilføjes, at *Alberti* maatte underkaste sig offentlig prøve paa akademiet, førend han kunde faa tilladelse til at praktisere, og dette skete først i januar 1803, hvorpaa han fik tilladelsen.

Det interessante og vigtige ved denne sag er imidlertid, at kancelliet for at faa ende paa stridighederne 9. april 1802 indstillede til kongen »om det ikke maatte findes gavnligt, at nogle af det

medicinske fakultets og nogle af det kirurgiske akademis medlemmer sammentræder i en kommission for at undersøge, paa hvad maade en nærmere forbindelse mellem de til medicinens og kirurgiens fremme sigtende indretninger kunde være at iværksætte; eller hvis denne ikke fandtes hensigtsmæssig, da at gøre forslag til en nøjagtig bestemmelse af grænserne for collegium medicum saavel som for det kirurgiske akademis virkekreds, for saa vidt denne vedkommer tilsynet med den offentlige sundhedspleje«.

Dette forslag blev for saa vidt ikke bifaldet, som der ikke nedsattes en ny kommission, men sagen henvistes til en allerede 29. januar 1802 nedsat kommission til forbedring af sundhedspolitiet. Resultatet af denne kommissions arbejde blev oprettelsen af det kongelige sundhedskollegium 13. maj 1803, og hermed skete et stort vendepunkt i akademiets historie, idet det derefter kun var en læreanstalt, medens alle dets konsultative forretninger blev henlagt til sundhedskollegiet. Da akademiets professorer imidlertid blev medlemmer af kollegiet og det endogsaa var bestemmelsen, at antallet af læger og kirurger skulde være lige stort — hvilket ganske vist opnaaedes paa en noget ejendommelig maade — kom kirurgisk akademi i og for sig dog til at spille en stor rolle, men det var blot ikke mere akademiet som saadant.

INDHOLD

I. 1785—1791.

Forordningen for hertugdømmerne 25. august 1786 s. 1.
— Første møde s. 3. — Schumacher adjunkt s. 4. — Tychsen demonstrator chemiæ s. 4. — Ny bygning s. 6. — Rejsegilde s. 7. — Indvielse s. 10. — Indretning s. 15. — Deltagelse i universitetets stipendier s. 17. — Elever paa fødselsstiftelsen s. 19. — Anmeldelse af vakancer i embeder s. 19. — Ansøgning om at kreere doctores chirurgiæ s. 20. — Regler for examen s. 43. — Membra academiæ s. 47. — Livet paa akademiet s. 49. — Reservekirurgerne s. 49. — Schumacher lector chemiæ s. 51. — Sekretær. s. 51. — Jens Bang som kirurg i Sorø s. 52.

II. Callisen-fejden.

S. 56—96.

III. Callisen-fejdens følger og akademiets indre forhold 1794—1803.

Winslow s. 97. — Schumacher s. 100. — Giesemann s. 104. — Herholdt og Thulstrup s. 107. — Kølpins testamente og bibliotek s. 129. — Lector chemiæ: Manthey, H. C. Ørsted, Lorenzen s. 133. — Reservekirurgerne s. 136. — Instrux for adjunkt og reservekirurger s. 136. — Uexaminerede som reservekirurger s. 141. — Skielderup s. 141. — Jøder: Fraenckel og Henriques s. 145. — Penges værdi, akademiets budget 1800 s. 150.

IV. Akademiets forhold udadtil 1794—1803.

Akademiets og Callisens støtte for de praktiserende kirurger s. 153. — Kirurgikatet i Sorø s. 154. — Retssag i Vejle s. 155. — Kirurgikatet i Viborg s. 157. — Distriktskirurger i Norge s. 157. — Lic. med. Seidelin overlæge ved

St. Hans hospital s. 159. — Kirurgers regninger s. 162. — Kirurgers nød: Gyrsting og Giers s. 164. — En kirurgs nægtelse af at komme forulykket til hjælp s. 168. — Fordomme mod at hjælpe forulykkede s. 170. — Invalidesager s. 171. — Kirurgers dispensation af medicin s. 174. — Instrux for landfysikus paa Island s. 175. — Kirurg Lerch til Grønland s. 177. — Kvaksalvere: Fontenelle s. 179. — brokskærere s. 180. — Forordning 5. September 1794 s. 181. — Mdm. Hummelgaard s. 181. — Pastor Rachlow s. 182. — Tandlæge Alberti s. 185. — Sundhedskollegiet s. 185.

PERSONREGISTER

(Professorerne ved kirurgisk akademi undtagne).

Aagaard, Peter, —1790, kancellideputeret	41
Aasheim, Arent Nikolai, 1749—1800, prof. medicinæ	27
	30, 37
Aaskov, Urban Bruun, 1742—1806, admiralitets- medicus, livmedicus	70, 73
Abildgaard, Peter Christian, 1740—1801, stadsfysikus, veterinær	95
Alberti (Albert Ramsault de Tortonval), tandlæge.	185
	—187
Bang, Frederik Ludvig, 1747—1820, prof. medicinæ	27
	30, 37, 42
Bang, Jens, 1737—1808, medicus ved Soro akademi, viceborgmester i København . . .	52, 154—155, 168
Bang, Oluf Lundt, 1731—1789, kancellideputeret . .	42
Beaufin, Nicolai Hannibal, 1766—1835, kirurg .	74, 118
Beaufin, Poul, 1756—?, reservekirurg ved kirurgisk akademi	4, 50
Berger, Christian Johan, 1724—1789, prof. medicinæ	57
	94, 95
v. Berger, Johan Just, 1723—1791, livmedicus . .	58, 78
Bodendick, Johan Christian, 1735—1818, livkirurg .	1
	3, 6, 27, 83, 84, 86, 89, 90, 139, 143, 144, 159
Brambilla, Johan Alexander, 1728—1800, østerrigsk livkirurg	24, 25, 29, 30, 35
Brandt, Christian, 1735—1805, præsident i Danske kancelli	78, 79
Brieghel, Johan Fridrich, 1732—1802, livkirurg . . .	3
	11, 47, 83, 84, 90
Brünnich, Morten Thrane, 1737—1827, mineralog . .	5
Buch,	kantor 11
Böttcher, Nicolai, 1756—1821, læge, fysiker, professor	133

Cappel, Joachim Dieterich, 1717—1784, apoteker paa Frederiks hospital.....	4
Carstensen, Knud Nicolai, 1750—1820, medicus ved Sorø akademi.....	155
Colsmann, Johannes, 1771—1830, reservekirurg	139
	140, 145
Czechanowsky, Johan Anton, 1770—1812, kirurg ..	135
Erichsen, Hans Christian, 1770—1830, kirurg.....	147
Falkenthal, Tobias Frederik, 1754—1820, divisionskirurg.....	98, 171
Federspiel, kompagnikirurg.....	155—156
Fenger, Andreas, 1764—1806, reservekirurg.....	11
	23, 50, 102, 121, 126
Fontenelle, D. v., bandagist.....	179
Fraenckel,Zadoch, 1766—1836, amtskirurg, jøde ...	145
	—146
Gier, Johan Christian Ludvig, 1757—1807, stadskirurg i Slagelse.....	164, 166—168
Giesemann, Johan Henrik Vilhelm, 1769—1819, reservekirurg.....	74, 101, 104—128, 133, 136
Gislesen, Jon, 1750—1804, landfysikus.....	150, 153
Gudenrath, Jacob Just, 1758—1825, sekretær ved kirurgisk akademi.....	3, 51
Gulbrand, Johan Vilhelm, 1744—1809, livmedicus	70, 73
Gundelach, sekretær ved kirurg. akademi.....	52
Gyldendal, Søren, 1742—1802, boghandler.....	184
Günther, Christopher, 1730—1790, apoteker.....	51
Gyrsting, Hans Tønder, 1746—1820, distriktskirurg	164
	—166
Görliche, Friedrich Wilhelm Christian, 1765—1851, reservekirurg.....	11, 50
Hahn, Vilhelm, 1707—1802, dr. med., provinsialmedicus i Lolland-Falster.....	48
Harsdorff, Caspar Frederik, 1735—1799, arkitekt ..	7
Hartvig, Christian Frederik, 1742—1809, regimentskirurg.....	47
Henriques, Samuel Frederik, 1772—1849, reservekirurg, jøde.....	145—150
Herholdt, Johan Daniel, 1764—1836, reservekirurg, divisionskirurg.....	105—128, 136
Heuermann, Carl Georg, 1765—1791, kirurg.....	18
Heuermann, Georg, 1723—1768, prof. medicinæ .	15, 18

Heuermann, Marcus Henrik, c. 1735—1790, reservekirurg	75
Hirsch Salomon. 1773—1830, læge i Viborg..	155—156
Holm, Peter, prof. theologiæ	59, 94
Hummelgaard, mdm., kvaksalverske	181—184
Juliane Marie, enkedronning	6
Klevesahl, Christian Nicolai, 1750—1821, distriktskirurg	155—156
Koefoed, Jens, 1766—1821, dr. med., stiftsfysikus i Viborg	157, 168—170
Kratzenstein, Christian Gottlieb, 1723—1795, prof. universitatis	18, 27, 29, 37, 57, 60, 94, 96
Lange, Ole Tønder, justitsraad	19
Lerch, Johan Friderich, 1778—1855, kirurg i Grønland	178
Levi, hofhandlæge	185
Lorenzen, Johannes, c. 1772—1807, lector chemiæ .	135
	—136, 147
Lund, Adam Gottlob, 1764—1843, kirurg	18
Lundt, Andreas Frederik, 1762—1831, stadskirurg i Bragenæs	153
Luxdorff, Bolle Willum, 1716—1788, kancellideputeret	41
Lüders, Frants Didrik, 1724—1806, livkirurg 3, 83,	84
Madvig, Claus, pedel	3
Manthey, Johan Georg Ludvig, 1769—1842, apoteker, lector chemiæ	50, 51, 133—135
Martini, Ferdinand, 1734—1794, kirurg	47, 96
Mehl, Daniel, c. 1736—1791, regimentskirurg i Rendsborg	47
Meyn, Peter, 1749—1808, arkitekt	7
de Meza, Christian Jacob Theophilus, dr. med. . .	145
Müller, Hans Christian, 1760—1826, reservekirurg..	139
Mynster, Ole Hieronymus, 1772—1818, overmedicus ved Frederiks hospital	183, 184, 186
Nessler, Johannes Georg, ? — c. 1811, forstander for jordemoderskolen i Altona	47
Nielsen, Niels, c. 1723—1805, divisionskirurg	47
Nusbaum, Georg Wilhelm, regimentskirurg i Slesvig	47
v. d. Osten, Adolph Sigfried, Greve, 1726—1797, direktør for Frederiks hospital 68, 72, 73, 79, 80,	95, 101, 182
Plenck, Joseph Jacob, 1732—1807, lærer ved Josephinske akademi i Wien	29

Posselt, Henrik Abraham, 1774—1821, reservekirurg	116
Rachlow, Andreas Tamdrup, 1741—1812, præst og kvaksalver	182
Riegels, Niels Ditlev, 1755—1802, historiker	47
Rottboll, Christian Friis, 1727—1797, prof. universitatis	27, 28, 37
v. Saldern, Casper Salomon, 1770—1794, reservekirurg	50
	110, 136, 140
Saxtorph, Frederik, 1766—1808, kirurg	75
	133, 140, 141
Saxtorph, Mathias, 1740—1800, prof. universitatis .	27
	29, 37, 57, 60, 94, 142
Saxtorph, Johan Sylvester, 1772—1840, lector artis obstetriciæ	141, 186
Schach-Rathlou, Joachim Otto, 1728—1800, universitetspatron	37, 61
Schow, Christen, 1738—1806, kancellideputeret .	41, 183
Schmidt, Andreas Johan, c. 1730—1798, stabskirurg i Norge	47
Schmidt, Nicolai, c. 1727—1806, stabskirurg i hertugdømmerne	47, 140, 149
Seidelin, Johannes Henrik, 1786—1855, læge ved St. Hans hospital	159
Skielderup, Michael, 1769—1852, reservekirurg	140
	141—145
Slang, Thomas, købmand	19
Stebuss, Wilhelm, 17..—1829, kirurg	75, 140, 178
Sturm, præst	11
Søllerød, Johannes Charles, 1772—1801, kirurg . . .	140
Teilmann, præst i Torstrup	170
Thorarensen, Stefan, 1754—1823, amtmand paa Island	175
Thulstrup, Magnus Andreas, 1769—1844, kirurg . . .	74
	107—128, 140
Tode, Johan Clemens, 1736—1806, prof. universitatis	11
	12, 27, 29, 37, 39, 60, 61, 146
Tychsen, Nicolaus, 1751—1804, demonstrator chemiæ	4
	5, 50
Tønder, Nicolaus, 1764—1832, kirurg	75
Wendelboe, Søren, 1775—1852, kirurg i Sorø	155
Wilbrecht, Johan Vilhelm, 1744—1796, regimentskirurg	47
Wisch, Frederik Vilhelm, 1770—1808, reservekirurg	139
	140

Withusen, Carl Christopher, 1778—1853, prof. chirurg.	15
	16
Wohlert, Johan Gottlieb, 1755—1812, reservekirurg ved kirurg. akademi	4
Wunderlich, Carl Frederik Ludvig, 1776—1801, kirurg. studerende	149
Ørsted, Hans Christian, 1777—1851, fysiker	51
	134—135